

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Infohariduse osakond

Info- ja dokumendihalduse õppekava

Angela Härm

VÕHMA LIHAKOMBINAAT 1928–1996

Lõputöö

Juhendaja: Lea Leppik, PhD

Kaitsmisele lubatud

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2013

SISUKORD

LÜHENDITE JA MÕISTETE SÕNASTIK	4
SISSEJUHATUS.....	6
1. ÜLEVAADE ORGANISATSIOONI ARENGUST	11
1.1. Võhma Eksporttapamaja 1928–1944.....	11
1.2. Nn vana kombinaadi aeg ehk töötamine endistes ruumides (okt 1944–1974)	15
1.3. Uus hoonetekompleks ja tõusuaeg 1975–1991.....	25
1.4. Eesti Vabariik ja muutused, pankrotid 1991–1996.....	31
2. ASUTUSE STRUKTUUR, KOOSSEISUD JA ÜLESANDED, NENDE MUUTUMINE	36
2.1. Võhma Eksporttapamaja struktuur, koosseisud ja ülesanded.....	36
2.2. Võhma Lihakombinaadi struktuur, koosseisud ja ülesanded	41
2.2.1. Struktuur ja koosseisud, nende muutumine	41
2.2.2. Võhma Lihakombinaadi ülesanded	47
3. ASUTUSE ÜLESANNETE DOKUMENTEERIMISE KORRALDUS JA TEKKINUD	53
DOKUMENTATSIOON.....	53
3.1. Asjaajamise korraldamine	53
3.2. Tekkinud ja säilinud dokumentatsioon.....	59
KOKKUVÕTE	62
KASUTATUD ALLIKAD	65
LISAD	69
Lisa 1 Võhma Lihakombinaadi erinevad nimevormid 1928–1996.....	69
Lisa 2 Võhma Lihakombinaadi juhid läbi ettevõtte ajaloo.....	71

<i>Lisa 3</i> Kronoloogiline ülevaade Võhma eksporttapamaja tegevusest aastail 1928–1996.....	73
<i>Lisa 4</i> Ehitus vanas kombinaadis kuni aastani 1973	75
<i>Lisa 5</i> Võhma Lihakombinaadi kaubamärk	77
<i>Lisa 6</i> Uue kombinaadi ehitustööliste majutamiseks vajalik elamispind	78
<i>Lisa 7</i> 1975. aastal valminud lihakombinaadi uue hoonetekompleksi erinevad hooned	79
<i>Lisa 8</i> Võhma Lihakombinaadi propagandistlik kaader.....	80
<i>Lisa 10</i> Võhma Eksporttapamaja (arvatav) koosseis 1934–1936.....	82
<i>Lisa 11</i> Ühingu „Eesti Lihaeksport“ struktuur	83
<i>Lisa 12</i> Ühingu „Eesti Lihaeksport“ Võhma Eksporttapamaja koosseisud 1937–1944	84
<i>Lisa 13</i> Võhma Lihakombinaadi tööjõu dünaamika 1944–1996.....	87
<i>Lisa 14</i> Võhma Lihakombinaadi koosseis seisuga 31.12.1975	89
<i>Lisa 15</i> Võhma Lihakombinaadi struktuur.....	100
<i>Lisa 16</i> AS AF Pärnu Võhma Lihakombinaadi koosseis	104
<i>Lisa 17</i> Tekkinud ja säilinud dokumentatsiooni võrdlus AIS-i ja toimikute nomenklatuuri põhjal.....	111
<i>Lisa 18</i> Tööstushooned: vana ja uus.....	125
SUMMARY	126
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	129

LÜHENDITE JA MÕISTETE SÕNASTIK

Lühendid:

AIS	arhiivi infosüsteem
AS	aktsiaselts
a/ü	ametiühing
ENSV	Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
FIS	Filmiarhiivi infosüsteem
FOTIS	fotode infosüsteem
MTZ	Belarusi traktor
NSVL	Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit
TTO	töö teadusliku organiseerimise osakond
TVKO	tööstusliku veterinaarkontrolli osakond
VAU	virtuaalne uurimissaal

Mõisted:

Arbitraaž – vahekohus.¹

Fabriikat – tööstustoodet.²

Hüpofüüs – ajuripats (sisesekretsiooninäär).³

Lihatsentraal – kasutati ka nimetust 'karn'; lihasaaduste kauplus, kust tarbija sai lihakaupa osta otse, tootja organiseeritud kauplusest.

Peekon (ingl k *bacon*) – noorte (6–7-kuuste) kergelt nuumatud sigade küljed, mis on eksporttapamajades erilisel viisil valmistatud väljaveoks, peamiselt Inglismaale.⁴

Rups (subprodukt) – teisejärgulised tapasaadused, nt siseelundid, pead, sabad, jalad jm.

¹ Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. 2013. <http://www.eki.ee/dict/qs/> (13.05.2013).

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ Ussisoo, T. 1937. *Toiduained. I osa. Liha*. R. Tohver & Ko trükk, Tallinn, lk 104.

Ühistegelik ettevõte – kooperatiivettevõtte, mis tegutseb kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse alusel.⁵

Ühisus – kooperatiivide silmapaistev erinevus aktsiaseltsidest ja kultuurilistest koondistest tekitas vajaduse uue nimetuse „ühisus“ (-ühine olek) järele, mis oli pikka aega kooperatiivettevõtete nimetuseks (majandusühisus, piimaühisus).⁶

Lihatööstuse ametinimetused:

Analüsaator	töötas analüüsiva aparaadiga
Desinfektor	desinfitseerija laboratooriumis
Ekspediitor	kauba kättetoimetaja
Endokriintooraine külmutaja	külmutas sisenõre-, verre siirduva nõre teatud temperatuuridel
Farsikoostaja	hakktäidise valmistaja
Karbipesija	pesi erinevaid lihasaaduste vorme (nt süldi valmistamiseks)
Keppide pesija	pesi kepid puhtaks (vorstid riputati keppide peale, mis läksid suitsuahju)
Konditustaja	eemaldas lihakehast kondid
Klooristaja	puhastusseadmete desinfitseerija, pleegitas kloorlubjaga
Loomatöötleja	ametis olid tavaliselt mehed või kõrgema järgu saanud naised
Rupsitöötleja	väikeste loomaosade (maks, keel, neer, süda, magu) töötleja
Rümbakorrastaja	lihakeha, ilma jäsemete, pea ja sisikonnata kere ülevaataja; töötas liini lõpus, korrastas lihakeha enne külmhooonesse minekut
Soonetustaja	soonte väljavõtja
Termometrist	temperatuuri mõõtja
Trihhinoskopist	sõnast 'trihhinellokoop' (keeritsustõbi) ⁷ , tegi mikroskoobiga uuringuid
Tualettija	rümbapuhastaja; rippuvad lihakehad lasi veega üle
Vere separeerija	vere eraldaja
Vorstipritsija	täitis masinaga vorsti sooled, sidus käsitsi ja transportis eelküpsetuse tsehhi
Välistöölised	lautade juures päeviti töölkäijad

⁵ Kirjavahetus ühingu funktsioonide, toetamise ja juhatuse kohta. 1942-1944. – ERA.1950.1.530, 1 66.

⁶ Ibid.

⁷ Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. 2013. <http://www.eki.ee/dict/qs/> (13.05.2013).

SISSEJUHATUS

Liha on väga vana toiduaine ja etendab põhjamaiste rahvaste toidus väga tähtsat osa. Eestlased on sajandite vältel toiduks eelistanud sealiha ja sellest valmistatud toite (nt sülti, vorsti). Soomeugrilaste, sh eestlaste vanimaid liha säilitusviise oli kuivatamine, hilisemast ajast pärinevad soolamine ja suitsutamine. Lihas on esindatud kõik jõu ja energia saamiseks vajalikud ained.

Lihatööstus on toiduainetööstuse haru, mis töötleb tapaloomi lihatoodeteks, valmistab ka tehnilist rasva, sööda- ja kondijahu jm. Liha pakkumise võib kõige üldisemalt jaotada kahte tootekategooriasse: töödeldud (vorstid, singid jt) ja töötlemata (värske liha). Enamik lihatööstuse ettevõtteid on kombinaadi tüüpi. Võhma Lihakombinaat oli traditsiooniline lihatööstuse ettevõte, kus toimus loomade töötlemine, vorstitoodete, suitsulihasaaduste, lihast pooltoodete valmistamine ja kõrvalsaaduste töötlemine.

Institutsioonide areng on üks ühiskonna üldise arengu tahkudest; kogu meie elu on struktureeritud institutsioonide kaudu, inimeste tegevus toimub institutsioonilise raamistiku sees. Institutsioonide ajalugu, nende ülesandeid ning struktuuri tundes on hilisem uurija võimeline prognoosima, mida ühest või teisest arhiivifondist on võimalik leida. Arhiivileksikas tähendab institutsioonide ajalugu arhiivimoodustajate ajalugu. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias õpetatakse tulevastele dokumendihalduritele arhiivihalduse aineid ning viimastel aastatel on valminud temaatilisi uurimustöid. Taasiseseisvunud Eestis tegutsenud institutsioonide struktuuri ja ülesandeid on uurinud näiteks Tiiu Eilat oma lõputöös „Struktuuri ja funktsioonide muutuste mõju Tallinna Pensioniameti dokumendihaldusele 1992–2006“.⁸ Institutsiooni ajalugu on

⁸ Eilat, T. 2008. *Struktuuri ja funktsioonide mõju Tallinna Pensioniameti dokumendihaldusele*. [Lõputöö]. Viljandi: Viljandi Kultuuriakadeemia.

uurinud ka Agda Grahv oma lõputöös „Viljandi Tuletikuvabrik 1940–1985“⁹ ja Kaire Kiviväli teemal „Institutsiooni ajalugu: Lõuna-Eesti Päästkeskus 2006–2010“¹⁰.

Lõputöö teema on valitud põhjendusega, et Eesti arhiivide infosüsteemid (VAU, AIS, FIS, FOTIS) on koondanud oma andmebaasidesse Eesti institutsioonide ajaloo allikad ning teema on vajalik kodukoha kunagise suurima tööandja – Võhma Lihakombinaadi (edaspidi ühisus, eksporttapamaja, tapamaja, lihakombinaat, liha- ja konservikombinaat, kombinaat, asutus, ettevõte) – ajaloo talletamiseks. Kombinaadi tegevusel oli nii kohalikus kui ka üleriigilises tööstusmaastikus oluline osa ja selle ajalugu väärib uurimist ja kajastamist. Lisaks möödub käesoleval aastal 85 aastat Võhma Lihakombinaadi eelkäija, Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ asutamisest.

Lihatööstuse ja Eestis tegutsenud tapamajade teemat on varem uurinud ajaloolane Heino Gustavson. Tema 1988. a ilmunud raamat kajastab lihatööstust Eestis XIX sajandi teisest poolest kuni 1917. aastani;¹¹ 1989. aastal väljaantud raamat keskendub linna- ja alevitapamajadele Eestis aastatel 1918–1940;¹² 1992. aastal andis Eesti Teaduste Akadeemia välja separaadi Gustavsoni 1990. a uurimusest lihaekspordi ja eksporttapamajade kohta Eesti Vabariigis;¹³ 1994. aastal väljaantud raamat reflekteerib eraettevõtlust Eesti lihatööstuses vabariigi päevil kuni natsionaliseerimiseni 1940. aastal¹⁴. Gustavsoni vaatluse all on olnud eksporttapamajade areng ja panus lihatööstusse tervikuna, Võhma eksporttapamaja struktureeritud käsitlus seni puudub.

Uurimustöö ühe osana kirjutas autor Võhma Lihakombinaadi ajaloo teemal seminaritöö,¹⁵ mille eesmärgiks oli kirjeldada sündmusi ja saavutusi Võhma Lihakombinaadi eelkäija – Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ tegevuses aastatel 1928–1944, tutvustada asutuse tekkelugu, tõuse ja langusi. Kitsamalt käsitleti mitte niivõrd tootmisnäitajaid, vaid tapamaja juhtimisega seonduvat, ühisuse töökorraldust ja seakasvatuse propageerimisele suunatud teavitustöö korraldamist.

⁹ **Grahv, A.** 2008. *Viljandi Tuletikuvabrik 1940–1985*. [Lõputöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

¹⁰ **Kiviväli, K.** 2011. *Institutsiooni ajalugu: Lõuna-Eesti Päästkeskus 2006–2010*. [Lõputöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

¹¹ **Gustavson, H.** 1988. *Lihatööstus Eestis XIX sajandi teisest poolest kuni 1917. aastani*. Tallinn: Valgus.

¹² **Gustavson, H.** 1989. *Linna- ja alevitapamajad Eestis 1918–1940*. Tallinn: Valgus.

¹³ **Gustavson, H.** 1992. *Eksporttapamajadest Eestis*. Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised, 41. Tallinn.

¹⁴ **Gustavson, H.** 1994. *Eraettevõtlus Eesti lihatööstuses vabariigi päevil kuni natsionaliseerimiseni 1940. aastal*. Tallinn: Olion.

¹⁵ **Härm, A.** 2013. *Võhma Lihakombinaat 1928–1944*. [Seminaritöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Raul Koort on 1986. aastal koostanud 371-leheküljelise kroonika „Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985“,¹⁶ kus ta on välja toonud eelkõige kombinaadi tootmisnäitajad, töötajate nimekirjad viisaastakute lõikes, sotsialistliku võistluse tulemused ja ühiskondliku tegevusega seonduvad materjalid.

Eelnevast lähtudes on lõputöö üldisemaks eesmärgiks kirjeldada Võhma Lihakombinaadi kui institutsiooni struktuuri, ülesandeid ja asjaajamise dokumenteerimist aastatel 1928–1996 ning analüüsida, kas ja kuidas on muutused lihakombinaadi struktuuris ja funktsioonides mõjutanud asutuse asjaajamise korraldamist.

Lõputöö raames püütakse leida vastused järgmistele küsimustele:

- milline oli asutuse struktuur ja kuidas see aegade jooksul muutus;
- milline oli asutuse töötajate koosseis ja selle dünaamika;
- millised olid asutuse täidetavad ülesanded ja kuidas need vaadeldaval ajajärgul muutusid;
- kas ja kuidas mõjutasid struktuuri ja ülesannete muutused asutuse dokumendihaldust.

Võhma Lihakombinaadi ajalugu ja funktsioone kirjeldavate dokumentidega tutvudes ilmnes, et asutuse algusaastatest dokumente leida oli keeruline, okupatsioonideaegne arhiiv on sõjaolukorra tõttu hävinenud või muul viisil kaotsi läinud.¹⁷ Arhiivides on väga vähe säilinud materjale, mis kirjeldaksid asjaajamist ja selle korraldamist. 1944.–1996. aastate dokumendid on säilinud lünklikult, osaliselt olid olemas avaliku arhiivi kinnitatud nimistud ja nõuetekohane aruandlus. Korrektelt on säilitatud Võhma Lihakombinaadi ja selle eelkäijate personalidokumente (1947–1996) Archivali Group OÜ-s (Raja keskus 5, Rannamõisa, Harku vald, Harjumaa), kuid sealsest arhiivist ei õnnestunud lisainformatsiooni saada. Seetõttu hakkas autorit huvitama, kuidas oli Võhma Lihakombinaadi eksisteerimise ajal, aastatel 1928–1996, asutuses korraldatud dokumendihaldus ja kuidas on mõjunud struktuuri muutumine asutuse dokumendihaldusele.

Uurimustöö tugineb peamiselt arhiiviallikatele, mida kombineeritakse teiste allikatega, nagu artiklid Võhma ühistegevuse kalendrites ja sõnumid-artiklid ajakirjandusväljaannetes (Külaleht, Maaleht, Majandusteated, Postimees, Sakala, Tee Kommunismile, Uus Eesti, Vaba Maa, Ühistegelised Uudised, Ühistegevusleht), mis vastavat perioodi kajastavad. Allikmaterjali hulk,

¹⁶ Koort, R. 1986. *Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985*. [Kroonika]. Võhma.

¹⁷ Võhma Liha- ja Konservikombinaadi ajalooline õiend, lk 2.

mis tuli läbi töötada, oli väga mahukas ning vajas põhjalikku hindamist ja korrastamist, selleks kasutati meetoditena allikakriitikat, loogilist järgnevust, võrdlust.

Kasutatud on kohaliku teeneka koduloo-uurija, Võhma Keskkooli endise õppealajuhataja Endel Rõugu teadmisi, mis on saadud intervjuu käigus veebruaris 2013; samuti praeguse kolleegi Siiri Volli (kombinaadi sekretär-stenograafist aastatel 1976–1978, kaadriosakonna vaneminspektor 1978–1987, töönormiinsener 1987–1993 ja müügiagent 1993–1994) mälestusi, mis on saadud intervjuu käigus aprillis 2013.

Töös esmamainimisel leiduvate isikunimede puhul on toodud nii ees- kui ka perekonnanimi, edaspidi on kasutatud enamasti ainult perekonnanime. Mõnikord on nime taha sulgudesse lisatud ka teine nimekuju – selle eestistatud vorm või nimi nimetavas käändes. Tsitaatide esiletõstmiseks on kasutatud kaldkirja koos jutumärkidega.

Lõputöö iseseisvad osad on lühendite ja mõistete sõnastik, sissejuhatus, töö sisuline osa, kokkuvõte, kasutatud allikad, lisad ja võõrkeelne resümee (*summary*).

Töö sisuline osa on jaotatud kolme peatükki, mis omakorda jaotatud alapeatükkideks. Esimese peatüki järjestus on kronoloogiline, järgnevate peatükkide ülesehitus on liigendatud nii kronoloogilisel kui ka temaatilisel alusel. Esimene peatükk on mõeldud ajaloolise tausta loomiseks ja selles antakse ülevaade Võhma Lihakombinaadi institutsionaalsest üldarengust. Peatükk on jaotatud neljaks alapeatükiks ajaloolisest vaatepunktist lähtuvalt. Täpsemalt vaadeldakse kombinaadi arengut asutamisest 1928. aastal kuni aastani 1975, mil avati uus lihakombinaat; tegevusest uutes ruumides kuni märtsini 1996, mil tootmine kombinaadis seiskus ja kuulutati välja pankrot. Teises peatükis keskendutakse Võhma Lihakombinaadi struktuurile ja ülesannetele. Kirjeldatakse ülesannete täitmiseks moodustatud asutuse struktuuriüksusi ja isikkoosseisusid ning asutuse ülesandeid, nende muutumist. Kolmandas peatükis käsitletakse Võhma Lihakombinaadi asjaajamist ja dokumendihaldust ning selgitatakse, kas struktuuri ja ülesannete muutused on mõjutanud asutuse asjaajamist ja tööd dokumentidega.

Tööle on lisatud asutuse erinevad nimevormid ja kombinaadi juhid-võtmeisikud läbi aegade, kronoloogiline ülevaade lihakombinaadi ajaloost, tabelid andmetega lihakombinaadi töötajate arvu kohta, struktuurid, koosseisude nimekirjad, kombinaadi tegevuse käigus tekkinud ja praegu arhiivis säilinud dokumentatsiooni võrdlus AIS-i ja toimikute nomenklatuuri põhjal.

Selle töö valmimisele aitasid otseselt ja kaudselt kaasa mitmed suurepärased inimesed. Kõigepealt südamest tänu õppejõule Lea Leppikule juhendamise eest nii seminari- kui ka lõputöö kirjutamisel. Suur tänu koduloo-uurijale Endel Rõugule, kes aitas nõu ja jõuga ning toetas materjalidega. Minu tänud kuuluvad ka Kätlin Pakasele, kes aitas teksti tõlkida saksa keelest emakeelde, ning tütar Tiina Härmile, kes oli abiks resümee tõlkimisel ja lõputöö teksti toimetamisel. Siiras tänu praegustele töökaaslastele (endistele kombinaadi töötajatele), kes toetasid lõputöö kirjutajat oma teadmistega.

1. ÜLEVAADE ORGANISATSIOONI ARENGUST

1.1. Võhma Eksporttapamaja 1928–1944

Mõte Võhmasse kui suurema sea- ja karjakasvatamise rajooni keskkoha ehitada eksporttapamaja omandas kindla kuju 1928. a kevadel, kus kümme ümbruskonna põllumeest ühisuse põhikirja registreerisid. Asutajatena olid alla kirjutanud Mart Rauk (Rõuk) Kabala vallast ning Mart Lang, Jüri Vain, Jüri Anveldt, Jaan Alle, Aleksander Sild, Mart Arro ja Jaan Feldmann Kõo vallast.¹⁸ Siseministri 15.04.1928 otsusel kanti Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ ühingute, seltside ja nende liitude registrisse nr-i 982 all.¹⁹

Põhikirja järgi oli Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ eesmärgiks eksporttapamajade ehitamine, karjakasvatuse edendamine ja karjasaadustega kauplemine toorel, pooltoorel ja ümbertöötatud kujul Eestis ja välismaal, mille teostamiseks oli ühisusel õigus asutada vorsti- ja kõrvalsaaduste ümbertöötamise vabrikuid, loomade vastuvõtupunkte, külmhooneid ja müügikohti, korraldada valdkondlikke kursusi, näitusi ja välja anda selleletemalist kirjandust.²⁰

28. mail 1928 oli ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ asutamise koosolek.²¹ 3. juulil 1928 osteti Olga-Julie Kukelt (Kukk) Arusaare kroonumõisale alluva talukoha „Märdi“ nr 23A kinnistu küljest üks maatükk ostu-müügihinna 3000 krooni.²² Esialgsed plaanid valmistas insener Poola, lõplikult töötas välja insener Ernst Schiffer. Kogu ehitis koos sisseseadetega läks maksma 18 miljonit senti.²³

¹⁸ Ühisus „Võhma Eksport-tapamaja“. 15.04.1928–11.02.1936. – ERA.14.7.794, 11.

¹⁹ *Ibid*, 19.

²⁰ *Ibid*, 13.

²¹ Ühisus „Võhma Eksporttapamajad“ peakoosolekute ja nõukogu protokollid. 1928–1935. – ERA.1950.1.43, 12.

²² Viljandimaa Arusaare mõisast eraldatud kinnistu "Võhma Eksport-tapamaja maatükk 23-AT", kinnistu nr 1958. 1928–1940. – EAA.3760.1.613.

²³ Sigade surmaorg Võhmas. 1929. – Sakala, nr 19, 12.02., lk 5.

Uues ehitatavas eksporttapamajas kavatseti ümber töötada vähemalt 15 000 siga aastas.²⁴ Tööd alustas tapamaja sigade tapmisega ja välisturule saatmisega, kuid järk-järgult võttis juurde teiste kariloomade ümbertöötlemise: paksemad pekisead, sarvloomad ja lambad.²⁵

Tapamajale pandi nurgakivi 5. augustil 1928.²⁶ 10. veebruaril 1929 oli eksporttapamaja pidulik avamine.²⁷ Tootmisluba 20. novembril 1928 sisseseadmiseks lubatud eksporttapamajas (vt joonis 4 lisas 18) saadi alles 1933. aastal.²⁸

28. mai 1928 peakoosolekul valiti juhatus, nõukogu ja revisjonikomisjon,²⁹ kes koosnesid viimseni tegelikest põllumeestest ja taluomanikest. Ühisuse asjaajamist juhtisid peakoosolek, nõukogu ja juhatus.³⁰ Juhatus asus Kõo vallas.³¹ Juhatuse ülesandeks oli ühisuse esindamine, vastutavate tööjõudude ametisse palkamine ja ametist vabastamine ning üldine tegevuse järelevalve.³² Läbi aastate oli juhatuse esimeheks Jaan Põdra.

Ühisuse tegevuse kasvamise puhul võis juhatus ühisuse oma liikmete keskelt või väljastpoolt ametisse kutsuda vastutavaid asjaajajaid-direktoreid ettevõtete juhtimiseks, kelle ülesanded ja võimupiirid nõukogu juhatuse ettepanekul kindlaks määras.³³ Tapamaja vastutavaks juhatajaks sai Julius-Heinrich (Julius) Suur,³⁴ kes oli direktoriks kuni 1940. aasta juunini³⁵.

Eksporttapamajadel oli suur mõju seakasvatuse arendamisele.³⁶ Ühisuse üheks tähtsaimaks tööks oli tapamaja ümbruse sigadekasvatajaile paremate seatõugude – korralike tõukultide ja -emiste soetamine.³⁷ Teiseks sama tähtsaks tööks oli seakasvatuse nõuande korraldamine: peeti terve rida

²⁴ ERA.1950.1.43, l 2p.

²⁵ *Võhma Eksporttapamaja*. 1928. Võhma Majandusühisus, Võhma Ühispank, ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ kalender 1929. Tallinn: Eesti Ühistrükikoda, lk 68–69.

²⁶ *Nurgakivi Võhma tapamajale*. 1928. – Sakala, nr 97, 11.08., lk 5.

²⁷ *Sigade....* 1929, lk 5.

²⁸ *Ühisuse "Võhma eksporttapamajad" Võhma eksporttapamaja*. 05.11.1925–09.06.1937. –ERA.969.4.1784, l 43.

²⁹ ERA.1950.1.43, l 3.

³⁰ ERA.14.7.794, l 4.

³¹ *Ibid*, l 3.

³² *Ibid*, l 7.

³³ *Ibid*.

³⁴ OÜ „Eesti Lihaeksport“ veoliinide 1939. a aruanded ja kirjavahetus Võhma Eksporttapamaja juhataja tasustamise küsimuses. 16.03.1937–16.09.1939. – ERA.1950.1.360a, l 14.

³⁵ Rõuk, E. 07.02.2013. Intervjuu: Võhma ajaloo. [Käsikiri]. Võhma.

³⁶ Põdra, J. 1931. *Seakasvatuse päevamuresid*. – Võhma Majandusühisuse, Võhma Ühispanka, Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ kalender 1932. Tallinn: Eesti Ühistrükikoda, lk 99–100.

³⁷ Suur, J. 1931. *Mõnda „Ühisus Võhma Eksporttapamaja“ tegevusest*. – Võhma Majandusühisuse, Võhma Ühispanka, Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ kalender 1932. Tallinn: Eesti Ühistrükikoda, lk 102.

seakasvatuse kursusi (peaaegu igas külas) ja 4–5 laiema ulatusega seakasvatajate päeva.³⁸ Korraldati ka seakasvatuse erinäitusi 1932. ja 1933. aastal.³⁹

Erimeelsused eksporttapamajade vahel ei olnud sugugi harvad. Välismajandusele mõjusid need sageli halvasti. Vabariigi Valitsuse ringides hakkas seetõttu 1936. aastal liikuma mõte liita eksporttapamajad ühtsesse organisatsiooni. Seda kavatsust kiirendas karjamajanduses tekkinud olukord: looduslikest tingimustest lähtuvalt oli kahanenud söödakogus ja seoses sellega vähenenud sigade arv. Tõsisemaid tagajärgi aitasid vältida üksnes Vabariigi Valitsuse meetmed, millega energiliselt elavdati seakasvatussaaduste väljavedu.⁴⁰

Teiseks kehtestati 12. veebruaril 1937 eksporttapamajade tegevuse korraldamise seadus, millega Tallinna, Tartu ja Võhma eksporttapamajad, Tartu eksporttapamaja varade valdaja ning Eesti Peekoni Eksportühisus olid kohustatud kõik varad, nõudmised, kohustused ja lepingulised vahekorrad üle andma uuele ühingule „Eesti Lihaeksport“. Viimane registreeriti 4. mail 1937 ja 5. juunil kinnitas põllutööminister üleandmisbilansid ning samast kuupäevast loeti üleandjad likvideerituks.⁴¹

Ühingu tähtsamateks varandusteks oli neli eksporttapamaja koos kinnisvarade ja sinna juurde kuuluvate kõrvalhoonetega Tallinnas, Tartus, Võhmas ja Tapal. Tööstusharudest töötasid 1938. aastal:⁴²

- sigade ja muude loomade tapatööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- konservitööstus Tallinnas;
- vorstitööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- köögi- ja valmistoiduosakonnad Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- toidurasvatööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- seebitööstus Tallinnas;
- pagaritööstus Tallinnas.

Hävitusjaamad ja rasvasulatamistööstused töötasid Tallinnas, Tartus ja Võhmas alates 1939. aastast.⁴³

³⁸ Suur, J. 1931, lk 102.

³⁹ Ringi ümber kodumaa. Seakasvatuse erinäitus Võhmas. 1932. – Postimees, nr 184, 09.08., lk 5.; Ringi ümber kodumaa. Viljandimaalt. 1933. – Postimees, nr 185, 10.08., lk 6.

⁴⁰ Gustavson, H. 1992, lk 149.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ühingu „Eesti Lihaeksport“ 1938. aasta aruanne. Tallinn: A-S „Ühiselu“, lk 9.

Peale tööstuslike ettevõtete kuulusid ühingu kaks hõberebasekasvandust – Rebasel Tartumaal ja Navestis Viljandimaal – ning üks heinakasvatuse majapidamine Harjumaal ja põllumajapidamine Navestis Viljandimaal.⁴⁴

Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ uueks nimeks sai „Ühing Eesti Lihaeksport. Võhma Eksporttapamaja“.⁴⁵

Pärast 1940. a juunipööret nimetati Ühing „Eesti Lihaeksport“ „Eesti NSV Lihakombinaadiks“, mis pidi korraldama tapaloomade kokkuvõtmist ja liha töötlemist ning lihakaubandust kogu Eesti alal.⁴⁶ Ka natsionaliseeritud Võhma eksporttapamaja nimetati ümber Võhma Lihakombinaadiks. Direktoriks määrati Heino Reio, kes oli sellel kohal kuni okupatsioonaja alguseni (juulini 1941).⁴⁷

Ühingu peakontor Tallinnas juhtis kogu tegevust. Peakontorile allusid järgmised tegevusharud: sõjaväe varustamine lihaga, nahaosakond – nahkade ost-müük, kolm eksporttapamaja Tallinnas, Tartus ja Võhmas. Eksporttapamajad korraldasid loomade ja toornahkade ostmist, lihasaaduste töötlemist ja tsiviilelanike varustamist lihaga ja lihasaadustega kogu riigis, igaüks oma piirkonnas – Võhma tegutses Viljandi- ja Pärnumaal.⁴⁸

1941. a juulis, kui nõukogude väed taganesid, põlesid lihakombinaadi hooned sõjakeerises maha.⁴⁹ Õnneks jäi hävitamata ja säilis osaliselt vorstitööstuse ruum ja selles ruumis olevaid masinaid,⁵⁰ samuti jäi püsti katlamaja kivikorsten. Ühes kontorihoonega hävis täielikult ka ettevõtte arhiiv.⁵¹

Saksa okupatsiooni ajal püstitati uued tööstushooned ning vorstitööstus taastati. Tapamaja direktoriks kogu okupatsioonaja, s.o juuli 1941 kuni september 1944 oli Evald Kutsar.⁵²

⁴³ Ühingu „Eesti Lihaeksport“ 1939. aasta aruanne. Tallinn: A-S „Ühiselu“, lk 8.

⁴⁴ Ühingu.... 1938, lk 9.

⁴⁵ Ajalooline õiend, lk 2.

⁴⁶ Tegevuse ülevaade, 1941. a. – ERA.1950.2.104, l 2.

⁴⁷ Koort, R. 1986, lk 2.

⁴⁸ ERA.1950.2.104, l 3.

⁴⁹ Võhma Lihakombinaat – tootmis-majanduslik tegevus. 15.08.1946–02.12.1946. – ERA.R-941.2.293, l 20.

⁵⁰ Ühingu „Eesti Lihaeksport“ 1942. aasta aruanne. Tartu: Noor-Eesti, lk 3.

⁵¹ Ajalooline õiend, lk 1.

⁵² Koort, R. 1986, lk 2.

1944. a septembris sakslaste taganemisel hooned mineeriti ja taheti õhku lasta, kuid „kohalikud elanikud suutsid hädaohu likvideerida. Räägitakse, et Võhma jahuveskis mölder M. Bergenbaum ja veel paar Võhma elanikku, kes sõja eest varju ei olnud läinud, jootsid õhkamiskomando sõdurid purju ja sellega päästsid tapamaja meierei, jahuveski ja jaamahoone varemeteks muutumast. Oli kuidas oli, aga fakt on see, et tapamaja jäi 1944. aasta sõjategevuse tõttu põhiliselt terveks.“⁵³

Kokkuvõtteks võib öelda, et ühistegeliku eksporttapamaja tegevus Võhmas arenes hoogsalt. Asutamisaastate raskustele järgnes enam-vähem rahulik töötamine üha asjalikumaks kujunevas töömeeleolus. Kui mujal alles jutlustati nn ühisest katusest ühistegevuses, siis Võhmas oli see juba olemas.

Saksa okupatsiooniga lõppes üks tegus periood Võhma Lihakombinaadi eelkäija, Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ ajaloos, mida võiks nimetada ettevõtte asutamise ja kujunemise ajajärguks, või ülemineku ajajärguks. Algas pikk nõukogude periood nimevahetusega – 1. oktoobrist alustas tegevust uuesti Võhma Lihakombinaat.

1.2. Nn vana kombinaadi aeg ehk töötamine endistes ruumides (okt 1944–1974)

1. oktoobrist 1944 alustas tegevust uuesti Võhma Lihakombinaat, kõrgemaks organiks oli Eesti NSV Toiduainete-, Liha-, Piima- ja Kalatööstuse Rahvakomissariaadi Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsus.⁵⁴

Rahvakomissar Lembit Lüüsi 05.10.1944 käskkirjaga nr 61 nimetati alates 1. oktoobrist 1944 Võhma Lihakombinaadi direktoriks Konstantin Karpin.⁵⁵

Võhma Lihakombinaadi koosseisu kuulusid:⁵⁶

- Pärnu osakond koos Vändra, Kilingi-Nõmme, Mõisaküla, Tõstamaa ja Pärnu-Jaagupi tapapunktidega;

⁵³ Koort, R. 1986, lk 2.

⁵⁴ Ajalooline õiend, lk 3.

⁵⁵ Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1944. – EAA.M-861.1.1, 1 l.

⁵⁶ Ibid, 13p.

- Viljandi osakond koos Mustla, Karksi-Nuia ja Abja tapapunktidega;
- Põltsamaa tapapunkt;
- Suure-Jaani ja Pilistvere tapapunktid;
- Vändra osakond.

Kombinaadile kuulusid veel:⁵⁷

- Navesti rebastekasvandus;
- Navesti talupidamine;
- Uuesauna talu;
- Kallissaare turbaraba;
- Võhma lihatsentraal nr 50;
- Viljandi osakonnast lihatsentraalid nr 16 ja 106;
- Põltsamaa osakond;
- Suure-Jaani lihatsentraal nr 72;
- Vändra osakonnast kaupluse ruum ja vorstitööstuse ruum;
- Pärnu osakonnast lihatsentraalid nr 8, 15, 25, 77, vorstitööstus nr 1 (köök) ja vorstitööstus nr 2 (pesukoda, hobusetall) ning tapamaja.

Tabel 1 annab täpse info (ehitusaeg ja summalised näitajad) kinnisvarast Võhma Lihakombinaadis 1. oktoobril 1944.

Tabel 1 Võhma Lihakombinaadi kinnisvara seisuga 1. oktoober 1944

	Ehituse aasta	Väärtus (rbl)
Puurkaev, sügavus ca 40 m, võimsus ca 15 000 l tunnis	1928/1929	1875,00
Kanaliseatsioon, pikkus ca 250 m	1929/1936–1943	3750,00
Tapamaja õue munakivisillutis, põhipind ca 5000 m ²	1929/1934	5000,00
Plankaed tapamaja ümber 749 m, kõrgus 1,5–1,8 m	1929/1930–1942	2371,16
Kitsarööpmeline haruraudtee, pikkus 2990 m	1932/1943	43 550,42
Tööstushoone juurdeehitusega	1928/1936/1943	287 909,31
Garaažihoone juurdeehitusega	1936/1943	67 330,86
Puukuur-tall, põhipind 469,8 m ² , kubatuur 1503 m ³	1931	3293,75
Navesti rebasekasvatuse puurid ja tornimaja	1931	14 696,50
Kokku:		429 777,00

(Allikas: *Võhma Lihakombinaadi alustusbilanss seisuga 31.10.1944. a.* – EAA.M-861.1.3, 1 2)

⁵⁷ *Võhma Lihakombinaadi alustusbilanss seisuga 31.10.1944. a.* – EAA.M-861.1.3, 13–18.

Tabelist 1 on näha, et tööstushoone ja puurkaev olid olemas juba esimesel asutamisaastal; teisel tegevusaastal ehitati kanalisatsioon, mida rekonstrueeriti 1936–1943, sillutati osaliselt tapamaja õu, ümbritseti ala aiaga; neljandal aastal valmis puukuur-tall. Kõige hilisem ehitus oli garaažihoone juurdeehitusega, mis oma väärtuselt ületas kitsarööpmelise raudtee.

Kinnisvarad, mis 1941. a sõjategevuse käigus hävisid ja olid veel taastamata:⁵⁸

- neli sigade lauta;
- Navesti talu ehitused;
- arstituba, rahamaksuruum;
- traktorikuur;
- ühenduskäik (tööstushoones);
- autokuur;
- kojamehe elumaja.

Tootmise teenindamiseks olid põhitööstuse juures rauatöökoda, sepikoda, autoparanduse töökoda, puutöötuba, puuaed, materjalide ladu, aurujaam, jõujaam ja pesukoda.⁵⁹

Eesti NSV Toiduainete-, Liha-, Piima- ja Kalatööstuse Rahvakomissariaadi Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsuse juhataja 30.12.1944 käskkirjaga nr 48 eraldati Võhma Lihakombinaadist:⁶⁰

- Pärnu osakond koos Vändra, Kilingi-Nõmme, Mõisaküla, Tõstamaa ja Pärnu-Jaagupi tapapunktidega, nimetades selle Pärnu Lihakombinaadiks;
- Viljandi osakond koos Mustla, Karksi-Nuia ja Abja tapapunktidega, nimetades selle Viljandi Lihakombinaadiks;
- Põltsamaa tapapunkt, nimetades selle Põltsamaa Lihakombinaadiks.

Seega jäid lihakombinaadi koosseisu Suure-Jaani ja Pilistvere tapapunktid ning Vändra osakond (vt viide 56 lk 16).

25. augustist 1945 vabastati direktor Karpin riikliku distsipliini rikkumise tõttu⁶¹ ja samast ajast nimetati Võhma Lihakombinaadi direktori kohusetäitjaks Erich Leiss⁶². 21. oktoobrist 1946 vabastati Leiss ametist ja uueks direktori kohusetäitjaks määrati Hugo Lett.⁶³

⁵⁸ EAA.M-861.1.3, l 35.

⁵⁹ *Ibid*, l 3–18.

⁶⁰ EAA.M-861.1.1, l 3 p.

Kui 1944. ja 1945. aastal olid sagedased juhtivate töötajate vahetused, siis IV viisaastak (1946–1950) pani asjad paika pikemaks ajaks. 16. jaanuarist 1947 vabastati direktori kohustest Lett ja samast ajast nimetati Võhma Lihakombinaadi direktori kohusetäitjaks Oskar Tarikas⁶⁴ (alates 16.07.1950 direktor)⁶⁵, kes oli sellel kohal üle 15 aasta.

1945. aastal algas kombinaadis suurem ehituse, taastamise ja tehnilise varustamise periood (vt lisa 4).

Eesti NSV Toiduainetetööstuse Rahvakomissari 23.01.1946 käskkirjaga nr 83 liideti koosseisude koondamiseks ja administratiiv-majanduslike kulude kokkuhoidmiseks Võhma Lihakombinaadiga Viljandi ja Põltsamaa Lihakombinaadid, mis 1944. olid kombinaadist eraldatud (vt viide 60 lk 18). Seniste kombinaatide asemele organiseeriti Viljandis ja Põltsamaal tsehhid (osakonnad).⁶⁶

1. augustist 1952 liideti Võhma Lihakombinaadiga Põltsamaa Rajooni Loomade Varumise Kontor ja elusloomade vastuvõtmine majanditelt ja elanikkonnalt selles piirkonnas hakkas toimuma otse Põltsamaa vastuvõtupunkti kaudu.⁶⁷

1950. a juulist allutati kombinaat Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi Vabariikliku Liha- ja Konservitööstuse Trustile. 1954. a juulis allutati Võhma Lihakombinaat äsjamoodustatud Eesti NSV Liha- ja Piimasaaduste Tööstuse Ministeeriumile ja augustis 1956 anti sellele ka uus nimetus – Võhma Liha- ja Konservikombinaat. 1957. a 8. juunist sai uueks kõrgemalseisvaks organiks Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Liha- ja Piimatööstuse Valitsus, 1962. a 1. märtsist Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Toiduainetetööstuse Valitsus. Alates 1. jaanuarist 1966 kuulus Võhma Liha- ja Konservikombinaat Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi süsteemi. Alates 1971. aastast kannab asutus nimetust Võhma Lihakombinaat. (vt lisa 1)

⁶¹ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1945. – EAA.M-861.1.5, l 27.

⁶² *Ibid*, l 28.

⁶³ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1946. – EAA.M-861.1.8, l 39.

⁶⁴ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1947. – EAA.M-861.1.13, l 3.

⁶⁵ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1950. – EAA.M-861.1.26, l 15.

⁶⁶ EAA.M-861.1.8, l 1.

⁶⁷ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1951. – EAA.M-861.1.32, l 5.

Kuna Võhma Lihakombinaadil puudus seniajani oma ametlik kaubamärk, siis esitati see NSVL Ministrite Nõukogu juures asuvale Leiutiste ja Avastuste Komiteele kinnitamiseks. Kaubamärk (vt joonis 2 lisas 5) hakkas kehtima alates 12. veebruarist 1951 kümneks aastaks. Hiljem pikendati kaubamärgi kehtivust 12. veebruarist 1961 kuni 12. veebruarini 1971.⁶⁸

1959. a algul likvideeriti vabariigis Rajoonidevahelised Loomade Varumise Kontorid ja alates 16. veebruarist tulid Võhma Lihakombinaadi koosseisu üle:

- Jõgeva Rajoonidevahelise Loomade Varumise kontorist Põltsamaa loomade vastuvõtupunkt ja Kamari söödabaas;⁶⁹
- Pärnu Rajoonidevahelise Loomade Varumise kontorist Kilingi-Nõmme loomade vastuvõtupunkt;⁷⁰
- Türi Rajoonidevahelise Loomade Varumise kontorist Türi loomade vastuvõtupunkt, Vändra loomade vastuvõtupunkt ja Vaki-Alt majapidamine Vändra rajoonis ning Vaino-Jaani majapidamine Paide rajoonis;⁷¹
- Viljandi Rajoonidevahelise Loomade Varumise kontorist Viljandi kontor, Tomuski vastuvõtupunkt, Tomuski põllumajand, Abja vastuvõtupunkt, Abja põllumajand ja Võhma vastuvõtupunkt⁷².

Koos hoonete ja ehitistega tulid üle ka traktorid, hobused, põllutöömashinad ja üldse kogu endine inventar ning muidugi ka töötajad, kes seda soovisid. Seega täitis kombinaat peale vorstide, liha ja suitsusaaduste tootmise ning töötlemise ülesandeid veel tööstusliku tooraine, s.o loomade varujana.

Põltsamaa loomade vastuvõtupunkt koos juurdekuuluvate rajatiste, maa, hoonete ja seadmetega anti 07.01.1972 üle Tallinna Liha- ja Konservikombinaadile,⁷³ Kilingi-Nõmme vastuvõtupunkt anti 01.02.1960 üle Pärnu Lihakombinaadile⁷⁴.

⁶⁸ *Võhma Liha- ja Konservikombinaadi kaubamärk ja kirjavahetus selle kinnitamise kohta.* 1961. – EAA.M-861.1.182, l 13–14.

⁶⁹ *Põltsamaa Loomade vastuvõtupunkti üleandmise-vastuvõtmise akt ja materjalid Võhma Liha- ja Konservikombinaadile.* 16.02.1959–20.04.1959. – EAA.M-861.1.133, l 1.

⁷⁰ *Kilingi-Nõmme Loomade vastuvõtupunkti üleandmise-vastuvõtmise akt ja materjalid Võhma Liha- ja Konservikombinaadile.* 16.02.1959–26.05.1959. – EAA.M-861.1.134, l 1.

⁷¹ *Türi Rajoonidevahelise Loomadevarumise Kontori üleandmise-vastuvõtmise akt ja materjalid Võhma Liha- ja Konservikombinaadile.* 28.02.1959–16.05.1959. – EAA.M-861.1.135, l 2.

⁷² *Viljandi Rajoonidevahelise Loomadevarumise Kontori üleandmise-vastuvõtmise akt ja materjalid Võhma Liha- ja Konservikombinaadile.* 25.04.1959–11.06.1959. – EAA.M-861.1.136, l 80.

⁷³ *Võhma Lihakombinaadi Põltsamaa loomade vastuvõtupunkti Tallinna Liha- ja Konservikombinaadile üleandmis-vastuvõtmise akt.* 07.01.1972. – ERA.R-1849.2.1674, l 1.

⁷⁴ **Koort, R.** 1986, lk 69.

Lihakombinaadi koosseisu anti ka Viljandi Piimatoodete Kombinaadi Võhma Turbatööstus seisuga 1. jaanuar 1959⁷⁵ ja sellest sai kombinaadi turbatsehh, mis tootis aurukatelde tarvis kütust⁷⁶. Tsehhi juhatajaks oli Joosep Reinola.⁷⁷

Võrreldes 1958. aastaga kasvas Võhma Lihakombinaadi toodang 2,3 korda. Samal ajal arenes hoogsalt ka elamuehitus. Nii oli lihakombinaadil kolm 16-korterilist elumaja, kolm silikaadist elumaja, kümme Järvakandi paneelpuumaja, üks vana 9-korteriline elumaja ja ühiselamud 120 inimesele.⁷⁸

Alevis oli raskusi lasteasutustega. 1. jaanuarist 1958 tuli kombinaadi koosseisu ENSV Tervishoiu Ministeeriumilt Võhma Lastesõim 30 kohaga [15 kohta nooremas rühmas (kuni 1,5-a) ja 15 kohta vanemas rühmas (kuni 3-a)]⁷⁹ ja haridusministeeriumi lasteaed 47 kohaga. Mõlemad asutused paiknesid ruumides, mida polnud võimalik laiendada. Tingitud tööliste arvu kasvust oli vajalik lähemate aastate jooksul hoida lasteasutustes 150 last, milleks oli tarvis ehitada lastepäevakodu, milles 70 kohta kuni 3-aastastele ja 80 kohta 3–7-aastastele lastele.⁸⁰ Nendele probleemidele tuli lahendus alles 15–20 aastat hiljem, kuid osad lahendati 1961–1962. aastal, mil valmis lastesõime juurdeehitus (magamissektsioon), millega suurendati lastekohtade arvu 45-ni (nooremas rühmas kohti 20 ja vanemas rühmas kohti 25).⁸¹

1960. aastal ehitati sanitaarolukorra parandamiseks põhitsehhide tööliste sanitaarsõlm maksumusega 484 000 rubla,⁸² anti eksploatatsiooni 5-tonnise vahetusvõimsusega rekonstrueeritud vorstitsehh;⁸³ 30. novembril läksid käiku pikka aega ehitusel olnud puhastusseadmed⁸⁴.

⁷⁵ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1959. – EAA.M-861.1.128, l 1–2.

⁷⁶ Ajalooline õiend, lk 3.

⁷⁷ *Võhma Turbatööstuse ülevõtmise bilanss seisuga 1. jaan. 1959. a.* – EAA.M-861.1.131, l 2, 23.

⁷⁸ *Materjalid ja kirjavahetus põhitegevuse ja töö organiseerimise küsimustes*. 1961. – EAA.M-861.1.183, lk 27.

⁷⁹ *Arhitektuur-planeerimise ülesanded, load tööde teostamiseks, eksploatatsiooni andmise aktid ja kirjavahetus nendes küsimustes*. 1959. – EAA.M-861.1.148, l 38.

⁸⁰ *Materjalid ja kirjavahetus põhitegevuse ja töö organiseerimise küsimustes*. 1960. – EAA.M-861.1.161, l 18.

⁸¹ EAA.M-861.1.148, l 38.

⁸² *Ibid*, l 47–50, 63–63p.

⁸³ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1960. – EAA.M-861.1.149, l 25.

⁸⁴ EAA.M-861.1.148, l 65.

ENSV Rahvamajanduse Nõukogu 3. augusti 1963 määrusega nr 3 vabastati direktor Tarikas,⁸⁵ kes oli juba mõnda aega töölt eemal olnud raske haiguse tõttu ja aasta-poolteist hiljem ka suri⁸⁶. Samast ajast määrati Võhma Lihakombinaadi uueks direktoriks Harald Rüütel.⁸⁷

Direktorite vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise aktis oli märgitud kombinaadi olukord:⁸⁸

- Kombinaadi toodangu kohta esitatud reklamatsioone ja väljalastud praaktoodangut põhjustasid peamiselt:
 - a) külma puudumine tööstuses, välja arvatud vorstitootmisruumid;
 - b) autobaas nr 8 poolt mitteregulaarne autotranspordiga varustamine liha vedamiseks.
- Kombinaadil esines puudusi tehnoloogilises protsessis:
 - a) osa loomi suunati ümber töötlemisele sõnnikuga määrdunult, mille tagajärjel ka liha töötlemisel määrdus;
 - b) roostetanud jalakonksude kasutamise tagajärjel määrdusid lihakehad;
 - c) külmhoone remondi tõttu tuli transportida sooja liha, kuna puudusid liha jahutamise võimalused;
 - d) liha laagerdusruumi kõrge temperatuuri tõttu esines alati hädaoht vorstitoodangu riknemise oht.

26. jaanuarist 1966 viidi direktor Rüütel üle Tartu Lihakombinaadi direktoriks ja uueks Võhma Liha- ja Konservikombinaadi direktoriks määrati samast ajast peatehnoloog Ants Erg.⁸⁹

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi ja Koondise „Eesti Põllumajandustehnika“ 17. juuni 1967 ühise käskkirjaga nr 149/152 anti Võhma Liha- ja Konservikombinaadile Võhma raudteejaama juures asuv silikaat-tellistest kaubaladu, mis kuulus EPT Viljandi rajoonikoondisele. Sinna paigutas kombinaat osa abimaterjalidest.⁹⁰

10.–11. oktoobril 1968 toimus Tallinnas I vabariiklik vorstitoodete konkurss-ülevaatus, millest võtsid osa Tallinna, Tartu, Võhma, Pärnu, Kingissepa, Valga ja Paide lihakombinaadid ning

⁸⁵ *Kombinaadi juhtimise ja varade üleandmise-vastuvõtmise aktid direktorite vahetusel*. 05.08.1963. – EAA.M-861.1.203, l 1.

⁸⁶ Koort, R. 1986, lk 97.

⁸⁷ EAA.M-861.1.203, l 1.

⁸⁸ *Ibid*, l 8.

⁸⁹ Koort, R. 1986, lk 105.

⁹⁰ *Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad*. 10.01.1967–27.12.1967. – EAA.M-861.1.262, l 20.

Tallinna lihakombinaadi Haapsalu tootmistsehh, kellest igaüks esitas konkursile 10 nimetust tooteid. Konkursist ei võtnud osa Rakvere Lihakombinaat. Konkursi žürii otsuse põhjal saavutas I koha Tallinna Liha- ja Konservikombinaat keskmise hindepalliga 4,57, II koha Tartu Lihakombinaat 4,39 ja III koha Võhma Lihakombinaat 4,36.⁹¹ Kinnise degusteerimise tulemusel esinesid igal ettevõttel defektid, näiteks Võhma Lihakombinaadi puudusteks olid niisked laigud lõikel (rulaad), kõva konsistents ja suitsutoodete ülesoolamine.⁹²

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 28.07.1969 käskkirjaga nr 189 moodustati ministeeriumi juurde nõuandva organina kunstinõukogu.⁹³ Sellega seoses võis ettevõtte kunstnikuks olla kunstialase kõrgema või kesk-eriharidusega spetsialist, kes töötas ettevõttes oma erialal, erandjuhtudel ka suurte töökogemustega praktikud. Kombinaadi kunstnik allus otseselt peainsenerile. Kunstnik pidi tundma ettevõtte tootmistehnoloogiat ning arvestama ülesannete täitmisel ettevõtte tehnilisi ja materiaalseid võimalusi; ta vastutas uute tootenäidiste ja kujunduste kunstilise teostamise ja kunstinõukogule õigeaegse esitamise eest; kontrollis toodete kunstilise kujunduse vastavust kinnitatud etalonidele või näidistele, jälgides viimaste kehtivuse tähtaegu. Kunstnik oli kohustatud pidevalt töötama oma erialase kvalifikatsiooni tõstmiseks ja loomingulise võime säilitamiseks.⁹⁴

30. detsembril 1967 kinnitati NSVL Ministrite Nõukogu juures asuva Leiutiste ja Avastuste Komitees uus Võhma Lihakombinaadi kaubamärk (vt joonis 3 lisas 5), olgugi, et vana märgi kehtivusaeg oleks lõppenud alles 12.02.1971. Taheti midagi kaasaegsemat ja tööstusele iseloomulikumat. Märgi autoriks oli kombinaadi kunstnik Ilse Mõistlik. Märgi kehtivusaega pikendati 30.12.1977 kuni 30.12.1987.⁹⁵

1960ndatel suurenes tunduvalt toodangu realiseerimine ekspordiks.⁹⁶ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 24.12.1970 käskkirjaga nr 378 reguleeriti eksporttoodete nimetused:⁹⁷ veiserasv, searasv (hankeülesanne ekspordiks 1972. aastaks)⁹⁸, veise hüpofüüsi

⁹¹ *Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad*. 08.01.1968–30.12.1968. – EAA.M-861.1.276, l 11.

⁹² *Ibid*, l 15.

⁹³ *Eesti NSV Piima- ja Lihetööstuse Ministeeriumi otsused, määrused ja käskkirjad*. 16.04.1969–30.10.1969. – EAA.M-861.1.291, l 11.

⁹⁴ *Ibid*, l 19–20.

⁹⁵ **Koort, R.** 1986, lk 120.

⁹⁶ *Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad*. 12.04.1966–22.11.1966. – EAA.M-861.1.248, l 10.

⁹⁷ *Eesti NSV Piima- ja Lihetööstuse Ministeeriumi otsused, määrused ja käskkirjad*. 07.02.1970–21.12.1970. – EAA.M-861.1.307, l 30–32.

⁹⁸ *Eesti NSV Piima- ja Lihetööstuse Ministeeriumi otsused, määrused ja käskkirjad*. 20.01.1971–27.12.1971. – EAA.M-861.1.323, l 41.

esisagar, sea hüpfüüs, veise seljaaju, neerupealsed, pankreasnääre,⁹⁹ veise munandid, veise- ja sea neer, veise- ja sea süda, veise kops, tehniline rasv. Eksportülesannete täitmise ja nende ennetamise eest premeeriti ettevõtte töötajaid korduvalt.¹⁰⁰

Vastavalt Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 29.05.1972 käskkirjale nr 28-k vabastati 14.06.1972 ametist kombinaadi direktor Erg ja uueks direktoriks nimetati alates 15. juunist Elmar Ehasalu.¹⁰¹

Raamatupidamist teenindas kombinaadi juures Riikliku Statistika Inspektsiooni Arvutusjaama Viljandi rajooni filiaal ja mehhaniseeritud olid järgmised tööloigud:¹⁰²

- materjalide arvestus;
- töötasude arvestus;
- tootmiskulude arvestus;
- varumise arvestus majandite osas;
- valmistoodangu arvestus;
- realisatsiooni arvestus;
- arvelduste arvestus;
- rahaliste vahendite arvestus.

Sõjas hävinud tapamaja taastati pärast sõda endisel kujul. Hiljem järgnes üks rekonstrueerimine teisele, kuni olemasolevates hoonetes polnud enam võimalik tootmist laiendada. Majandite loomakarjad aga suurenesid, põllumajanduselt laekus ikka rohkem toorainet töötlemiseks ja elanikkond nõudis iga päevaga enam kvaliteetseid lihatooteid. Nii alustati 1972. aastal uue kombinaadi ehitamist.

Võhma Lihakombinaat oli suurim, keerukaim ja kompaktseim tööstuskompleks, mida Viljandi rajoonis 1970ndatel üldse ehitatud.¹⁰³ Hoonetekompleksi kuulusid liha- ja rasvatsehh, külmhoone, vorstitsehh, tapa-eelbaas, katlamaja, kõrgepinge alajaam, puhastusseadmed,

⁹⁹ EAA.M-861.1.323, l 42.

¹⁰⁰ EAA.M-861.1.248, l 10.

¹⁰¹ *Võhma Lihakombinaadi direktorite vahetumisel asjaajamise üleandmis-vastuvõtmise akt*. 14.06.1972. – ERA.R-1849.2.1673, l 2.

¹⁰² *Ibid*, l 8.

¹⁰³ *Tervitus uute hoonete valmimise puhul!* 1975. – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01., lk 1.

haldushoone ja hulk teisi objekte (vt lisa 7).¹⁰⁴ Selle tööobjekti kallale asudes võtsid Viljandi Mehhaniseeritud Ehituskolooni töötajad kohustuse anda kombinaat eksploatatsiooni enne tähtaega – ja see sündiski viis kuud enne ehitustähtaega, 9. detsembril 1974.¹⁰⁵

Töid alustati 2. jaanuaril 1972. a 12 mehega. Enne ehituse mahamärkimist tuli raiuda võsa ja see põletada, milleks kulus peaaegu kuu. Esimesena märgiti maha tapa-eelbaas, seejärel sanitaartapamaja, külm- ja haldushoone ning II astme pumbajaama vundament, viimaseks objektiks oli liha- ja rasvatsehh.¹⁰⁶ 11. augustil 1972 pandi nurgakivi uuele kombinaadile.¹⁰⁷

Tööliste arv (ehitus)platsil seisuga 6.08.1973 oli 133 töolist, kelle hulgas 78 tinglikult vabastatud ja 24 üliõpilast. Vajalik tööliste arv platsil oli 225 töolist. Seega puudus objektis 92 töolist. Erikontingendi (sõjaväelased, vangid) lahkumise arvelt oli vajalik juurde saada veel 30 töolist. Kokku oli seega vajalik suunata Võhma Lihakombinaadi ehitusele 122 töolist, sealhulgas 40 müürseppa-monteerijat, 42 betoneerijat, 20 plaatijat ja 20 puuseppa.¹⁰⁸

Tööliste majutamiseks oli kombinaadile ehitatud ja Viljandi Mehhaniseeritud Ehituskoloonile (MEK) kasutada antud suurpaneelalamutes vabu kohti ainult 80, seega 40 suunatavat töolist tuli paigutada vagunelamutesse, kus oli võimalik elada maksimaalselt 1. novembrini. Et paigutada suunatavad töölised normaalsesse elamistingimustesse, oli vajalik viivitamatult alustada 60-korterilise suurpaneelalamu ehitamist.¹⁰⁹

Elamu ehitus maksumusega 30 000 rbl lülitati Tartu trusti „Põllumajandusehitus“ 1973. a plaani. Viljandi MEK alustas 60-korterilise suurpaneelalamu ehitustöid, milliseid teostati kiirendatud korras (töötati ka laupäevadel ja puhkepäevadel). Viljandi MEK-i poolt valmisehitatav vundament osutus kõlbmatuks ja ehitusfirma oli sunnitud jällegi kiirendatud korras (töötati kolmes vahetuses, kaasa arvatud laupäevad ja pühapäevad) hoone vundamendid ümber ehitama. Ootamatult teatas aga ENSV Liha- ja Piimatööstuse ministri asetäitja S. Ellervee oma 16.11.1973 kirjaga nr 576/E-5, et nimetatud elamut ei finantseerita ei 1973. ega 1974. aastal.

¹⁰⁴ **Tamm, C.** 1975. *Meie ühine võit*. – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01., lk 2.

¹⁰⁵ *Tervitus* 1975. – Ibid, lk 1.

¹⁰⁶ **Põldsalu, J.** 1975. *Ehitaja töö pole kerge*. – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01., lk 2.

¹⁰⁷ *Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga tootmisalastes ja finantsküsimustes*. 28.01.1975–03.12.1975. – EAA.M-861.1.440, 1 l.

¹⁰⁸ *Kirjavahetus majanduslikes ja organisatsioonilistes küsimustes*. 12.01.1966–25.11.1966. – EAA.M-861.1.261, 1 l.

¹⁰⁹ *Ibid*, 1 l 108.

Elamispinna puudumine (vt lisa 6) oligi põhiliseks põhjuseks, miks objektile ei täidetud 1973. a plaani.¹¹⁰

Suur töö langes viimasele aastale, kui objektile töötas ligi 700 töölisi. Kolme aastaga tehti ligi 500 000 m³ ulatuses mullatöid, paigaldati 22 000 m³ mitmesuguseid betoon- ja raudbetoonkonstruktsioone, 21 000 m² glasuurplaate, 17 800 m² põrandaplaate jne.¹¹¹

Kokkuvõtteks võib öelda, et oktoober 1944–1974 oli Võhma Lihakombinaadi nn vana kombinaadi aeg, mil töötati endise Võhma Eksporttapamaja ruumides, seadmeid pidevalt täiustades ja juurdeehitusi tehes. Kuna kombinaadi toodang järjest suurenes, oli vajadus suuremate ja moodsamate tootmishoonete järele. Olemasolevale territooriumile ei mahtunud enam midagi juurde ehitama ja siis oleks pidanud töö katkestama pikemaks ajaks. Seepärast alustati uute tootmishoonete ehitamist Võhma ääremaale.

1.3. Uus hoonetekompleks ja tõusuaeg 1975–1991

28. jaanuaril 1975 avati uus Võhma Lihakombinaat (vt joonis 5 lisas 18), mille kavandatud töövõimsuseks aastas oli 35 000 t liha, 5000 t vorstisaaduseid ja 1000 t lihast poolfabrikaate.¹¹² Kombinaadi täisvõimsuse saavutamiseks ettenähtud aeg oli kaheksa kuud.¹¹³

1975. aastal sai Võhma Lihakombinaadist 700 töötajaga suurettevõtte. Hoone kogupikkus oli 350 ja laius 60 meetrit, seadmeid ja uut tehnikat soetatil 2 500 000 rubla eest. Liha- ja rasvatsehhi võimsus kasvas kolmekordseks – 75 tonni vahetuses, külmhoone mahutas 1200 tonni liha; ehitati täiesti omaette tootmistsükliga sanitaar-tapamaja, valmisid ajakohased puhastusseadmed; auruvõimsus suurenes kaks, elektrienergia tarbimine ja põhifondid viis korda. Igal sammul esinesid konveieriliinid, automaatikasüsteemid ja juhtimispuldid¹¹⁴ – vähenes füüsilise töö vajadus.

¹¹⁰ Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 10.01.1967–27.12.1967. – EAA.M-861.1.262, l 117–118.

¹¹¹ Tamm, C. 1975, lk 2.

¹¹² EAA.M-861.1.440, l 1.

¹¹³ Kaldma, H. 1974. Kas valmis? – Tee Kommunismile, nr 146, 12.12., lk 1.

¹¹⁴ Ehasalu, E. 1975. Millest on heameel – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01., lk 3.

Sanitaartapamaja oli omaette aia sees ja oma väravaga. Tapa-eelbaasis võeti loomad, vastu, kaaluti ja hinnati. *Vanas kombinaadis võtsid mehed kitsukeses, auru ja märga täis ruumis nugadega karva, ülejäänut kõrvetasid leeklampidega.* Uues liha- ja rasvatsehhis olid inimesele abiks nn targad seadmed nii loomi puhastama, nahka võtma, päid-jalgu ja soolikaid töötlemaks kui ka toidurasvu valmistama. Ruum oli avar, valgusküllane, õhku puhastasid ventilaatorid ja kanalisatsioon põranda all juhtis eemale reovett. Külmkambrid olid sügavkülmutuseks mõeldud ruumid, kus liha temperatuuri sai kiiresti alandada 30 kraadini alla nulli. *Vanas kombinaadis külmkambreid ei olnudki. Kõik säilitamist vajav läks autodega Tallinnasse.* Suitsutamisosakonnas oli 20 suitsukambrit. *Vanas keedeti vorste n-ö käsikaudu.* Automaatselt puldilt oli näha, kui palju sooja oli kambris ja kui palju seal rippuvate vorstibatoonide keskel. *Seni oli selle mõõtmisega raskusi.* Uues said vorstid generaatoritest läbi filtrite puhastatud suitsu. Haldushoone esimesel korrusel oli kaheksa ruumi laboratooriumi päralt, kus olid kõik tingimused jälgida toodangut sanitaarsest, bakterioloogilisest ja keemilisest küljest. *Vanas oli kõik primitiivne.* Söökla oli endisest kolm-neli korda suurem 100-kohaline¹¹⁵ saal kena köögiga ja paljude kõrvalruumidega. Teisel korrusel asusid riiete- ja duširuumid naistele, kolmandal meestele. Meditsiinipunkti tarvis oli viis ruumi raviprotseduurideks.¹¹⁶ Uue kombinaadiga võideti töö- ja olmetingimustes.

Peale kombinaadi anti käiku kolm 60 korteriga elamut maksumusega 1 108 200 rubla,¹¹⁷ millega parandati umbes 250 perekonna elamistingimusi¹¹⁸.

Vastavalt ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 04.11.1976 käskkirjale nr 128-K vabastati endine direktor Ehasalu ametist ja uueks direktoriks nimetati Joel Remmel. 30.11.1976 üleandmis-vastuvõtmisakti järgi koosnes kombinaat kahest tootmiskorpusest: uuest (asukohaga Tallinna tn 40, Võhma alev) ja vanast (asukohaga Kauba tn 3, Võhma alev), kus toimus vaid suitsusaaduste tootmine.¹¹⁹

Kombinaadil oli kohandatud 20 toaga ühiselamuks vana tootmiskorpuse II korruse administratiivosa. Elanikke tubades 1–3 isikut. Ühiselamu vajas hädasti kapitaalremonti ja

¹¹⁵ **Kärt, M.** 1979. Ehitamisele järgnes tootmistegevuse laienemine. – Tee Kommunismile, nr 25, 01.03., lk 2.

¹¹⁶ **Kaldma, H.** 1975. Lõpuloo asemel. Võhma Lihakombinaadi ehitusel, 12. – Tee Kommunismile, nr 25, 01.03., lk 3.

¹¹⁷ **Tamm, C.** 1975, lk 2.

¹¹⁸ **Alt, D.** 1979. Kiire arenemise aastad Võhmas. – Tee Kommunismile, nr 25, 01.03., lk 2.

¹¹⁹ *Direktorite vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise akt.* 30.11.1976. – EAA.M-861.1.474, 11.

ümberehitust, et oleksid olemas vajalikud ruumid (punanurk, pesuruumid naistele-meestele eraldi jne), mis vastaksid sanitaareeskirjade nõuetele.¹²⁰

X viisaastakul (1976–1980) ehitati korpused liha- ja kondijahu, suitsutussaaduste jm tootmiseks, valmis veel kaks 60 korteriga elamut. Soodustusena müüdi kombinaadi töötajatele liha ja lihasaadusi ning rupse.¹²¹ Kaupluste müügipinda suurendati umbes 300 m² võrra. 1978. aasta novembris valmis koos Võhma kolhoosiga regiooni ühine spordisaal, millega paranes töötajate vaba aja sisustamine;¹²² 1979. aastal sai valmis ka 140 kohaga lastepäevakodu¹²³.

1977. aastal viidi Valga Lihakombinaat iseseisva ettevõttena Võhma Lihakombinaadi koosseisu ja teda nimetati edaspidi Valga Liha- ja Konservitehaseks. Direktoriks sai Kustas Närska.¹²⁴ Sellega pandi alus lihatootmiskoondise moodustamiseks Eesti Vabariigis.¹²⁵ 1980. aasta algusest eraldati Võhma Lihakombinaadist Valga tehas, millest sai Valga Liha- ja Konservikombinaat.¹²⁶

1. maist 1978 lõpetati tootmine vanas kombinaadis asunud suitsutustsehhis, kuna hoone oli läbinisti amortiseerunud.¹²⁷

Iga aastaga laienes ja süvenes sotsialistlik võistlus kollektiivide ja üksiktöötajate vahel. Elanikkonna paremaks varustamiseks lihasaadustega laiendati toodete sortimenti ja suurendati poolfabrikaatide ja pakitud toodete osatähtsust.¹²⁸ 1973. a lõpust hakati elanikega nendelt ostetud elusloomade eest arveldama sularahatute ülekannete teel.¹²⁹

Ministeerium pani paika isegi lepinguliste teaduslike uurimistööde temaatilise plaani. Näiteks 1979. aasta plaanis oli töö pealkirjaks „Suuregabariitsete konteinerite juurutamine liha ja

¹²⁰ Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga tootmisalastes ja finantsküsimustes. 30.01.1976–23.12.1976. – EAA.M-861.1.476, l 21.

¹²¹ Rimmel, J. 1977. Võhma kutsub. – Tee Kommunismile, nr 4, 08.01., lk 3.

¹²² ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad ning Viljandi Rajooni RSN Täitevkomitee jt asutuste otsused. 02.01.1978–19.12.1978. – EAA.M-861.1.512, l 19.

¹²³ Alt, D. 1979, lk 2.

¹²⁴ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 27.01.1977–28.12.1977. – EAA.M-861.1.478, l 7.

¹²⁵ Kärt, M. 1979, lk 2.

¹²⁶ Koort, R. 1986, lk 253.

¹²⁷ Kaldma, H. 1978. Võhma Lihakombinaat saab täna viiekümneseks. – Tee Kommunismile, nr 91, 05.08., lk 1.

¹²⁸ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad, otsused ja määrused. 29.01.1973–07.12.1973. – EAA.M-861.1.364, l 15.

¹²⁹ Ibid, l 27.

lihatoodete transpordiks Võhma Lihakombinaadist Leningradi külmhoonesse“, täitjaks Leningradi Raudteeinseneride Instituut, tähtjaks 01.03.1978–31.12.1979.¹³⁰

Võhma Lihakombinaadi ja Võhma Keskkooli vahel sõlmiti šeflusleping 1981. a jaanuaris. Lapsi tuli varakult kombinaadi tööga tuttavaks teha. Erialade valik oli ettevõttes suur. Suurem osa Võhma Keskkooli õpilasi oli lihakombinaadi töötajate lapsed, seega tehti tõhusat tööd isade-emade lähendamisel koolile.¹³¹

Kaadri töö, kaadri väljaõppe ja kasvatustöö kvaliteedi tõhustamiseks korraldati konkurss-ülevaatusi ministeeriumi süsteemis. Näiteks kutsemeisterlikkuse konkurss „Kutseala parim“, „Eesrindlik ettevõtte kaadri ja kaadri väljaõppe alal“, „Majandushariduse parim propagandist“. Viimase eesmärk oli „*tõsta propagandistide organisatorlikke võimeid, kuulajate ideelisuse ja kommunistlikult töösse suhtumise kasvatamist, töö ja tootmise eesrindlike meetodite tundmaõppimist ja levitamist*“. Propagandistide kaadri valikul (vt lisa 8) ja ettevalmistamisel ning õppuste läbiviimisel hästisisustatud õppeklassis kasutati näitlikke õppevahendeid (diagrammid, tabelid, filmid jt).¹³²

Aktiivselt võtsid kombinaadis leiutus-ratsionaliseerimistöö organiseerimisest ja ettepanekute juurutamisest osa direktorid, nende asetäitjad, osakondade juhatajad ja peaspetsialistid.¹³³ Uue tehnika ja uute toodete juurutamise protsess nägi välja selline: autor esitas ratsionaliseerimisetpaneku, see võeti vastu, ettepanek võeti / ei võetud kasutusele, arvutati ökonoomia summa, leiutis juurutati / ei juurutatud. Näiteks Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 23.03.1981 käskkirjas nr 98 on märgitud, et Võhma Lihakombinaadis oli 1981. aastal leiutus-ratsionaliseerimistöö alal 55 autori esitatud ettepanekutest võetud kasutusele 75 esildist, säästusumma 110 800 rubla.¹³⁴

Kaadri kasvatamisel omas tähtsat osa 1985. a juunist kehtimahakanud seadus joomise ja alkoholismivastase võitluse kohta. Võhma Lihakombinaadis esines küllaltki palju joomisest tingitud tööluuse, esines kaadrivoolavust ning traumasid (tingituna alkoholi kuritarvitamisest),

¹³⁰ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 09.01.1979–29.12.1979. – EAA.M-861.1.540, l 30.

¹³¹ Grünberg, U. 1983. Koolides. Kooli ja kombinaadi šeflussidemed. – Tee Kommunismile, nr 142, 06.12., lk 2.

¹³² ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 26.03.1980–30.12.1980. – EAA.M-861.1.573, l 10.

¹³³ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 07.01.1976–28.12.1976. – EAA.M-861.1.441, l 14.

¹³⁴ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad ning Viljandi Rajooni RSN Täitevkomitee otsused. 30.01.1981–31.12.1981. – EAA.M-861.1.609, l 16.

pisihuligaansust ja transpordivahendite juhtimist alkoholijoobes.¹³⁵ Aasta lõpuks rakendati Võhmas meetmeid selles valdkonnas.

- Profülaktikanõukogus oli arvel 27 alkoholi kuritarvitajat.
- Oli moodustatud üks narkopost karskuspropaganda korraldamiseks ja profülaktilise meditsiinilise abi andmiseks isikutele, kes kuritarvitasid alkoholi.
- Alkoholi kuritarvitamisest tekkinud tööluuside tõttu oli kaduma läinud 379 tööpäeva.
- Ühiskondliku korra rikkumise ja kainestusmajas viibimise juhtumeid oli üheksa.¹³⁶

Seoses alkoholi kuritarvitamisega:¹³⁷

- Jäeti ilma preemiast või vähendati seda 162 töötajal.
- Jäeti ilma soodustushinnaga puhkekodu või sanatooriumi tuusikust 3 töötajat.
- Viidi üle madalamapalgalisele tööle kuni kolmeks kuuks 6 töötajat.
- Viidi elamispinna saamise järjekorras kaugemale 7 töötajat.
- Vähendati puhkusepäevi tööluuside arvel 59 töötajal.

Kombinaadi tegevust häiris raudtee ebarütmiline töö: vagunite puudumise tõttu esines kuni nädalasi tööseisakuid. Pealesunnitud seisakutega kaotatud aeg tuli aga tagasi teha nädalavahetuste ja ületundidega.¹³⁸

1986. aastal muutus alluvussuhe ja kõrgemalseisvaks organiks sai Eesti NSV Riiklik Agrotööstuskomitee,¹³⁹ 1990. aastast allus kombinaat Eesti NSV Põllumajandusministeeriumile¹⁴⁰. Eesti NSV Riikliku Agrotööstuskomitee 12.05.1987 käskkirja nr 111-K alusel vabastati 29. maist lihakombinaadi direktori ametist Joel Remmel seoses üleviimisega Liha- ja Piimatööstuse Konstrueerimise ja Tehnoloogia Büroosse ja alates 18. maist 1987 valiti uueks direktoriks Enn Sock,¹⁴¹ kes jäi kohe pikale diplomipuhkusele ning asus alles septembris oma ametikohuseid täitma¹⁴². Agrotööstuskomitee 14.03.1989 käskkirja nr 61-k alusel vabastati Sock ametist ja uueks direktoriks määrati Arvi Kotsar.¹⁴³

¹³⁵ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 24.04.1985–31.07.1985. – EAA.M-861.1.747, 13.

¹³⁶ Koort, R. 1986, lk 309.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Tetsmann, J. 1989. Vaino Väljas käis Viljandimaal. – Sakala, nr 2, 05.01., lk 1.

¹³⁹ 1986. a aastaaruanne. – EAA.M-861.1.795, 11.

¹⁴⁰ 1990. a aastaaruanne. – EAA.M-861.1.879, 11.

¹⁴¹ Direktorite vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise akt. 29.05.1987. – EAA.M-861.1.830, 110.

¹⁴² Kroonikat. Võhma Lihakombinaadi direktor Enn Sock. 1987. – Sakala, nr 115, 29.09., lk 1.

¹⁴³ Direktori vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise aktid. – EAA.M-861.1.871c, 11.

Kevadel 1989 pakkus Võhma Lihakombinaat Viljandimaa majanditele võimalust moodustada ühistu, tegevuspiirkonnaga ainult Viljandi rajoon ja seda juhtinuks nõukogu. Põllumehed ütlesid ära.¹⁴⁴ Ühistute idee tulihingeline propageerija oli kunagine kombinaadi direktor Ants Erg, kelle arvates „ühistegevus ükskõik millises vormis on ainuke praktiline moodus keskviim likvideerida ja detsentraliseerida. [...] Ühistegevuse vormide puhul kuuluvad põhivahendid, toodang ja selle realiseerimisest saadav raha tegelikule tootjale. Ettevõtte ise otsustab, kas arendab põhivahendeid või hoopis likvideerib neid. [...] Inimesed muutuvad peremeesteks, saavad otsustamisõiguse.“¹⁴⁵

1990. a novembris räägiti, et kombinaadi omanikuks saab aktsiaselts, kuid sellest mõttest loobuti põhjendusega, et suured ettevõtted ei saa riskida. Nagu ütles kombinaadi direktor Arvi Kotsar: „[...] ei ole riigi poolt käskusid ega keeldusid, pole ka privatiseerimist, see tähendab, et liigeldakse ilma liikluseeskirjadeta. Kiiremad jõuavad ette, teised jäävad rüsinasse [...] ja nii lähevad väiksemad tõepoolest hõlpsasti mööda.“ Ise oli Kotsar rendiettevõtte poolt, „sest ma ei näe otsest abi aktsiaseltsi juhatusest, mis on põhiliselt ministeeriumi määratud, kui hinnad iga päev muutuvad. Kõik otsused tuleks ju juhatusega kooskõlastada, kuid praegu ei ole aega mõneski küsimuses juhatust kokku kutsuda. See teeks juhtimise jäigemaks.“¹⁴⁶

Kokkuvõtteks võib öelda, et 1990ndaid saab võrrelda 1920ndatega, kui Jaan Põdra suure sisemise veendumusega selgitas Võhma ja selle ümbruskonna põllupidajate ringkondades eksporttapamaja kui ühistegeliku organisatsiooni suurt osatähtsust Eesti põllumajapidamises. 70 aastat hiljem oli selliseks meheks Ants Erg, kelle sõnul põllumajandus ja töötlev tööstus olid ühise eesmärgi nimel tegutsev tervik.

Kui 1944. aastal oli kombinaadi sortimendis 16 eri nimetusega toodet,¹⁴⁷ siis 1990ndatel toodeti üle 160 eri nimetusega toote, nende hulgas liha, rupsid, toidurasvad, nahad, sooled, lihakondijahu, suitsutussaadused, keeduvorstid jne. Kaupa turustati peale Eesti veel Moskvasse ja Leningradi. Lihatootmine oli üpriski keeruline ettevõtmine, seega oli nõudlus väljaõppinud kaadri järele suur. 1950ndate lõpul hakati Õisu Sohvoostehnikumis õpetama lihatööstuse spetsialiste. Kaadri väljaõpe toimus ka kombinaadis kohapeal.

¹⁴⁴ Toomiste, M. 1991. 55% liha ehk miks liha hind jälle tõusis. – Sakala, nr 33, 19.03., lk 2

¹⁴⁵ Tamm, L. 1989. Valimiste eel. Kümme küsimust Ants Ergile. – Sakala, nr 34, 23.03., lk 3.

¹⁴⁶ Toomiste, M. 1991. – Sakala, nr 33, 19.03., lk 2.

¹⁴⁷ 1944.a. põhitegevuse bilanss koos lisadega. – EAA.M-861.1.4, l 36.

1.4. Eesti Vabariik ja muutused, pankrotid 1991–1996

Omariikluse taastamine lõi eeldused turumajandusele üleminekuks. 1992. aasta rahareform kehtestas rahaühikuks Eesti krooni. Eestikeskne majanduspoliitika korraldas erastamise ja omandireformi.¹⁴⁸

10. juulil 1991 käisid ajakirjanikud Rakvere Lihakombinaadis, kus selgus, et Rakvere ei ületa Võhmat tapavõimsuselt, küll aga töötlemises. Nagu ütles Rakvere kombinaadi direktor: „*Täna tundub õigem olevat töötada piltlikult öeldes nii, et seakombinaat on selja taga, tapamaja ees ja kauplus kõrval.*“¹⁴⁹

Juba 1989. aastast oli Võhma sooviks avada esinduspood Viljandisse, kuid linnavalitsus vastas, et ei ole võimalust ruume eraldada, ja kombinaat ise ei näinud ehitusvõimsusi. Uuesti pöördui linnavalitsuse poole veebruaris ja oktoobris 1991, kuid lahendust ei järgnenud.¹⁵⁰ Alles 1993. aastal saadi ruumid Lossi tänavas Viljandis ja Võhma Lihakombinaadi kauplus avati 23. märtsil.¹⁵¹

1992. aastast, kui toodangut ei müüdud enam Venemaale, tekkisid turustamisraskused. Kombinaat töötas kahjumiga ja oli seiskumisohus, sest ka varujad kaotasid usalduse. Majandamise tegi keerukamaks asjaolu, et kombinaadi ülalpidamisel olid elamud ja 1975. aastal käikuläinud omal ajal väga heatasemeline asulat küttev katlamaja. Tsentraliseeritud kütmine ja sooja vee tootmine saidki alguse just Võhma Lihakombinaadi laienemisega. 1975. aastal valminud uus kombinaat vajab rohkem tööjõudu, kellele oli vaja pakkuda elamispinda. 1970ndatel hakati aktiivselt tegelema elamuehitusega – Võhmasse ehitati tüüpilisi viiekordseid karp maju, kus mugavuseks oli keskküte ja soe vesi. Elanikkond muutus nooremaks, lasteaed ja koolimaja jäid kitsaks – seega uus lastepäevakodu ja uus koolimaja vajasisid samuti tsentraliseeritud kütet ja sooja vett.

¹⁴⁸ Eesti Vabariik. Maa. Rahvas. Kultuur. („TEA entsüklopeedia“ eriväljaanne). 2013. Toim Loog, A. Tallinn: TEA Kirjastus. Lk 86.

¹⁴⁹ Toomiste, M. 1991. *Lihatöötajate firma au ja kolme tundmatuga võrrand*. – Sakala, nr 84, 20.07., lk 1.

¹⁵⁰ Roomet, J. 1991. *Lihakombinaat soovib Viljandis avada oma kaupluse*. – Sakala, nr 130, 07.11., lk 1.

¹⁵¹ Aasmäe, M. 1993. *Võhma Lihakombinaadi kaupluses*. – Sakala, nr 87, 24.07., lk 1.

1993. a määrusega nr 291 tunnistas valitsus riigiettevõtteks ainult Rakvere Lihakombinaadi ja Saaremaa Liha- ja Piimatootmise Koondise. Teised läksid vastu erastamisele. Erastamiseks oli kaks moodust: erastamisettevõtte või pankroti kaudu.¹⁵² Võhma Lihakombinaat kui Põllumajandusministeeriumile alluv riiklik ettevõtte oli erastamisele kuuluvate firmade nimekirjas tükk aega, kuid ostjat ei leitud.

23. novembril 1993 lõppes erastamiskonkursil osalemise avalduste esitamise tähtaeg. Eesti Erastamisagentuurilt oli loa kombinaadiga tutvumiseks taotlenud vaid Võhma Lihaühistu, kelle pakutav summa ja äriplaan olid ebapiisavad. Võhma Lihakombinaat läks teisele ringile, kus osales juba ka väliskapital.¹⁵³

2. märtsil 1994 kuulutas Viljandi Maakohus välja lihakombinaadi pankroti, kuid töö käis ettevõttes edasi: töödeldi looma- ja sealiha, valmistati pooltooteid, toodeti suures valikus suitsu- ja keeduvorste, viinereid, sardelle ja grillvorsti; loomi osteti kokku juba uute, Rakvere Lihakombinaadi hindadega¹⁵⁴. Ei jäädud ootama oma kauba turult väljatõrjumist. Õpiti tarbijate soove arvestama. Vähem kasutati vorsti valmistamisel tsellofaani, seda asendas pelkosiinkile; kasutusele võeti uus maitseaine *raphos* Saksamaalt, mis andis lisaks vorsti heale maitsele ka kena välimuse ja teatud määral parandas ka säilivust.¹⁵⁵ Ei saanud ju võistelda Rakverega, kus olid uued liinid. Samuti oli konkurents tihedaks läinud – turule olid ilmunud lisaks suurtele kombinaatidele väikesed vorstifirmad. Ka välismaalt toodi järjest rohkem kaupa, näiteks odav Soome keeduvorst ja välismaised konservid.

Pankrotivara valitses pankrotihaldur Arno Mägi, kes oma kogemustele toetudes uskus, et võlausaldajate nõudmised õnnestub saajaprotsendiliselt rahuldada. 23. märtsi võlausaldajate koosolekul otsustati võlgade katteks kombinaat müüa järgmises korras: kõigepealt tarbetud hooned (vana kombinaat), seadmed ja materjalid; seejärel kombinaadile kuuluvad korterid; lõpuks avalikul enampakkumisel kombinaadi tervikvara. Loomakasvatajate nn meelitamiseks Võhmasse loomi tooma kuulutati välja lubadus: nende vahel, kes 15. aprilliks toovad loomi vähemalt 10 000 krooni eest, loositakse välja korralik traktor MTZ-52.¹⁵⁶ Kõik tehti selleks, et

¹⁵² Lattik, V. 1994. Miks Võhma Lihakombinaat pankrotti läks? Mis saab edasi? – Sakala, nr 60, 26.05., lk 1.

¹⁵³ Susi, A. 1993. Võhma Lihakombinaat erakätesse. – Sakala, nr 139, 23.11., lk 5.

¹⁵⁴ Aasmäe, M. 1994. Pankrotiotsus ei tähenda ettevõtte sulgemist. – Sakala, nr 19, 05.03., lk 1.

¹⁵⁵ Aasmäe, M. 1993. Lugusid lihakombinaadist. Kuidas edasi? – Sakala, nr 91, 03.08., lk 2.

¹⁵⁶ Aasmäe, M. 1994. Pankrotihaldur on optimist. – Sakala, nr 37, 31.03., lk 2.

ära hoida kombinaadi seiskumist, mis oleks olnud kallis, sest uuesti käivitamine oleks läinud maksma miljoneid.

Pankrotivara müügi kohta hakkas huvi tundma aktsiaselts AF Pärnu, kelle põhikirjajärgne tegevus oli põllumajandussaaduste töötlemine.¹⁵⁷ AS AF Pärnu asutati Agrofirma „Pärnu“ (endine Pärnu Sovhoos) õigusjärglasena 08.04.1993, kelle põhiliseks tegevusalaks oli looma- ja taimekasvatus.¹⁵⁸ Oma 15.07.1994 juhatuse koosolekul otsustati „*osaleda Võhma Lihakombinaadi pankrotivara ostul pakkumisega kuni 10 miljonit krooni ja väljaostuks taotleda äriplaani alusel laenu Eesti Ühis pangast või Eesti Hoiupangast*“. Läbirääkimistele pankrotihalduriga ja pankadega volitati juhatuse esimeest Tarmo Prikki (Prikk). 26. juulil 1994 sõlmiti Võhma Lihakombinaadi ostu-müügileping ostuhinnaga 10 miljonit krooni.¹⁵⁹

Vara üleandmine toimus 29.–31.07.1994.¹⁶⁰ Pankrotivara ostu-müügilepingu tingimuste kohaselt võttis AS AF Pärnu üle kõik Võhma Lihakombinaadi töötajatega sõlmitud töölepingud. Ettevõtte põhiliseks tegevusvaldkonnaks kujunes liha töötlemine ja lihasaaduste turustamine.¹⁶¹

7. veebruari 1995 juhatuse koosoleku päevakorras oli pankrotistunud Võhma Lihakombinaadi vara pantimine, kus otsustati anda nõusolek Eesti Ühis pangale kogu Võhma Lihakombinaadi vara pantimiseks. Pandiga tagati laenuleping summas 10 miljonit krooni, laenu tagastamise tähtajaga 1999. a.¹⁶² 31. märtsil otsustati kombinaadi vara müüma hakata.¹⁶³

- gaasiballoonide hoidla, kahekorruseline tööstushoone ja kahekorruseline töökoda-saun, asukohaga Kauba tn 3 Võhma linnas müüa Võhma linnale kokkuleppelise hinnaga 170 000 krooni;
- kaarhall Võhma linnale kokkuleppelise hinnaga 75 000 krooni;
- kahetoaline korter Veski 9–33 Võhma linnas kombinaadi töötajale kokkuleppehinnaga 3000 krooni.

¹⁵⁷ *Juhatuse koosolekute protokollid*. 26.03.1993–06.05.1996. – VAMA.R-926.1.638, l 19.

¹⁵⁸ *Aktsiaseltsi AF Pärnu pankroti väljakuulutamise materjalid (pankrotiavaldus, aruanne, kohtuotsus jm)*. 07.05.1996–03.06.1996. – VAMA.R-926.1.645, l 3.

¹⁵⁹ VAMA.R-926.1.638, l 19–21.

¹⁶⁰ *Ibid*, l 21.

¹⁶¹ VAMA.R-926.1.645, l 3.

¹⁶² VAMA.R-926.1.638, l 33.

¹⁶³ *Ibid*, l 34–35.

Mitte ainult kombinaadil polnud raskusi, probleemid olid tervel Võhmal, kuna kogu linna elu oli seotud kombinaadiga. 1995. a suvel andis kombinaat linnale üle suurte aurukateldega katlamaja, mis tootis ka kombinaadi tarbeks põhiliselt tehnoloogilist auru. 20 aastat vanade, amortiseerunud energiasüsteemidega läks majade kütmine nii kalliks, et soojatarbijad ei suutnud seda kinni maksta. Järelikult vajab kogu küttesüsteem uuendamist. Kokkuleppe kohaselt pidi lihakombinaadi juurde tulema konteinerkatlamaja, mille võimsus oleks katnud kogu linna ja kõikide ettevõtete varustamise sooja veega; linnavalitsuse osaks pidi jääma soojustrasside korrastamine. Kuid kombinaadi pankroti ja erastamise tulemusel eelnevad kokkulepped enam ei kehtinud.

Kombinaadi probleemidele leiti väljapääs – 1. juunist 1995 hakkas kombinaati auruga varustama oma konteinerkatlamaja, mille ehitus finantseeriti käibevahendite arvelt.¹⁶⁴ Linn pidi probleemile lahenduse leidma omal jõul, otsustades soojamajanduse rekonstrueerimiseks võtta riigi garantiiga laenu Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupangalt (EBRD), et oleks võimalik kaugküttega kütta korterelamuid (umbes 500 korterit), linnaasutusi (kool, lasteaed, kultuurikeskus) jm. Inimestele võimaldati soodsalt osta kortereid. Pärast seda võis kombinaat mõelda üksnes tootmisele, olles prii olmemuredest.

Kuid nagu näha AS AF Pärnu juhatuse koosoleku protokollidest, jätkus katlamaja saaga endiselt. Seoses katlamaja ehituse finantseerimisega käibevahendite arvelt tekkisid suured võlad hankijatele, samuti võlgnevus materjalide ja ehitustööde teostamise eest. Kuni pikaajalise laenu küsimuse lahendamiseni sooviti taotleda arvelduskrediiti, esialgu 1,5 miljonit, hiljem 2 miljonit krooni. 14. märtsi 1996 juhatuse koosolekul oli päevakorras jällegi lühiajalise pangalaenu taotlemine kütuse ostmiseks ja elektrivõla tasumiseks, seekord summaks juba 3 miljonit krooni.¹⁶⁵ Käibevahendite nappus, pingeline kassaplaan Eesti Ühispanga Pärnu piirkonnakontorist võetud laenu tasumisel ja süvenevad maksuvõlad viisid Võhma Lihakombinaadi täieliku seiskumiseni.¹⁶⁶

Alates 20. märtsist 1996 seiskus lihakombinaadis tootmine ja 26. märtsist lülitati suures osas ettevõttest elekter välja. 28. märtsil viidi laost välja viimane toodang.¹⁶⁷ Energiamüügi Viljandi

¹⁶⁴ VAMA.R-926.1.638, l 40.

¹⁶⁵ *Ibid*, l 40, 44, 46, 47, 48, 49, 55.

¹⁶⁶ VAMA.R-926.1.645, l 4.

¹⁶⁷ Suurmägi, M. & Talimaa, P. 1996. *Võhmast läks teele viimane toodang*. – Sakala, nr 61, 29.03., lk 1.

osakond lõpetas Võhma Lihakombinaadi elektrienergiaga varustamise 1996. a aprilli alguses kahekuulise võlgnevuse tõttu.¹⁶⁸ Kombinaadis töötas siis umbes 350 inimest (vt lisa 12).

Võhma Lihakombinaadi tegevuse jätkamine nõudnuks vähemalt nelja miljoni krooni suurust käibekapitali. AS AF Pärnu võlgade kogusummat ja tagatiste puudumist (vara oli panditud Eesti Ühis pangale) arvestades oli äärmiselt raske leida Võhma Lihakombinaadi vara ostmisest huvitatud isikut, kes oleks olnud võimeline tootmist koheselt taastama ja kohustusi üle võtma. 1996. a aprillis kujunes võimalikuks ostjaks Viru Lihaühistu, kes aga siiski 30. aprillil loobus Võhma Lihakombinaadi ostmisest 24. mail 1996 kuulutas Pärnu Maakohus välja AS AF Pärnu pankroti.¹⁶⁹

Kokkuvõtteks võib öelda, et 1991. aasta tõi suured muutused kauba turustamisel – Venemaa turg vähenes, kuid seadmedki olid juba väga amortiseerunud. Pärast Eesti taasiseseisvumist toimusid toiduainetetööstuses erastamise ja suurte ümberkorralduste näol suured muutused. Uus Eesti Vabariik võttis suuna põllumajandust ja loomakasvatust väljasuretavale poliitikale, mille tagajärjel vähenes sea- ja veisekasvatus. 1980ndate lõpus sai valmis uus moodne Rakvere Lihakombinaat, mis oli Võhmale suureks konkurendiks. Vabariigi valitsuse ilmne toetus oli Rakvere suunas. Ning ilmselt ka oskamatus uues turumajandussituatsioonis toime tulla tõi kaasa Võhma Lihakombinaadi pankrotid, mis viisid ettevõtte languseni.

¹⁶⁸ VAMA.R-926.1.645, 14.

¹⁶⁹ *Ibid*, 15, 22.

2. ASUTUSE STRUKTUUR, KOOSSEISUD JA ÜLESANDED, NENDE MUUTUMINE

Organisatsiooni struktuur peegeldab viisi, kuidas organisatsioonis on korraldatud kaks peamist protsessi: tööjaotus ja koordineerimine. Need määravad, kuidas ülesanded organisatsioonis jaotatakse, kes kellele allub ning kuidas formaalsed koordineerimismehhanismid toimivad. Struktuur määrab töötaja positsiooni organisatsioonis, tema vastutuse, töösuhted, kohustused ja õigused.

Organisatsiooni struktuur on organisatsiooni ametikohtade vaheliste suhete mudel eesmärgiga luua tõhus tööjaotus. Selleks määratakse iga ametikoha funktsioonid ja seos teiste ametikohtadega. Juhtidel tuleb organisatsiooni struktuur kujundada nii, et see võimaldab töötajatel efektiivselt ja säästlikult teha oma tööd organisatsiooni eesmärkide saavutamise nimel.

2.1. Võhma Eksporttapamaja struktuur, koosseisud ja ülesanded

28. mail 1928 asutatud Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ asjaajamist juhtisid peakoosolek, nõukogu ja juhatus.¹⁷⁰ Juhatuse ülesandeks oli ühisuse esindamine, vastutavate töajõudude ametisse palkamine ja ametist vabastamine ning üldine tegevuse järelevalve. Ühisuse tegevuse kasvamise puhul valis juhatus ametisse ühisuse oma liikmete keskelt või väljastpoolt vastutava asjaajaja-direktori ettevõtte juhtimiseks, kelle ülesanded ja võimupiirid nõukogu juhatuse ettepanekul kindlaks määras.¹⁷¹

04.05.1937 registreeriti uus ühing „Eesti Lihaeksport“. 5. juunil kinnitas põllutööminister üleandmisbilansid ja samast kuupäevast loeti üleandjad likvideerituks.¹⁷² Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ uueks nimeks sai „Ühing Eesti Lihaeksport. Võhma Eksporttapamaja“.¹⁷³

¹⁷⁰ ERA.14.7.794, l 4.

¹⁷¹ *Ibid*, l 7.

¹⁷² Gustavson, H. 1992, lk 149.

Ühingu tähtsamateks varandusteks oli neli eksporttapamaja ühes kinnisvaradega ja sinna juurde kuuluvate kõrvalhoonetega Tallinnas, Tartus, Võhmas ja Tapal. Ühing võis ehitada või omandada uusi eksporttapamaju ainult põllutöoministri loal.¹⁷⁴ Tööstusharudest töötasid 1938. aastal.¹⁷⁵

- sigade ja muude loomade tapatööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- konservitööstus Tallinnas;
- vorstitööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- köögi- ja valmistoiduosakonnad Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- toidurasvatööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas;
- seebitööstus Tallinnas;
- pagaritööstus Tallinnas.

Peale selle töötasid hävitusjaamad ja rasvasulatamistööstused Tallinnas, Tartus ja Võhmas 1939. aastast.¹⁷⁶

1941. aastal olid ühingu eksporttapamajadel peale tapatööstuste veel sooltetööstused, vorstitööstused, rasvasulatised, hävitusjaamad, valmistoidutööstused. Tallinnas, seoses eksporttapamajaga, oli veel konservitööstus, seebitööstus, plekitööstus ja leivatööstus. Samuti oli ka Võhmas pagari-, või- ja leivatööstus. Maale asutati rida loomade kokkuostupunkte ja ühingul oli üle vabariigi ca 120 lihakauplust¹⁷⁷ – Võhma eksporttapamaja omakauplused lihatsentraalide nime all tegutsesid Võhmas, Pärnus, Viljandis, Põltsamaal, Vändras ja Suure-Jaanis¹⁷⁸. Tartu ja Võhma eksporttapamajadel olid hõberebasekasvandused, iga eksporttapamaja valmistas erilist hõberebasesööta. Ühingul oli iga eksporttapamaja juures ka põllupidamine.¹⁷⁹

Kogu tegevust juhtis ühingu peakontor Tallinnas, kellele allusid nahaosakond (nahkade ost-müük), kolm eksporttapamaja Tallinnas, Tartus ja Võhmas (vt lisa 9). Nahaosakonna ülesandeks oli kokku võtta kõikidest ühingu eksporttapamajade tapatööstustest kõik toornahad ning samal ajal teostada ka toornahkade kokkuostu ülemaaliselt ellu kutsutud nahkade vastuvõtmise

¹⁷³ Ajalooline õiend, lk 2.

¹⁷⁴ *Eksporttapamajade tegevuse korraldamise seadus ja Ühingu „Eesti Lihaeksport” põhikiri.* 1937. – ERA.1950.1.216, 1 4p.

¹⁷⁵ *Ühingu....* 1938, lk 9.

¹⁷⁶ *Ühingu....* 1939, lk 8.

¹⁷⁷ ERA.1950.2.104, 1 4.

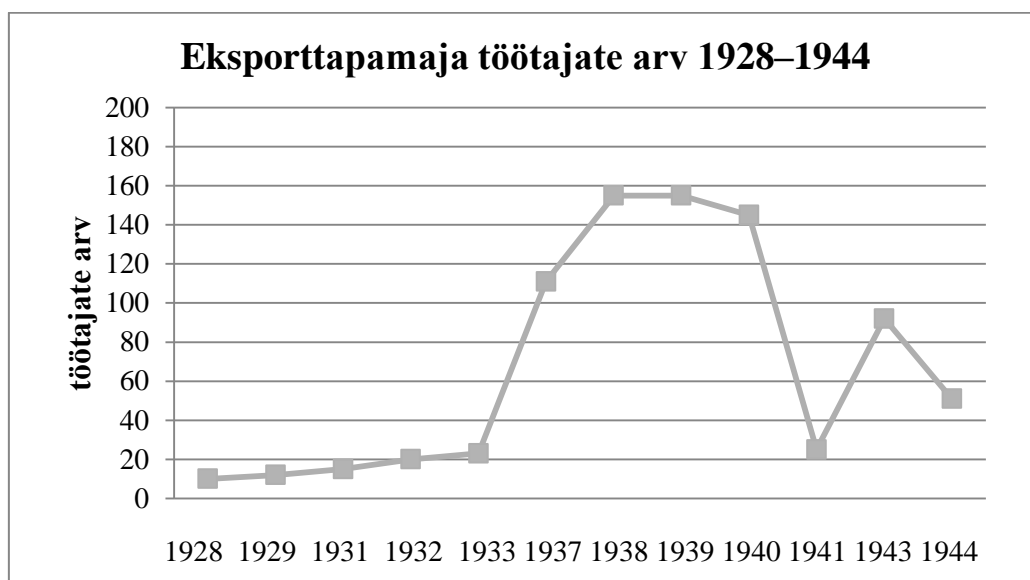
¹⁷⁸ *Ühing "Eesti Lihaeksport" Võhma Eksporttapamaja.* 1942. – ERA.R-936.1.35, 1 1.

¹⁷⁹ ERA.1950.2.104, 1 4.

punktide kaudu. Nahaosakonna ladudes toornahad puhastati ja sorteeriti ning need turustati kas Eesti oma nahatööstustele sisemaal või eksporditi.¹⁸⁰

Eksporttapamajad korraldasid loomade ja toornahkade ostmist, lihasaaduste töötlemist ja tsiviilelanike varustamist lihaga ja lihasaadustega kogu riigis, igaüks oma piirkonnas – Võhma tegutses Viljandi ja Pärnumaal. Igas maakonnas oli vastavale eksporttapamajale alluv maakonna varustamiskeskus, kelle ülesandeks oli loomade kokkuostu korraldamine ja loomade jaotamine maakonna piires vastavalt kohalikele vajadustele.¹⁸¹

Pildi töötajaskonna arvust aastate 1928 kuni 1944 lõikes annab lisa 9. Joonisel 1 on kujutatud eksporttapamaja töötajate (teenijate, ametnike, tööliste) dünaamika ajavahemikul 1928–1944.

Joonis 1 Eksporttapamaja töötajate arvu dünaamika 1928–1944

Kui jälgida joonisel 1 eksporttapamaja töötajate arvu dünaamikat, võib järeldada, et ettevõtte tööliste arv oli muutlik, see oleneb tapaloomade arvust. Esialgu leidsid tapamajas tööd kuupalgalistena masinist ja peekonimeister ning 8 töolist.¹⁸² Edaspidi suurendati seda arvu 2–3 töötaja võrra, nii et aastal 1933 oli tapamajas ametis 23 töötajat.¹⁸³ Kahjuks ei olnud leitavad andmed töötajate arvu kohta aastatel 1934–1936, sest „kuni 1950. aastani on fondist osa alalise

¹⁸⁰ Tegevuse ülevaade 1933–1939. a. – ERA.1950.1.89, 16–8.

¹⁸¹ ERA.1950.2.104, 13.

¹⁸² Võhma tapamaja....1929, lk 5.

¹⁸³ Võhma eksport tapamajade järelevalve. 21.01.1929–05.12.1938. – ERA.921.1.318, 16.

säilivusega dokumentaalseid materjale kaotsi läinud“.¹⁸⁴ Eksporttapamajade koondamine ühe ettevõtte kätte 1937. aastal ei vähendanud Võhma tapamaja koosseisu. Pigem on näha, et „Lihaekspordi“ asutamisest aasta jooksul on ametisse saanud pea 50 inimest ja sellise koosseisuga tegutseti kolm aastat kuni tapamaja hävimiseni 1941. aastal. Võhma eksporttapamaja teenistujate ja tööliste koosseisude nimestikes 1938–1943¹⁸⁵ on leitav 25-nimeline teenijate koosseis 1941. aastal, 1943. aasta nimekirjas tuuakse välja vaid öö- ja rasketöölised – hävinud hooned tuli ju uuesti üles ehitada.

Kadunud materjalide tõttu puuduvad ka täpsed andmed eksporttapamaja struktuuri ja koosseisude kohta aastatel 1928–1936, enne eksporttapamajade ühinemist ühinguks „Eesti Lihaeksport“, kuid autor püüdis selleaegse koosseisu (vt lisa 10) kirja panna arhiivimaterjalide analüüsi põhjal. Ühingu „Eesti Lihaeksport“ Võhma Eksporttapamaja töötajate koosseisud on toodud lisas 12, kus on näha, et 1. juulil 1940 oli Võhma eksporttapamajas 12 struktuuriüksust:

- 1) sigade tapatööstus;
- 2) vorstitööstus;
- 3) masinamaja;
- 4) loomade tapatööstus;
- 5) ladu ja ekspeditsioon;
- 6) valmistoidutööstus;
- 7) pesuköök;
- 8) veopark;
- 9) välistöölised;
- 10) mitmesugused (nt ehitus- ja rauatöölised);
- 11) lihatsentraalid;
- 12) Navesti talu (hõberebasekasvandus ja põllupidamine).

Isikkoosseisus oli 145 töötajat, kellest ametnikke 30. Saksa okupatsiooni ajal 1944. aastal oli eksporttapamaja koosseisus 51 töötajat, neist 19 ametnikku. Tegutsevatele osakondadele lisandusid tapamaja Viljandi osakond ja Põltsamaa vorstitööstus; kaotati või korraldati ümber valmistoidutööstus ja pesuköök.

¹⁸⁴ Ajalooline õiend, lk 3.põltsamaa

¹⁸⁵ *Võhma Eksporttapamaja teenistujate ja tööliste nimestikud. 1938–1943.* – ERA.1950.1.307.

Põhikirja järgi olid *Ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ ülesanneteks*:

- eksporttapamajade ehitamine,
- karjakasvatuse edendamine ja
- karjasaadustega kauplemine toorel, pooltoorel ja ümbertöötatud kujul Eestis ja välismaal.

Ülesannete teostamiseks oli ühisusel õigus:

- asutada vorsti- ja kõrvalsaaduste ümbertöötamise vabrikuid;
- loomade vastuvõtupunkte, külmhooneid, müügikohti;
- korraldada valdkondlikke kursusi, näitusi;
- välja anda selleteemalist kirjandust.¹⁸⁶

Ühingu „Eesti Lihaeksport“ ülesanneteks põhikirja järgi olid:

- eksporttapamajades elusloomade, liha ja selle saaduste ümbertöötamine;
- turustamine nii sise- kui välismaal ning
- nende alade edendamine.

Nende ülesannete teostamiseks oli ühingul õigus:

- sigade ja teiste loomade tapmiseks pidada ja asutada eksporttapamaju ning muid liha ümbertöötamise tööstusi;
- sigade ja teiste loomade vastuvõtupunkte;
- kauba alalhoidmiseks külmhooneid ja ladusid, müügikohti ja kontoreid sise- ja välismaal.

Tööstuste sisseseadete täielikumaks kasutamiseks oli ühingul õigus:

- korraldada ka muude põllumajandussaaduste kokkuostmist ja ümbertöötamist ning nende saadustega kauplemist.

Peale selle kuulus ühingu ülesannetesse ka:

- loomakasvatuse, lihatööstuse ja -kaubanduse edendamine – näituste, kursuste ja loengute korraldamise ning
- vastava erialalise kirjanduse väljaandmise ja toetuste määramise teel, eriti seakasvatuse edendamiseks.¹⁸⁷

Kokkuvõtteks võib öelda, et märkimisväärsed muutused töötajate koosseisudes toimusid kaheksa tegevusaasta jooksul, seda tarbimise ja tootmise suurenemise tagajärjel. Kui ettevõtte alustas oma tööd 10 töötajaga, siis üheksandal tegevusaastal oli töötajaid juba üle 100. Esimese tõsise mõra

¹⁸⁶ ERA.14.7.794, 13.

¹⁸⁷ ERA.1950.1.216, 15p.

lõi koosseisudesse Nõukogude okupatsioon 1941. a suvel, kui Võhma tapamaja hoonestik hävitati taganejate käe läbi. Saksa okupatsiooni ajal püstitati uued tööstushooned ja tegevus jätkus 12 struktuuriüksusega, mille koosseisus 50 töötajat.

Seoses eksporttapamajade ümberkujundamisega ülesannetes midagi ei muutunud, eksporttapamaja edasiseks põhiülesandeks jäi liha ja lihasaaduste tootmine ja kaubaks tegemine.

2.2. Võhma Lihakombinaadi struktuur, koosseisud ja ülesanded

2.2.1. Struktuur ja koosseisud, nende muutumine

Kombinaadi ülesannete täitmiseks, temale alluvate käitiste juhtimiseks, valitsemiseks ja järelevalveks olid Eesti NSV Toiduainete-, Liha-, Piima- ja Kalatööstuse Rahvakomissari poolt 30.12.1944 kinnitatud Võhma Lihakombinaadi põhikirja järgi kombinaadil järgmised osakonnad:

- 1) plaani-finantsosakond;
- 2) tootmis-tehniline osakond;
- 3) ehitustehniline osakond;
- 4) varustus-turustusosakond;
- 5) pearaamatupidamisosakond;
- 6) eri-kaadrite osakond;
- 7) palga-tööosakond;
- 8) põllumajandusosakond;
- 9) veterinaarosakond;
- 10) transportosakond;
- 11) administratiiv-juriidiline osakond.

Teised kombinaadi tegevuseks vajalikud osakonnad tohtis luua vaid rahvakomissari loal.¹⁸⁸

Võrreldes osakonna nimetusi eelmise perioodi struktuuriüksuste nimetustega (vt lk 38), siis on need kardinaalselt muutunud ja autorile tundub, et nõukogudeaegses tootmisüksuste struktuuris panustati rohkem tugiteenust pakkuvatele üksustele.

¹⁸⁸ *Võhma Lihakombinaadi põhikirja*. 30.12.1944. – EAA.M-861.1.2, 14.

Võhma Lihakombinaat allus vahetult rahvakomissariaadi Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsusele. Kombinaadi eelarve kinnitas Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsus. Kombinaadi direktori, direktori asetäitjad ja pearaamatupidaja nimetas ametisse ja vallandas sellest rahvakomissar. Kombinaadi osakondade ja alluvate käitiste juhatajad nimetas ametisse ja vallandas sellest kombinaadi direktori ettepanekul Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsuse juhataja. Kombinaadi direktor teostas ainujuhtimise põhimõttel isikliku algatuse ja vastutuse alusel kõiki õigusi ja kohustusi, käsundas ilma erilise volituseeta seadusega kindlaksmääratud piires kõiki kombinaadi vahendeid ja varasid ning teostas kombinaadi plaanipärast, operatiivset, administratiivset ja tehnilist juhtimist. Kombinaadi direktor võis esineda kas isiklikult või selleks volitatud isikute kaudu kohtus ja arbitraažis, kõigis riiklikes asutustes, ettevõtetes, kutselistes ja ühiskondlikes organisatsioonides.¹⁸⁹

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse ministri Pärna (Pärn) poolt 4. augustil 1950 kinnitatud tüüppõhikiri sätestas järgmise struktuuri:¹⁹⁰

- 1) plaaniosakond;
- 2) tootmis-veterinaarkontrolli osakond;
- 3) tapa- ja varustusosakond;
- 4) raamatupidamine;
- 5) transporditsehh.

Põhikirju muudeti veel mitmel korral (26.06.1953;¹⁹¹ 28.01.1954;¹⁹² 16.08.1954;¹⁹³ 30.06.1956¹⁹⁴), kuid nendes ei sätestatud struktuuri.

Lihakombinaadi koosseisu anti Viljandi Piimatoodete Kombinaadi Võhma Turbatööstus seisuga 1. jaanuar 1959¹⁹⁵ ja sellest sai kombinaadi turbatsehh, mis tootis aurukatelde tarvis kütust¹⁹⁶.

¹⁸⁹ Võhma Lihakombinaadi põhikiri. 30.12.1944. – EAA.M-861.1.2, l 3.

¹⁹⁰ Võhma Lihakombinaadi põhikiri. 04.08.1950. – EAA.M-861.1.27, l 1, 3.

¹⁹¹ Võhma Lihakombinaadi põhikiri. 23.06.1953. – EAA.M-861.1.51, l 1–5.

¹⁹² Võhma Lihakombinaadi põhikiri. 28.01.1954. – EAA.M-861.1.63, l 1–5.

¹⁹³ Võhma Lihakombinaadi põhikiri. 16.08.1954. – EAA.M-861.1.64, l 1–6.

¹⁹⁴ Võhma Lihakombinaat. II köide. 16.07.1956. – ERA.R-4.24.335, l 3–12.

¹⁹⁵ Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1959. – EAA.M-861.1.128, l 1–2.

¹⁹⁶ Ajalooline õiend, lk 3.

ENSV Liha- ja Piimasaaduste Tööstuse Ministeeriumi 13.12.1955 käskkiri nr 341 andis korralduse lihakombinaadi struktuuri lihtsustamiseks, koondades tootmistehhid, ja käskis organiseerida süsteemi järgmiselt:¹⁹⁷

- liha-rasvatsehh: eeltapa-, tapale jagamise-, subproduktide-, rasva-, soolte-, naha-, utili-, seasööda- ja tapapunktid;
- vorsti-konservi ja kulinaaria tsehh: vorsti-, konservi-, piruka-, kotleti-, poolfabrikaatide- ja peekoni tootmine;
- külmhoone: hoiu-, vorstitoodete väljaandmise ja -väljaveo, konservide, liha, rasva jne tsehhid;
- masina/mehaanikatsehh: remondi-, aurumajandus-, kompressori- ja tarnetsehh;
- varustusosakond: transport, varustus(tegevus), pesumaja/köök, saun, ladu ja kütte tootmine.

Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Liha- ja Piimatööstuse Valitsuse juhataja 04.01.1960 käskkirjaga nr 2 taheti rakendada alates 1. jaanuarist tsehhideta töö juhtimise struktuuri, vabastades kaks koosseisulist üksust (meistrid ja vanemmeistrid) nende ülesannetesse mittekuuluvast tööst. Valitsuse mõte oli pöörata erilist tähelepanu tootmise juhtimise ning ettevõttesisese plaanimise, arvestuste ja aruandluse lihtsustamisele.¹⁹⁸

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 03.05.1966 käskkiri nr 187 määrab Võhma Liha- ja Konservikombinaadi koosseisu juriskonsuldi,¹⁹⁹ kelle põhiülesandeks oli seadusandluse kohaldamise praktika kombinaadi tegevuses. Ta kontrollis vastavust seadusandluse nõuetele, esindas kombinaadi huve kohtus ja arbitraažis, andis õigusalast abi ja konsultatsioone õiguslastes küsimustes.²⁰⁰

Seoses 1969. a juulis ministeeriumi juurde kunstinõukogu moodustamisega tuli kombinaadi koosseisu ka kunstnik,²⁰¹ kelle ülesandeks oli juurutada kombinaadis tootmisestetiikat. Ta kujundas näitagitatsiooni olme-, tootmisruumides ja õppeklassides, võttis osa kombinaadi ajaloo materjalide kujundamisest, osales toodangu reklaami kujundamisel.²⁰²

¹⁹⁷ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1955. – EAA.M-861.1.73, l 15–16.

¹⁹⁸ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1960. – EAA.M-861.1.149, l 2.

¹⁹⁹ EAA.M-861.1.248, l 6.

²⁰⁰ *Osakondade põhimäärused ja ametijuhendid köide I*. 1981. – EAA.M-861.1.617, l 21–23.

²⁰¹ *Koosseisud ja administratiiv-majanduskulude eelarved 1950. a.* – EAA.M-861.1.29, l 19.

²⁰² *Osakondade põhimäärused ja ametijuhendid köide II*. 1981. – EAA.M-861.1.618, l 128.

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi ja Toiduainete Tööstuse Töölise Ametiühingu Eesti Vabariikliku Komitee 28.11.1973 käskkirjaga nr 299 moodustati peainseneri asetäitja ametikoht ohutustehnika alal. Töökaitsealase töö tõhustamiseks ning selle juhtimise killustamise likvideerimiseks mitmete ministeeriumi teenistuste vahel pidid peamehaaniku osakond, töö- ja palgaosakond, tehnikaosakond, materiaalse fondide osakond tegema ettepanekud töötervishoiu, ohutustehnika, liiklusohutuse ja tulekaitsealase töö organiseerimiseks/koondamiseks moodustatavale töökaitse laboratooriumile.²⁰³

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 21.02.1977 käskkirjaga nr 61 viidi Valga Lihakombinaat alates 1. jaanuarist 1977 iseseisva ettevõttena Võhma Lihakombinaadi koosseisu, nimetades seda edaspidi Valga Liha- ja Konservitehaseks. Ettevõtete liitmine vormistati aktiga 1. märtsiks 1977,²⁰⁴ mille tulemusel suurenes kombinaadi koosseisuliste kohtade arv üle 250 töötaja võrra. 1980. aasta algusest eraldati Võhma Lihakombinaadist Valga tehas, millest sai Valga Liha- ja Konservikombinaat²⁰⁵ ning personali hulk oli jällegi 700 ringis (vt lisa 13).

1971.²⁰⁶ ja 1972. aasta²⁰⁷ toimikute koondnomenklatuuride järgi oli kombinaadis 24 struktuuriüksust:

- 1) sekretariaat;
- 2) kaadriosakond;
- 3) plaaniosakond;
- 4) töö- ja töötasuosakond;
- 5) finantsosakond;
- 6) raamatupidamine;
- 7) tootmisosakond;
- 8) energeetika osakond;
- 9) kapitaalehituse osakond;
- 10) peamehaaniku osakond;
- 11) tehnika osakond;
- 12) varumise osakond;

²⁰³ ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad, otsused ja määrused. 29.01.1973–07.12.1973. – EAA.M-861.1.364, 19.

²⁰⁴ EAA.M-861.1.478, 17.

²⁰⁵ Koort, R. 1986, lk 253.

²⁰⁶ 1971. a toimikute ja arvestusraamatute kinnitatud nomenklatuur. – EAA.M-861.1.340.

²⁰⁷ 1972. a toimikute koondnomenklatuur. – EAA.M-861.1.363.

- 13) turustusosakond;
- 14) varustusosakond;
- 15) transpordiosakond;
- 16) tootmis-veterinaarkontroll ja laboratoorium;
- 17) töökaitse ja ohutustehnika osakond;
- 18) tsiviilkaitse osakond;
- 19) administratiiv-majandusosakond;
- 20) arhiiv;
- 21) Ametiühingu Komitee;
- 22) spordimetoodik;
- 23) lastesõim;
- 24) juriskonsult.

1974. a nomenklatuuris²⁰⁸ ei ole enam juriskonsulti, kelle määras ametisse ja vabastas ametist kõrgemalseisev organ ettevõtte direktori esildisel ning kes allus vahetult direktorile²⁰⁹. 1976. a nomenklatuuri²¹⁰ järgi olid kombinaadi struktuuriüksuste nimetused juba pisut muutunud:

- 1) sekretariaat;
- 2) kaadriosakond;
- 3) plaani-ökonoomika osakond;
- 4) töö ja palgakorraldamise osakond;
- 5) finants-ökonoomia grupp;
- 6) raamatupidamine;
- 7) tootmisosakond (peatehnoloog);
- 8) energeetika osakond;
- 9) kapitaalehitus ja kapitaalremont;
- 10) peamehaanika osakond;
- 11) tehnika osakond;
- 12) varumise osakond;
- 13) materiaal-tehnilise varustuse ja turustuse osakond;
- 14) TTO ja tehnilise informatsiooni osakond;
- 15) transpordiosakond;

²⁰⁸ 1974. a toimikute koondnomenklatuur. – EAA.M-861.1.403.

²⁰⁹ EAA.M-861.1.617, l 20.

²¹⁰ 1976. a toimikute nomenklatuur. – EAA.M-861.1.477.

- 16) tootmis-veterinaarkontroll ja laboratoorium;
- 17) töökaitse ja ohutustehnika, tuletõrje;
- 18) tsiviilkaitse osakond;
- 19) majandusosakond;
- 20) arhiiv;
- 21) Ametiühingu Komitee;
- 22) spordimetoodik;
- 23) lastesõim;
- 24) juriskonsult.

1983. aastal²¹¹ lisandusid eespool loetletutele lisaks:

- 25) keskkonnakaitse osakond;
- 26) elamute eksploatatsiooni osakond;
- 27) lastepäevakodu;
- 28) peametroloogi osakond.

1987. aastal²¹² loodi materiaa- tehnilise varustuse ja turustuse osakond lahku, st 13. üksuseks jäi turustuse osakond ja lisandus veel üks struktuuriüksus:

- 29) materiaa- tehnilise varustuse osakond.

1986. aasta aastaaruande järgi oli kombinaadi tööstuslik-tootev struktuur järgmine:²¹³

- varumine: loomade varumine kolhoosidelt, sovhoosidelt, teistelt riiklikelt ettevõtetelt ja erasektorilt toimus Võhmas loomade tapaeelses baasis;
- liha-rasvatsehh;
- tehniliste fabrikaatide jaoskond;
- vorstitootmistsehh;
- külmhoone;
- abitootmine: remont, kompressortsehh, katlamaja, transportjaoskond, vesivarustus, pesumaja ja sanitaarblokk;
- elamu-kommunaal: ühiselamu 58 voodikohaga, kaks 18 korteriga, kuus 60 korteriga elamut ja saun.

²¹¹ 1983. a toimikute nomenklatuur. – EAA.M-861.1.712.

²¹² 1987. a toimikute nomenklatuur. – EAA.M-861.1.831.

²¹³ 1986. a aastaaruanne. – EAA.M-861.1.795, l 75.

1989. aastal lisandusid abitootmise alluvusse puhastusseadmed.²¹⁴

Ülevaate lihakombinaadi töötajaskonna dünaamikast aastatel 1944 kuni 1996 annab lisa 13. Kui 1944. aastal oli eksportapamajas 51 töötajat, siis 1945. aastal oli Võhma Lihakombinaadis juba 236 töötajat. Seoses turbatööstuse tulekuga 1959. aastal kombinaadi koosseisu suurenes töötajate arv 155 töötaja võrra, nii et kokku oli lihakombinaadis pisut üle 400 töötaja. 1960ndatel kasvas töötajate arv 500ni, püsidestabiilsena kogu tootmistegevuse jooksul vanades tööstushoonetes. Uue kombinaadi tööle hakkamisega kasvas töötajate arv veel 150 inimese näol, seega kokku oli uues moodsas kombinaadis ametis umbes 650–700 töötajat ja see arv püsis enam-vähem muutumatuna Eesti taasiseseisvumiseni. Ühisuse asutamisest tõusujoones kulgenud töötajate arv saavutas oma maksimumi 1970ndate II poolel 900–950 töötaja näol, kui kombinaadiga liideti Valga Lihakombinaat. Töötajate koosseis seisuga 31.12.1975 on ära toodud lisa 14. Lihakombinaadi struktuur on ära toodud lisa 15 ja töötajate isikkoosseis tööandja pankrotistumisel 1996. aastal on ära toodud lisa 16.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kui struktuuriüksuste hulk kahekordistus 1970ndatel võrreldes 30.12.1945 põhikirjaga kinnitatud 11 osakonnaga, siis edaspidi püsis kombinaadi struktuur stabiilsena, jäädes struktuuriüksuste hulgalt 24–29 vahele. Nii struktuuriüksuste hulk kui ka töötajate arv hakkasid vähenema pärast esimest pankrotti 1994. aastal.

2.2.2. Võhma Lihakombinaadi ülesanded

Eesti NSV Toiduainete-, Liha-, Piima- ja Kalatööstuse Rahvakomissari poolt 30.12.1944 kinnitatud Võhma Lihakombinaadi põhikirja järgi olid kombinaadi ülesanneteks:²¹⁵

- a) kõigi temale alluvate käitiste plaanilise, operatiivse ja tehnilise juhtimise teostamine;
- b) temale alluvate käitiste toodangu koguselise, sordilise ja kvalitatiivse tõusu kindlustamine;
- c) temale alluvatel tööstusaladel tööstustegevuse arendamine ja tehniline viimistlemine;

²¹⁴ 1989. a aastaaruanne. – EAA.M-861.1.864, I 21.

²¹⁵ EAA.M-861.1.2, I 2.

- d) kõigi temale alluvate käitiste varustamise kindlustamine vajalike toorainete, abimaterjalide, masinate ja seadeldistega;
- e) perspektiiv-, aasta ja veerandaasta plaanide ja aruannete koostamine ja nende esitamine Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsusele;
- f) liha ja soolte töötlemine kombinaadi tapamajades, lihasaaduste-, konservide tootmine ja jäätmete tööstuslik kasutamine;
- g) kinnitatud plaanide alusel Rahvakomissari korralduste kohaselt sõjaväeosade, ühiskondlike toitlustamisettevõtete, kaupluste ja lihatöötlemise käitiste varustamine liha ja lihasaadustega kombinaadi piirkonnas;
- h) liha ja lihasaaduste müük kombinaadi esinduskauplustes;
- i) kombinaadi loomade hoiu- ja söödabaaside asutamine, põllumajanduse majapidamiste soetamine ja nende majandamine;
- j) loomatoidu kasvatamine kombinaadi majapidamistes;
- k) kombinaadi söötade, toidujääkide ja jäätmete varal karja- ja seakasvatuse arendamine kombinaadi majapidamistes;
- l) lihatöötlemise kaadrite väljaõpetamine, töö organiseerimine ja töötasude süsteemi viimistlemine töötajate huvi tõstmiseks töötulemuste ja kvaliteedi vastu;
- m) toodangu omahinna alandamine;
- n) käitistes ühtse ratsionaalseima arvestus- ja aruandlussüsteemi organiseerimine;
- o) tööliste ja teenistujate tootmis-, kultuur- ja varustusala vajaduste kindlustamine ja töödistsipliini süvendamine;
- p) lepingute sõlmimine, laenude tegemine ning endale kohustuste võtmine kooskõlas seaduste ja põhikirjaga;
- q) kombinaadi käitiste, tapamajade, ladude ja muude ehituste ehitamine ja remontimine;
- r) kombinaadile vajalike hoonete omandamine ja rentimine ning maa-alade rentimine;
- s) liha ja lihasaaduste turustamise teostamine kooskõlastatult rahvakomissariaadi Turustuse Peavalitsusega;
- t) muude kombinaadi tegevuse eriseloomust tingitud ülesannete täitmine.

16. veebruaril 1959 tulid kombinaadi koosseisu loomade vastuvõtupunktid (vt viited 69–72 lk 20). Seega täitis kombinaat peale vorstide, liha ja suitsusaaduste tootmise ning töötlemise ülesandeid veel tööstusliku tooraine, s.o loomade varujana.

Kombinaati juhtis direktor, kes kontrollis tsehhide ja osakondade tegevust. Kombinaadi direktori ja pearaamatupidaja asetäitjad nimetas ametisse ja vallandas sellest kõrgemalseisev organ. Kombinaadi osakondade ja alluvate käitiste juhatajad nimetas ametisse ja vallandas sellest kombinaadi direktori ettepanekul kõrgemalseisva organi esindaja. Kõiki teisi kombinaadile ja selle alluvatele käitistele vajalikke töötajaid palkas ja vallandas kombinaadi direktor ning teostas kollektiiv- ja üksiktöölepingute sõlmimist.

1954. aastast nimetas ametisse kombinaadi direktori, peainseneri, pearaamatupidaja ja TVKO juhataja asetäitjad ning vallandas ametist ENSV Toiduainetetööstuse minister Lihakonservide Trusti esildisel. Tsehhide juhatajad ja ülejäänud insener-tehnilised töötajad nimetas ametisse ja vallandas Vabariikliku Lihakonservide Trusti juhataja kombinaadi direktori esildisel.²¹⁶

Kombinaadi direktorile allusid otseselt:

- peainsener – direktori I asetäitja;
- tootmisdirektor;
- kommertsdirektor;
- peaökonomist;
- tsiviilkaitse staabi ülem;
- vanem juriskonsult;
- kaadriosakond;
- pearaamatupidaja;
- TVKO.

Peainseneri ülesanneteks olid kombinaadi häireteta auru, külma ja kuuma vee ning elektrienergiaga varustamine; tehnoloogiliste ja teiste seadmete, inventari, hoonete ja rajatiste tehnilise korrasoleku tagamine; ohutustehnika, töökaitse, tuleohutuse, keskkonnakaitse alase tegevuse juhtimine.²¹⁷ Temale allusid vaneminsener, peakonstruktor, peamehaanik, peaenergeetik, peametroloog ja puhastus-filtreerimiskompleksi meister.²¹⁸

²¹⁶ EAA.M-861.1.63, l 4.

²¹⁷ EAA.M-861.1.617, l 1–2.

²¹⁸ *Ibid*, l 15, 18, 82, 92, 99; EAA.M-861.1.618, l 83.

Tootmisdirektori põhiülesandeks oli tootmistegevuse juhtimine liha-rasvatsehhis, vorsti- ja poolfabrikaatide tsehhis, tehn.fabrikaatide jaoskonnas, varumisosakonnas, peatehnoloogia osakonnas.²¹⁹

Kommertsdirektori põhiülesandeks oli tootmistegevuse juhtimine külmhoones, varustusjaoskonnas, majandusosakonnas, turustusosakonnas, elamute ekspluatatsiooni osakonnas ja auto-traktori majandis.²²⁰

Peaökonomisti ametikoht oli loodud kombinaadi kogu majandusliku töö paremaks korraldamiseks, tootmise reserve väljaselgitamiseks ja efektiivseks kasutamiseks, ökonoomiliste uurimuste organiseerimiseks ja teostamiseks. Temale allusid töö- ja palgaosakond, finantsökonomika grupp, plaani- ja ökonomikaosakond.²²¹

Tsiviilkaitsestaabi ülem koostas tsiviilkaitse väljaõppe programmid ja metoodika, organiseeris erialast loengulist tööd, organiseeris ja juhtis tsiviilkaitsealast näitlikku agitatsiooni korraldamist ja tsiviilkaitsealase tehnika säilitamist, tagas kontrolli tsiviilkaitse objektide ehitamisel.²²²

Vanem juriskonsuldi ametikoht oli õiguslase töö tagamiseks, sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamiseks, kehtiva seadusandluse rikkumiste ärahoidmiseks, samuti kombinaadi majanduslike ja õiguslike huvide kaitsmiseks kohtus, arbitraažis ja administratiivorganites.²²³

Kaadriosakond oli ettevõtte iseseisev struktuurne allüksus, mida juhtis kaadriosakonna juhataja. Juhataja varustas ettevõtte kaadri vajaliku kutse ja kvalifikatsiooniga töötajate kaadriga, juhendas kaadri komplekteerimist, lahendas töötajate töölevõtmise, töölt vallandamise, üleviimise, spetsialistide õige kasutamise jm küsimused.²²⁴

Pearaamatupidaja tagas arvestuse õige korraldamise ja tõepärasuse, kontrollis sotsiaalse omandi puutumatust, rahaliste ja materiaalsete väärtuste õiget kulutamist ning range kokkuhoiu- ja isemajandamisrežiimi ellurakendamist.²²⁵

²¹⁹ EAA.M-861.1.617, 14.

²²⁰ *Ibid*, 17.

²²¹ EAA.M-861.1.617, 110.

²²² *Ibid*, 113.

²²³ EAA.M-861.1.617, 120.

²²⁴ EAA.M-861.1.617, 173–74.

²²⁵ *Ibid*, 1138.

TVKO oli kombinaadi iseseisev struktuuriline allüksus, millesse kuulusid kõik veterinaarala spetsialistid (veterinaararstid, veterinaarvelskrid, trihhinoskopsistid, desinfektorid), bakterioloogilis-keemilise laboratooriumi töötajad (mikrobioloogid, bakterioloogid, laborandid) ja tehnik-kontrolörid. Põhiülesandeks oli veterinaar-sanitaarkontrolli teostamine kõikides tootmisloikudes ning kontroll väljastatava valmistoodangu vastavuse üle standarditele, tehnilistele tingimustele, instruktsioonidele ja retseptuuridele. TVKO kontrollis kehtestatud tehnoloogilisest režiimist kinnipidamist kõikides tootmisjärkudes, aga samuti kombinaadile saabuva tooraine ja materjalide kvaliteeti. TVKO tööd juhtis juhataja, kelleks oli lihatööstuse kogemusi omav veterinaararst; ühtlasi oli TVKO juhataja ka kombinaadi peaveterinaararst.²²⁶

Plaani- ja ökonoomikaosakonna põhiülesandeks oli organiseerida ning süstemaatiliselt täiustada ettevõtte plaani- ja ökonoomikategevust, välja selgitada ning mobiliseerida olemasolevad reservid, et pidevalt tõsta tööviljakust, vähendada väljalastava toodangu omahinda ja suurendada kasumit.²²⁷

Töö- ja palgaosakond oli ettevõtte iseseisev struktuurne allüksus, mis loodi töö, töötasu ja normeermise küsimuste lahendamiseks.²²⁸

Varustusosakond oli iseseisev struktuuriline allüksus, mida juhtis osakonna juhataja, kes organiseeris ettevõtte varustamist tootmistegevuseks vajalike materiaalsete ressurssidega (tooraine, materjalide, konstruktsioonide, riietuse, komplekteeritavate toodete, tööriistade, tagavaraosade, erirõivaste, majandusinventariga).²²⁹

Turustusosakond oli ettevõtte struktuurne allüksus, mis loodi turustustöö täiustamiseks, turustusoperatsioonide kiirendamiseks.²³⁰

Majandusosakond oli ettevõtte iseseisev struktuurne allüksus, mida juhtis osakonna juhataja, kes kindlustas ettevõtte administratiivhoone ja -ruumide korrashoidmise vastavalt tootmisalase

²²⁶ EAA.M-861.1.618, l 100.

²²⁷ EAA.M-861.1.617, l 28.

²²⁸ EAA.M-861.1.617, l 42.

²²⁹ EAA.M-861.1.617, l 115.

²³⁰ *Ibid*, l 121.

tervishoiu ja tuleohutuse eeskirjadele ja normidele, jälgis valgustuse, kütte, ventilatsiooni- ja kanalisatsioonisüsteemide korrasolekut.²³¹

Finants-ökonoomika grupp töötas välja rahandus-, toodangu realiseerimise ja kasumiplaani projektid, krediiditaotlused ja kassaplaanid, tegi vajalikud arvestused ja viis kinnitatud näitajad ettevõtte allüksusteni.²³²

Kokkuvõtteks võib öelda, et kombinaadi põhiülesannete osas suuri muutusi polnud – arhiivis leiduvates kombinaadi põhikirjades olid vaid mõned sõnalised muudatused, mis aga ei muutnud ülesande olemust. Organisatsioonilised ega mõned sisemised struktuurimuutused ei toonud kaasa olulisi ümberkorraldusi Võhma Lihakombinaadile pandud ülesannetes.

²³¹ EAA.M-861.1.618, 12.

²³² EAA.M-861.1.617, l 111–112.

3. ASUTUSE ÜLESANNETE DOKUMENTEERIMISE KORRALDUS JA TEKKINUD DOKUMENTATSIOON

Selleks, et kaitsta ettevõtte õigusi ja huve, on vajalik ettevõttele oluline informatsioon dokumenteerida. Asjaajamise eesmärgiks ongi dokumentides sisalduva teabe haldamine. Samas peab asjaajamine toetama ettevõtte eesmärkide saavutamist ning tagama informatsiooni kiire kättesaadavuse. Ettevõtte töö korraldamiseks on vajalik luua ja säilitada dokumendid, mis sisaldavad ettevõttele olulist informatsiooni (näiteks ametikirjad, lepingud jne). Dokumentide haldamist alates nende loomisest või saamisest kuni hävitamiseni (või üleandmiseni arhiivi) nimetatakse dokumendihalduseks.

Selleks, et tagada vajalike protsesside ja otsuste piisav dokumenteeritus ning korrektne dokumendihaldus, on kasulik kehtestada kindlad nõuded ning fikseerida need asjaajamiskorras või ettevõtte kvaliteedikäsiraamatus. Asjaajamiskord kirjeldab kõiki toiminguid dokumentidega ja on ettevõtte töötajatele abiks dokumentide vormistamisel, menetlemisel ja säilitamisel. Dokumentide liigitamiseks koostatakse dokumentide loetelu, kus määratakse kindlaks dokumentide indeksite süsteem ja säilitustähtjad.

Ettevõtte tegevuse käigus loodud ja saadud dokumendid moodustavad ettevõtte arhiivi. Ettevõtte arhiivi kuuluvad kõik dokumendid olenemata liigist ja andmekandjast (paberil, digitaalne).

3.1. Asjaajamise korraldamine

Eestis on asjaajamine reglementeeritud alates 1924. aastast, kui kehtima hakkas registriraamat, milles registreeriti sissetulevad ja väljaminevad kirjad. Ei oska täpselt öelda, kuidas oli sätestatud asjaajamine Võhma eksporttapamajas aastatel 1928–1944, aga arhiivimaterjalide põhjal võib järeldada, et asjaajaja-juhataja (selle ajajärgu isikkoosseisudes ei esine ametinimetust 'sekretär')

registreeris sissetulnud ja väljaminevad kirjad. Kirjavahetuses oli märgitud seosviit, mis võimaldas omavahel siduda algatuskirja ja vastuskirja ja muutis dokumendi registreerimise operatiivsemaks. Dokumentide allkirjastajateks olid kas juhatuse esimees või asjaajaja-direktor, vastavalt vajadusele ka pearaamatupidaja.

Peakoosoleku otsused kirjutati protokoll, millele kirjutasid alla koosoleku juhataja, protokoll kirjutaja ja vähemalt viis liiget, keda koosolek nimetas, samuti ka kõik koosolekul viibinud juhatuse- ja revisjonikomisjoni liikmed. Nõukogu koosolekul tehtud otsused kanti protokoll ja alla kirjutasid kõik kohalolnud nõukogu liikmed. Juhatus sõlmis palgalepingu vastutava juhatajaga, allkirjastas ühisuse nimel äriolepingud, koostas eelarve ja aruanded.

Nõukogude aja asjaajamises juhenduti ühtsest riiklikust asjaajamise süsteemist, Eesti NSV ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide asjaajamise näidisjuhenditest ja toimikute nomenklatuurist.

Dokumentide liigitamiseks kehtestati Võhma Lihakombinaadis toimikute ja arvestusraamatute kinnitatud koondnomenklatuur. Arhiivis on säilinud esimene nomenklatuur 1971. aastast, mis oli kooskõlastatud 10.03.1971 Viljandi Rajooni Riikliku Arhiivi poolt.²³³ Nomenklatuur koosnes järjekorranumbrist, toimiku indeksist, toimiku pealkirjast, säilitustähtajast ja märkustest. Loetelu oli liigitatud asutuse struktuuri järgival:

- 01 Sekretariaat;
- 02 Kaadriosakond;
- 03 Plaaniosakond;
- 04 Töö- ja töötasuosakond;
- 05 Finantsosakond;
- 06 Raamatupidamine;
- 07 Tootmisosakond;
- 08 Energeetika osakond;
- 09 Kapitaalehituse osakond;
- 10 Peamehaaniku osakond;
- 11 Tehnika osakond;
- 12 Varumine;

²³³ EAA.M-861.1.340.

- 13 Turustusosakond;
- 14 Varustusosakond;
- 15 Transportosakond;
- 16 Tootmis-veterinaarkontroll ja laboratoorium;
- 17 Töökaitse ja ohutustehnika osakond;
- 18 Tsiviilkaitse osakond;
- 19 Administratiiv-majandusosakond;
- 20 Arhiiv;
- 21 Ametiühingu Komitee;
- 22 Spordimetoodik;
- 23 Lastesõim;
- 24 Juriskonsult.

1983. aastal lisandusid eespool loetletutele lisaks keskkonnakaitse osakond (tähis 25), elamute eksploatatsiooni osakond (tähis 26), lastepäevakodu (tähis 27), peametroloogi osakond (tähis 28); juriskonsuldi struktuuriüksus nimetati ümber majanduslike uuringute osakonnaks. 1987. aastal loodi materiaalt-teenilise varustuse ja turustuse osakond lahku, st 13. üksuseks jäi turustuse osakond ja lisandus veel üks struktuuriüksus tähisega 29 – materiaalt-teenilise varustuse osakond.

1972. aasta nomenklatuuris, millel puudus kooskõlastusmärke, oli vaid raamatupidamise indeks, kus muudatusena lisandusid viis toimikut:²³⁴

- 06-56 Andmik nr 19 Puudujäägid ja kaod väärtuste riknemises;
- 06-70 Põhivahendite kartoteek (väljalangenud põhivahendite osakond);
- 06-71 Individuaalsektori loomade transpordihüvituse arvestus;
- 06-72 Kuu- ja kvartali aruanded vorm nr 1-CH ja 4-CH;
- 06-73 Sõidu-autobussi-veoauto teekonnalehed;
- 06-74 Söökla dokumendid.

Kokku seega raamatupidamise käigus tekkivad dokumendid grupeeriti 75 toimikusse.

1974. aasta toimikute nomenklatuur moodustas 1971. ja 1972. a koondi,²³⁵ millel samuti puudusid kinnitus- ja kooskõlastusmärked. 1976. aasta toimikute nomenklatuur kooskõlastati

²³⁴ EAA.M-861.1.363.

²³⁵ EAA.M-861.1.403.

Viljandi Rajooni Riikliku Arhiivi poolt 19. jaanuaril 1976;²³⁶ 1983 [28 struktuuriüksusega (vt lk 43)] – 08. detsembril 1982²³⁷ ja 1987 [29 struktuuriüksusega (vt lk 43)] – 28. novembril 1986²³⁸.

Toimikute nomenklatuur oli koostatud tähtajatult. Toimikute hulk aastatel 1971 ja 1987 on esitatud tabelis 2.

Tabel 2 Toimikute hulga dünaamika struktuuriüksustes 1971. ja 1987. aastal

Struktuuriüksus	Tähis	Toimikute hulk	
		1971	1987
Sekretariaat	01	18	28
Kaadriosakond	02	32	31
Plaani-ökoonoomika osakond	03	13	17
Töö- ja palgakorraldamise osakond	04	22	15
Finants-ökoonoomia grupp	05	28	20
Raamatupidamine	06	68	137
Tootmine. Peatehnoloog	07	13	14
Energeetika osakond	08	22	15
Kapitaalehitus ja kapitaalremont	09	13	15
Peamehaanika osakond	10	20	16
Tehnika osakond	11	18	13
Varumise osakond	12	10	8
Turustuse osakond	13	13	20
TTO ja tehnilise informatsiooni osakond	14	18	4
Transportosakond	15	5	5
Tootmis-veterinaarkontroll ja laboratoorium	16	9	10
Töökaitse ja ohutustehnika, tuletõrje	17	6	12
Tsiviilkaitse	18	7	6
Majandusosakond	19	4	5
Arhiiv	20	6	10
Ametiühingu Komitee	21	25	21
Spordimetoodik	22	10	13
Lastesõim	23	40	21
Juriskonsult / majanduslike uuringute osakond	24	9	18
Keskkonnakaitse	25	-	6
Elamute ekspluatatsiooni osakond	26	-	16
Lastepäevakodu	27	-	40
Peametroloogi osakond	28	-	10
Materiaal-tehnilise varustuse osakond	29	-	12

(Allikas: autori koostatud (1971. a toimikute ja arvestusraamatute kinnitatud nomenklatuur. – EAA.M-861.1.340) ja (1987.a. toimikute nomenklatuur. – EAA.M-861.1.831) põhjal)

²³⁶ EAA.M-861.1.477.

²³⁷ EAA.M-861.1.712.

²³⁸ EAA.M-861.1.831.

Tabelist 2 on näha, et kui struktuuriüksusse 01 *Sekretariaat* lisati 10 toimikut ning 14 *TTO ja tehnilise informatsiooni osakond* vähenes 14 toimiku võrra, siis struktuuriüksuste 06 *Raamatupidamine*, 17 *Töökaitse ja ohutustehnika*, *tuletõrje*, 23 *Lastesõim* ja 24 *Juriskonsult* (mis 1983. aastast muudeti majanduslike uuringute osakonnaks) toimikute hulgad vastavalt suurenesid/vähenesid poole võrra. Teiste osakondade toimikutes nii suuri muutusi ei esinenud. 1983. aastal lisandus toimikute nomenklatuuri neli osakonda ja 1987. aastal löödi materiaaltehnilise varustuse ja turustuse osakond lahku, st 13. üksuseks jäi turustuse osakond ja lisandus veel 29. struktuuriüksus *Materiaal-tehnilise varustuse osakond*.

Toimikute nomenklatuuris on toimiku indeks 01-10 *Kodanike kaebuste ja avalduste registreerimise raamat ning kirjavahetus nende kohta*, kuid arhiivimaterjalidest leidis autor märke 21. veebruarist 1964, kus Eesti NSV Viljandi Rajooni Võhma Alevi Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee otsuse nr 3 järgi ei kasutatud Võhma Liha- ja Konservikombinaadis avalduste registreerimiseks nõuetekohast lauajuhendit ning registreerimine ei toimunud kronoloogilises järjekorras, st avaldusi registreeriti mitte saabumise järjekorras, vaid lahendamise käigust olenevalt. 1964. a saabunud 49 avaldusest ei olnud registreeritud nõuetekohaselt ühtki avaldust, paljudel avaldustel puudus direktori resolutsioon ning ei olnud näha avalduse lahenduse käiku. Veel märgiti, et üldiselt esines kaebuste ja avalduste lahendamisel venitamisi, suusõnaliste avalduste registreerimiseks puudus nõuetekohane registreerimise raamat, sisse ei olnud viidud kindlaid kodanike vastuvõtuaegu jne. Olukorra parandamiseks anti kindel tähtaeg.²³⁹ Tundub, et olukord sai lahendatud, kuna edaspidi on nomenklatuurides olemas vastav toimiku indeks.

Teine sarnane tähelepanek oli juriidilise teenistuse tegevuse kohta. Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi 3. mai 1966 käskkirjas nr 187 oli välja toodud neli eksimust. Esiteks märgiti, et Võhma Liha- ja Konservikombinaadi juriskonsult ei kontrollinud ettevõtte käskkirjade vastavust kehtivale seadusandlusele ega viseerinud käskkirju. Näiteks oli kombinaadis ületunde kompenseeritud vabade päevade andmisega. Sealjuures oli ületunde arvestatud meistrile, kellel oli normeerimata tööpäev ja seetõttu ületunnid üldse arvestamisele ei kuulunud.²⁴⁰

²³⁹ *Kõrgemalseisvate organite käskkirjad*. 1964. – EAA.M-861.1.217, 19.

²⁴⁰ EAA.M-861.1.248, 16.

Ametiühing ja administratsioon olid omavahel tihedalt seotud. Sarnaselt majandusjuhtidega pidi ka ametiühinguorganisatsioon oma põhitähelepanu suunama tootmisele.²⁴¹

Teiseks toodi välja, et Võhma Liha- ja Konservikombinaadis kohaldati ebaõigesti tööseadusandluse sätteid töötajate üleviimisel ja premeerimisel. Näiteks vähendati töötajate preemiat „sisekorra eeskirjade rikkumise eest“, kusjuures konkreetseid preemiasummade vähendamise põhjusi ei märgitud. Real juhtudel ignoreeriti ettevõttes ametiühingu käitis- ja kohaliku komitee õiguste põhimäärust: töötajate rahalist premeerimist, töö- ja palgatingimuste kehtestamist ei kooskõlastatud administratsiooni poolt a/ü käitiskomiteega.²⁴²

Kolmandaks leiti, et Võhma Lihakombinaadis ei olnud välja töötatud struktuuriliste alljaotuste põhimäärusi ega töötajate ametialaseid juhendeid ja selleks anti tähtaeg 1. september 1966.²⁴³ Need kinnitati 1981. aastal pea 300-leheküljelise dokumendina.²⁴⁴

Neljandaks puuduseks oli hankelepingute ebakonkreetne sisu, mis ei kajastanud poolte tõelisi suhteid, samuti jäeti poolte otsustada paljud konkreetsed küsimused, nagu hanketähtajad, toodangu laadimise ja väljavaliku kord, kvaliteedi küsimused jt, mis olid vastuolus hangete põhimääruste ja eritingimustega.²⁴⁵

Ülevaate asjaajamise korralduse kohta Võhma Lihakombinaadis 1970–1980ndatel andis Siiri Voll.²⁴⁶ Kombinaadis puudusid ühtsed asutusesisesed dokumentide vormistamist reguleerivad normdokumendid, kasutati üleriigilisi näidisjuhendeid ja toimikute nomenklatuuri. Dokumendiringlus toimis järgmiselt. Post saabus sekretäri juurde, kes sissetulnud dokumendid registreeris sissetulnud kirjade registreerimisraamatus, misjärel asetas need kõik mapi vahele ja viis direktorile, kes omakorda viseeris dokumendid struktuuriüksuse nimetuse või isiku nimega, kellele dokument oli suunatud teadmiseks, lahendamiseks või koheseks täitmiseks. Jooksvad tööküsimused lahendasid vastutajad, kui aga oli vaja vastusdokumenti, siis selle koostas vastava struktuuriüksuse juhataja või tema etteütlemisel/koostatud mustandi järgi sekretär ning üldjuhul kõik väljaminevad dokumendid allkirjastas kombinaadi direktor. Kui mõni dokument

²⁴¹ **Grahv, A.** 2008, lk 21.

²⁴² EAA.M-861.1.248, l 6.

²⁴³ *Ibid*, l 7.

²⁴⁴ EAA.M-861.1.617; EAA.M-861.1.618.

²⁴⁵ EAA.M-861.1.248, l 7.

²⁴⁶ **Voll, S.** 18.04.2013. *Intervjuu: Kombinaadi aegadest*. [Käsikiri]. Võhma.

allkirjastatigi näiteks peainseneri poolt, siis oli direktor sellest alati teadlik. See tähendab, et kogu dokumendiringlusel hoidis silma peal direktor.

Väljaminevad dokumendid registreeris sekretär väljaläinud kirjade registreerimisraamatus, andes dokumendile registriindeksi, mis koosnes toimikute nomenklatuurijärgsest numbrist ja järjekorranumbrist. Seejärel väljasaadetavad dokumendid postitati.

Kokkuvõtteks võib öelda, et juba kombinaadi asutamise algusaastail tegutseti asjaajamises nõutaval tasemel – registreeriti sissetulnud ja väljaminevad kirjad, vormistati juhatuse, nõukogu ja peakoosoleku protokollid, koostati eelarve ja tehti aruandlust jne. Nõukogude ajal kasutati nn kõrgemalt poolt saadetud juhendeid ja toimikute nomenklatuure.

3.2. Tekkinud ja säilinud dokumentatsioon

Võhma eksporttapamaja tegevuse käigus tekkisid järgmised dokumendiliigid: protokollid (juhatuse, nõukogu, peakoosolekute), ametikirjad (algatus- ja vastuskirjad, avaldused, teatised), lepingud, aktid (üleandmise-vastuvõtmise), tööstuslikud eelarved, järelevalve (revideerimise protokollid) dokumendid, töötajate nimekirjad, raamatupidamise dokumendid (kulude-tulude kohta, rahandusliku tegevuse kohta, inventuur-bilansid (ka üleandmisbilanss), teostatud tööde ja arvete kohta, kuuaruanne, aastaaruanne).

Puuduvad täpsemad andmed, mis oli dokumentide süstematiseerimise aluseks, kuna Võhma eksporttapamaja kohta käivaid materjale leidis arhiivifondis ERA.1950: Ühing Eesti Lihaeksport ja kui vaadata Arhiivi infosüsteemist ühingu registrite loetelu, siis on säilinud vaid väljaläinud kirjade register 1942. ja 1943. aastal, mis arhivaalidega tutvumisel sisaldaski Lihaekspordi kirjavahetust. Võhma Lihakombinaadi ajaloolises õiendis on märgitud, et 1941. aasta juunis hävis ühes kontorihoonega täielikult ka ettevõtte arhiiv ja et okupatsioonideaegne arhiiv on sõjaolukorra tõttu hävinenud või muul viisil kaotsi läinud.

Võhma Lihakombinaadi dokumentide süstematiseerimise aluseks oli toimikute nomenklatuur, asjaajamises sisseseatavate toimikute indekse, pealkirjade ja säilitustähtaegade süstematiseeritud ning kehtestatud korras vormistatud nimekiri. Toimikute pealkirjad olid sõnastatud väga pikalt, kohati raskesti mõistetavalt.

Lisas 17 toodud tabel annab ülevaate Võhma Lihakombinaadi tegevuse käigus tekkinud ja arhiivis säilinud dokumentatsiooni võrdlusest, kus aluseks on võetud AIS-is kirjeldatud sarjad ja nendes olevate säilikute loetelu ning 1976. aasta toimikute nomenklatuur. Valiku kasuks oli asjaolu, et nimetatud nomenklatuur on kõige pikemalt kehtinud – järgmine nomenklatuur kinnitati 1983. aastal, kuid muudatused selles olid minimaalsed.

Alljärgnevalt analüüsib autor võrdluses kajastuvaid andmeid.

Paljudes säilikes oli äratuntav toimikute nomenklatuuri järgi tekkima pidanud sari. Näiteks sari *Korraldused, käskkirjad, põhimäärused, põhikirjad*, sari *Protokollid* ja sari *Ametiühingu dokumendid* olid selged ja üheselt mõistetavad, ei tekkinud kahtlusi, kas toimiku pealkiri sobib või ei.

Kohati oli raske leida toimikute nomenklatuurist sobivat vastet arhiivis loetletud dokumentidele, mõnel juhul jäigi see leidmata. Üksikutel juhtudel oli olukord, kus arhiividokumendile vastas rohkem kui üks toimik nomenklatuurist, seda eriti plaanide ja aruannete osas. Näiteks arhiivisäilikut *TTO plaanid ja nende täitmise aruanded* ei ole võimalik kirjeldada ühe toimikuga, kuna nomenklatuuris tähis 14-04 *TTO plaanid* viitab vaid esimesele poolele säiliku pealkirjast ja tähis 14-02 *TTO ja info statistilised aruanded (aasta ja ühekordsed)* viitab säiliku pealkirja teisele poolele.

Samas säilik *Arhitektuur-planeerimise ülesanded, load tööde teostamiseks, ekspluatatsiooni andmise aktid ja kirjavahetus nende küsimustes* annab autori arvates võimaluse vastandada lausa viit toimikut: 09-01 *Protokollid, aktid ja otsused maa-alade ehituse alla andmise kohta*; 09-10 *Kapitaalehituse ja projekteerimistööde plaanid*; 09-05 *Ehitusobjektide tehniline dokumentatsioon (projektid, eelarved)*; 09-11 *Kapitaalehituse tööde vastuvõtuaktid* ja 09-04 *Ehitusobjektide ekspluatatsiooni andmise aktid, aruanded ja kirjavahetus lõpetatud ehitustööde kohta (objektide kompl)*. Ükskõik millise hoone rajamine algab ju planeerimisest. Enne ehitama hakkamist on vaja maa-ala, kuhu hoone rajada, seejärel projekti, milline see hoone peaks olema. Samuti oleks hea teada, kui palju läheb maksma uue hoone püstitamine – tuleb koostada eelarve, kuhu kõik kulutused hästi täpselt lahti kirjutada. Kui ehitustööd sujuvad plaanipäraselt, tuleb ehitise valmimisel see ka vastu võtta ehk ekspluatatsiooni anda ehk ehitise kasutusele võtta, olenemata, kas tegemist on vorsti- või turbatsehhiga.

Kõige raskem oli leida toimikute pealkirju kirjavahetuse sarjale, mis jäigi suures osas kahjuks saavutamata. Tundub, et kombinaadis oli nn heaks tavaks panna toimikutele pikki ja lohisevaid, mitme erineva tunnusega pealkirju ja koondada ühise pealkirja alla eri liiki dokumendid. See väljendub ka arhiivis, kus säiliku pealkiri kajastab sinna koondatud dokumentide koosseisu ja sisu. Dokumentatsiooni säilimine arhiivis võib olla tingitud ka erastamisprotsessist, arhiivipoolsest korrastusest ja AIS-i sisestustööst, mis kõik on oma jälje jätnud Võhma Lihakombinaadi tegevuseks oluliste dokumentide nõuetekohasele säilimisele.

KOKKUVÕTE

Institutsioonide areng on üks ühiskonna üldise arengu tahkudest, kogu meie elu on struktureeritud institutsioonide kaudu. Institutsioonide ajaloo, nende ülesannete ning struktuuri tundmine aitab orienteeruda arhiivifondide materjalides ning üles leida vajalikke dokumente.

Lõputöö peaesmärgiks oli kirjeldada Võhma Lihakombinaadi kui institutsiooni struktuuri, ülesandeid ja asjaajamise dokumenteerimist aastatel 1928–1996 ning analüüsida, kas ja kuidas on muutused lihakombinaadi struktuuris ja funktsioonides mõjutanud asutuse asjaajamise korraldamist. Selleks anti esmalt ülevaade Võhma Lihakombinaadi institutsionaalsest üldarengust, alustades tapamaja asutamisest 1928. aastal ja lõpetades märtsikuuga 1996, mil tootmine kombinaadis seiskus ja kuulutati välja pankrot. Lisaks kirjeldati ülesannete täitmiseks moodustatud asutuse struktuuriüksusi ja isikkoosseisusid ning asutuse ülesandeid, nende muutumist, samuti Võhma Lihakombinaadi asjaajamist ja dokumendihaldust samal ajavahemikul.

28. mail 1928 asutati Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“, kus esialgu leidsid tööd 10 töötajat: masinist, peekonimeister ja 8 töölisi. Töötajate ja ametnike arv suurenes, sest liha ja lihatoodete tarbimise intensiivsuse tõttu suurenes ka tapamaja koormus märgatavalt ja ületas suhteliselt väikesearvulise personali võimed. Kahjuks puuduvad eksporttapamaja struktuuri kohta täpsemad andmed, milliseid ülesandeid keegi sellel ajal täitis ja millised olid alluvussuhted.

4. mail 1937 registreeriti Ühing „Eesti Lihaeksport“ Tallinna, Tartu ja Võhma eksporttapamajade, Tartu eksporttapamaja varade valdaja ning Eesti Peekoni Eksportühisuse liitmisel ühiseks ettevõtteks. Võhma eksporttapamajal oli 1940. aastal 12 struktuuriüksust; arvult ühe võrra vähem, kuid kardinaalselt erinevate nimetustega osakonnad kinnitati ka 1944. aasta sügisel saabunud nõukogude võimuga kaasnenud ümberkorraldustega.

1945.–1970. aastatel liideti kombinaadiga ja eraldati kombinaadist terve rida erinevaid asutusi, nii et 1971. aasta toimikute nomenklatuuris oli üle poole rohkem struktuuriüksusi. Struktuuri lisandusid vahetult direktorile alluvad peainseneri, tootmisdirektori, kommertsdirektori, peaökonormati, tsiviilkaitse staabi ülema ja juriskonsuldi ametikohad. 01.01.1958 tuli kombinaadi koosseisu Võhma Lastesõim; löödi lahku kolm osakonda (plaani-finants-, tootmis-tehniline- ja varustus-turustusosakond); loodi juurde arhiiv, spordimetoodik ning muidugi lisati struktuuri juba 1945. aastal kohustuse korras moodustatud ametiühingukomitee. 1983. aastal lisandusid struktuuri keskkonnakaitse-, elamute ekspluatatsiooni-, peametroloogi osakonnad ning 1979. aastal valminud lastepäevakodu.

Kui struktuuriüksuste hulk kahekordistus 1970ndatel võrreldes 1944. a põhikirjaga kinnitatud 11 osakonnaga, siis edaspidi püsis kombinaadi struktuur stabiilsena, jäädes struktuuriüksuste hulgal 24–29 vahele.

Võhma Lihakombinaadi töötajate koosseis oli ettevõtte asutamisest alates suurenenud. Kui ettevõtte alustas oma tööd 10 töötajaga, siis üheksandal tegevusaastal oli töötajaid juba üle 100. Esimese tõsise mõra lõi koosseisudesse Nõukogude okupatsioon 1941. a suvel, kui Võhma tapamaja hoonestik hävitati taganejate käe läbi. Saksa okupatsiooni ajal püstitati uued tööstushooned ja tegevus jätkus 50 töötajaga. 1945. aastal oli Võhma Lihakombinaadis juba 236 töötajat. Seoses turbatööstuse tulekuga 1959. aastal kombinaadi koosseisu suurenes töötajate arv 155 töötaja võrra, nii et kokku oli lihakombinaadis pisut üle 400 töötaja. 1960ndatel kasvas töötajate arv 500ni, püsid stabiilsena kogu tootmistegevuse jooksul vanades tööstushoonetes. Uue kombinaadi tööle hakkamisega 1975. aastal kasvas töötajate arv veel 150 inimese näol, seega kokku oli uues moodsas kombinaadis ametis umbes 650–700 töötajat ja see arv püsis enam-vähem muutumatuna Eesti taasiseseisvumiseni. Ühisuse asutamisest tõusujoones kulgenud töötajate arv saavutas oma maksimumi 1970ndate II poolel 900–950 töötaja näol, kui kombinaadiga liideti Valga Lihakombinaat.

Tublisti vähenes kontoripersonal, kuna appi võeti arvutid ja paberitöö hulk vähenes. Kogu ettevõtte personalist moodustas ametnikkond kombinaadi algusaastatel 25–30%, 1960ndatest alates aga 13–15%. Nii struktuuriüksuste hulk kui ka töötajate arv hakkasid vähenema pärast esimest pankrotti 1994. aastal. Kombinaadi pankrotistumisel 1996. aastal oli asutuse koosseisus 341 töötajat.

Vaatamata mõningatele struktuurimuutustele ei toimunud muutusi asutuse põhiülesannetes. Seoses eksporttapamajade ümberkujundamisega üheks ettevõtteks „Eesti Lihaeksport“ jäi eksporttapamaja edasiseks põhiülesandeks ikka liha- ja lihasaaduste tootmine ja turustamine. Samuti polnud lihakombinaadi põhiülesannete osas suuri muutusi – arhiivis leiduvates kombinaadi põhikirjades olid vaid mõned sõnalised muudatused, mis aga ei muutnud ülesande olemust. Ei organisatsioonilised ega üksikud sisemised struktuurimuutused ei toonud kaasa olulisi ümberkorraldusi Võhma Lihakombinaadile pandud ülesannetes.

Alates kombinaadi asutamisest tegutseti asjaajamises nõutaval tasemel – registreeriti sissetulnud ja väljaminevad kirjad, vormistati juhatus, nõukogu ja peakoosoleku protokollid, koostati eelarved, toimis aruandlussüsteem jne. Nõukogude ajal juhinduti asjaajamises nn kõrgemalt poolt saadetud eeskirjadest-juhenditest-korraldustest ja toimikute nomenklatuurist. Siiski tuleb tähele panna, et tänaseks arhiivis oleva / kasutajatele kättesaadava dokumentide kogu hulgas on väga raske kokku viia olemasolevaid sarju toimikute loetelu järgi tekkima pidanud sarjadega.

Võhma Lihakombinaadi ajalugu ulatub möödunud sajandisse ning on eri ajaperioodidel läbinud mitmeid arenguid. Autor loodab, et käesolev uurimustöö annab ülevaate aastatel 1928–1996 toimunud muutustest ning on uurimise tulevikku vaadates üheks osaks institutsiooni ajaloo talletamisel.

KASUTATUD ALLIKAD

Arhiiviallikad:

Eesti Ajalooarhiiv (EAA), Tartu

Fond M-861: Võhma Lihakombinaat 1944–1991

Fond 3760: Pärnu-Viljandi kinnistusamet 1771–1944

Eesti Riigiarhiiv (ERA), Tallinn

Fond 14: Siseministeerium 1919–1940

Fond 921: 8. jaoskonna tööinspektor 1919–1940

Fond 969: Majandusministeerium 1929–1940

Fond 1831: Riigi Statistika Keskbüroo 1921–1940

Fond 1950: Ühing Eesti Lihaeksport 1923–1944

Fond 2126: Viljandi Ringkonnakohtu Suure-Jaani jaoskonna kohtunik 1918–1940

Fond R-1: Eesti Vabariigi Ministrite Nõukogu 1940–1992

Fond R-4: Eesti Vabariigi Rahandusministeerium 1940–1991

Fond R-936: Viljandi Maakonna Sõjakahjude Hindamise Amet 1941–1944

Fond R-941: ENSV Riigikontrolli Ministeerium 1940–1957

Fond R-1849: ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeerium 1950–1957, 1965–1985

Valga Maa-arhiiv (VAMA), Valga

Fond R-926: Pärnu sovhoos 1956–1996

Kirjandusallikad:

Aasmäe, M. 1993. *Võhma Lihakombinaadi kaupluses*. – Sakala, nr 87, 24.07.

Aasmäe, M. 1993. *Lugusid lihakombinaadist. Kuidas edasi?* – Sakala, nr 91, 03.08.

Aasmäe, M. 1994. *Pankrotiotsus ei tähenda ettevõtte sulgemist*. – Sakala, nr 19, 05.03.

Aasmäe, M. 1994. *Pankrotihaldur on optimist*. – Sakala, nr 37, 31.03.

- Alt, D.** 1979. *Kiire arenemise aastad Võhmas*. – Tee Kommunismile, nr 25, 01.03.
- Eesti Vabariik. Maa. Rahvas. Kultuur.* („TEA entsüklopeedia“ eriväljaanne). 2013. Toim Loog, A. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Ehasalu, E.** 1975. *Millest on heameel* – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01.
- Eilat, T.** 2008. *Struktuuri ja funktsioonide mõju Tallinna Pensioniameti dokumendihaldusele*. [Lõputöö]. Viljandi: Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Grahv, A.** 2008. *Viljandi Tuletikuvabrik 1940–1985*. [Lõputöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Grünberg, U.** 1983. *Koolides. Kooli ja kombinaadi šeflussidemed*. – Tee Kommunismile, nr 142, 06.12.
- Gustavson, H.** 1988. *Lihatööstus Eestis XIX sajandi teisest poolest kuni 1917. aastani*. Tallinn: Valgus.
- Gustavson, H.** 1989. *Linna- ja alevitapamajad Eestis 1918–1940*. Tallinn: Valgus.
- Gustavson, H.** 1992. *Eksporttapamajadest Eestis*. – Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised, 41. Tallinn.
- Gustavson, H.** 1994. *Eraettevõtlus Eesti lihatööstuses vabariigi päevil kuni natsionaliseerimiseni 1940. aastal*. Tallinn: Olion.
- Härm, A.** 2013. *Võhma Lihakombinaat 1928–1944*. [Seminaritöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Kaldma, H.** 1974. *Kas valmis?* – Tee Kommunismile, nr 146, 12.12.
- Kaldma, H.** 1975. *Lõpuloo asemel. Võhma Lihakombinaadi ehitusel, 12*. – Tee Kommunismile, nr 25, 01.03.
- Kaldma, H.** 1978. *Võhma Lihakombinaat saab täna viiekümneks*. – Tee Kommunismile, nr 91, 05.08.
- Kiviväli, K.** 2011. *Institutsiooni ajalugu: Lõuna-Eesti Päästekeskus 2006–2010*. [Lõputöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Kroonikat. Võhma Lihakombinaadi direktor Enn Sökk*. 1987. – Sakala, nr 115, 29.09.
- Kärt, M.** 1979. *Ehitamisele järgnes tootmistegevuse laienemine*. – Tee Kommunismile, nr 25, 01.03.
- Lattik, V.** 1994. *Miks Võhma Lihakombinaat pankrotti läks? Mis saab edasi?* – Sakala, nr 60, 26.05.
- Nurgakivi Võhma tapamajale*. 1928. – Sakala, nr 97, 11.08.
- Põdra, J.** 1931. *Seakasvatuse päevamuresid*. – Võhma Majandusühisuse, Võhma Ühispanga, Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ kalender 1932. Tallinn: Eesti Ühistrükikoda.

- Põldsalu, J.** 1975. *Ehitaja töö pole kerge*. – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01.
- Remmel, J.** 1977. *Võhma kutsub*. – Tee Kommunismile, nr 4, 08.01.
- Ringi ümber kodumaa. Seakasvatuse erinäitus Võhmas*. 1932. – Postimees, nr 184, 09.08.
- Ringi ümber kodumaa. Viljandimaalt*. 1933. – Postimees, nr 185, 10.08.
- Roomet, J.** 1991. *Lihakombinaat soovib Viljandis avada oma kaupluse*. – Sakala, nr 130, 07.11.
- Sigade surmaorg Võhmas*. 1929. – Sakala, nr 19, 12.02.
- Susi, A.** 1993. *Võhma Lihakombinaat erakätesse*. – Sakala, nr 139, 23.11.
- Suur, J.** 1931. *Mõnda „Ühisus Võhma Eksporttapamaja“ tegevusest*. – Võhma Majandusühisuse, Võhma Ühispanga, Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ kalender 1932. Tallinn: Eesti Ühistrükikoda.
- Suurmägi, M. & Talimaa, P.** 1996. *Võhmast läks teele viimane toodang*. – Sakala, nr 61, 29.03.
- Tamm, C.** 1975. *Meie ühine võit*. – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01.
- Tamm, L.** 1989. *Valimiste eel. Kümme küsimust Ants Ergile*. – Sakala, nr 34, 23.03.
- Tervitus uute hoonete valmimise puhul!* 1975. – Tee Kommunismile, nr 11, 28.01.
- Tetsmann, J.** 1989. *Vaino Väljas käis Viljandimaal*. – Sakala, nr 2, 05.01.
- Toomiste, M.** 1991. *Lihatöötlejate firma au ja kolme tundmatuga võrrand*. – Sakala, nr 84, 20.07.
- Toomiste, M.** 1991. *55% liha ehk miks liha hind jälle tõusis*. – Sakala, nr 33, 19.03.
- Ussisoo, T.** 1937. *Toiduained. I osa. Liha*. R. Tohver & Ko trükk, Tallinn.
- Võhma Eksporttapamaja*. 1928. Võhma Majandusühisus, Võhma Ühispank, ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ kalender 1929. Tallinn: Eesti Ühistrükikoda.
- Võhma tapamaja töö*. 1929. – Sakala, nr 8, 17.01.
- Ühingu „Eesti Lihaeksport“ 1938. aasta aruanne*. Tallinn: A-S „Ühiselu“.
- Ühingu „Eesti Lihaeksport“ 1939. aasta aruanne*. Tallinn: A-S „Ühiselu“.
- Ühingu „Eesti Lihaeksport“ 1942. aasta aruanne*. Tartu: Noor-Eesti.

Publitseerimata allikad:

- Koort, R.** 1986. *Ajalugu pildis. Kombinaadi üldine areng aastatel 1928–1985*. [Kroonika]. Võhma.
- Koort, R.** 1986. *Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985*. [Kroonika]. Võhma.

Suulised allikad:

- Rõuk, E.** 07.02.2013. *Intervjuu: Võhma ajaloost*. [Käsikiri]. Võhma.
- Voll, S.** 18.04.2013. *Intervjuu: Kombinaadi aegadest*. [Käsikiri]. Võhma.

Internetiallikad:

Arhiiviregister. 2013.

http://www.ra.ee/arhiiviregister/index.php?act=detail&id=1976149&liik=ar&nimetus=v%F5hma+lihakombinaat&moodustaja=&andmeandja=&tahis=&alg1=&alg2=&lp1=&lp2=&page_size=20&nocache=1368895215 (29.03.2013).

Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. 2013. <http://www.eki.ee/dict/qs/> (13.05.2013).

LISAD

Lisa 1 Võhma Lihakombinaadi erinevad nimevormid 1928–1996

1928 – veebruar 1937	Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“
Märts 1937 – juuni 1940	Ühing „Eesti Lihaeksport“ Võhma Eksporttapamaja
Juuni 1940 – juuli 1941	Ühing „Eesti Lihaeksport“ Võhma Lihakombinaat
Juuli 1941 – september 1944	Ühing „Eesti Lihaeksport“ Võhma Eksporttapamaja
Oktoober 1944 – 1946	Eesti NSV Toiduainete-, Liha-, Piima- ja Kalatööstuse Rahvakomissariaat Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsus Võhma Lihakombinaat
1946–1950	Eesti NSV Toiduainetetööstuse Ministeerium Liha- ja Piimatööstuse Peavalitsus Võhma Lihakombinaat
1950 – juuli 1954	Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi Vabariiklik Liha- ja Konservitööstuse Trust Võhma Lihakombinaat
Juuli 1954 – august 1956	Eesti NSV Liha- ja Piimasaaduste Tööstuse Ministeerium Võhma Lihakombinaat
August 1956 – juuni 1957	Eesti NSV Liha- ja Piimasaaduste Tööstuse Ministeerium Võhma Liha- ja Konservikombinaat
Juuni 1957 – märts 1962	Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Liha- ja Piimatööstuse Valitsus Võhma Liha- ja Konservikombinaat
Märts 1962 – 1965	Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Toiduainetetööstuse Valitsus

	Võhma Liha- ja Konservikombinaat
1966–1971	Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeerium Võhma Liha- ja Konservikombinaat
1971–1985	Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeerium Võhma Lihakombinaat
1986–1989	Eesti NSV Riiklik Agrotööstuskomitee Võhma Lihakombinaat
1990–1991	Eesti Vabariigi Põllumajandusministeerium Võhma Lihakombinaat
1991 – juuli 1994	RE (riigiettevõtte) Võhma Lihakombinaat
26. juuli 1994 – 24. mai 1996	Aktsiaselts Agrofirma Pärnu Võhma Lihakombinaat

Autori koostatud järgmiste allikate põhjal:

Võhma Liha- ja Konservikombinaadi ajalooline õiend, lk 1.

Arhiiviregister. 2013.

http://www.ra.ee/arhiiviregister/index.php?act=detail&id=1976149&liik=ar&nimetus=v%F5hma+lihakombinaat&moodustaja=&andmeandja=&tahis=&alg1=&alg2=&lp1=&lp2=&page_size=20&nocache=1368895215 (29.03.2013).

Härm, A. 2013. *Võhma Lihakombinaat 1928–1944*. [Seminaritöö]. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1944–1964. – EAA.M-861.

Valitsuse juhataja käskkirjad. 1965. – EAA.M-861.1.232.

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 1966–1968; 1976–1977; 1979–1980; 1982–1985. – EAA.M-861.

Eesti NSV Piima- ja Lihatööstuse Ministeeriumi otsused, määrused ja käskkirjad. 1969–1975. – EAA.M-861.

ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad ning Viljandi Rajooni RSN Täitevkomitee jt asutuste otsused. 1978, 1981. – EAA.M-861.

1986. a aruanne. – EAA.M-861.1.795.

1990. a aruanne. – EAA.M-861.1.879.

1991. a aruanne. – EAA.M-861.1.894.

Juhatuse koosolekute protokollid. 26.03.1993–06.05.1996. – VAMA.R-926.1.638.

Aktsiaseltsi AF Pärnu pankroti väljakuulutamise materjalid (pankrotiavaldis, aruanne, kohtuotsus jm). 07.05.1996–03.06.1996. – VAMA.R-926.1.645.

Lisa 2 Võhma Lihakombinaadi juhid läbi ettevõtte ajaloo

Periood	Juhi nimi
1928 – veebruar 1937	Jaan Põdra (juhatuse esimees)
1928 – juuni 1940	Julius Suur (asjaajaja-juhataja)
Juuni 1940 – juuli 1941	Heino Reio
Juuli 1941 – september 1944	Evald Kutsar
01.10.1944 – 24.08.1945	Konstantin Karpin
25.08.1945 – 21.10.1946	Erich Leiss
21.10.1946 – 15.01.1947	Hugo Lett (direktori kt)
16.01.1947 – 03.08.1963	Oskar Tarikas (direktori kt)
Alates 16.07.1950	direktor
03.08.1963 – 26.01.1966	Harald Rüütel
26.01.1966 – 14.07.1972	Ants Erg
14.07.1972 – 04.11.1976	Elmar Ehasalu
04.11.1976 – 12.05.1987	Joel Remmel
12.05.1987 – 14.03.1989	Enn Sokk
14.03.1989 – 31.07.1994	Arvi Kotsar
01.08.1994 – 24.05.1996	Tarmo Prikk (juhatuse esimees)

Autori koostatud järgmiste allikate põhjal:

Ühisus „Võhma Eksporttapamajad“ peakoosolekute ja nõukogu protokollid. 1928–1935. – ERA.1950.1.43, l 3p, 15, 20p, 28, 36, 44.

O/Ü „Eesti Lihaeksport“ veoliinide 1939. a aruanded ja kirjavahetus Võhma Eksporttapamaja juhataja tasustamise küsimuses. 16.03.1937–16.09.1939. – ERA.1950.1.360a, l 14.

Võhma Eksporttapamaja teenistujate ja tööliste nimestikud. 1938–1943. – ERA.1950.1.307.

Koort, R. 1986. *Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985.* [Kroonika]. Võhma, lk 2, 105.

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1944. – EAA.M-861.1.1, l 1.

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1945. – EAA.M-861.1.5, l 27–28.

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1946. – EAA.M-861.1.8, l 39.

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1947. – EAA.M-861.1.13, l 3.

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad. 1950. – EAA.M-861.1.26, l 15.

Kombinaadi juhtimise ja varade üleandmise-vastuvõtmise aktid direktorite vahetusel. 05.08.1963. – EAA.M-861.1.203, 1 1.

Võhma Lihakombinaadi direktorite vahetumisel asjaajamise üleandmis-vastuvõtmise akt. 14.06.1972. – ERA.R-1849.2.1673, 1 2.

Direktorite vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise akt. 30.11.1976. – EAA.M-861.1.474, 1 1.

Direktorite vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise akt. 29.05.1987. – EAA.M-861.1.830, 1 10.

Direktori vahetusel koostatud üleandmise-vastuvõtmise aktid. – EAA.M-861.1.871c, 1 1.

Juhatuse koosolekute protokollid. 26.03.1993–06.05.1996. – VAMA.R-926.1.638, 1 19–21.

Lisa 3 Kronoloogiline ülevaade Võhma eksporttapamaja tegevusest aastail 1928–1996

1927 – Otsustati rajada eksporttapamaja.

1928 – 15. aprillil registreeriti ühisuse „Võhma Eksporttapamaja“ põhikiri ja ühisus kanti ühingu, seltside ja nende liitude registrisse. 28. mail oli eksporttapamaja asutamise koosolek. 5. augustil paigaldati nurgakivi.

1929 – 10. veebruaril toimus tapamaja pidulik avamine.

1931 – Avati firmakauplused Võhmas ja Viljandis. Palgati tapamaja juurde alaline seakasvatuse instruktor.

1932 – Astuti Eesti Ühistegeliste Eksporttapamajade Keskühisuse kollektiivliikmeks. 8. juunist said alguse iganädalased pörsaturud, mis toimusid kolmapäeviti. 7. augustil peeti esimene tapamaja korraldatud seakasvatuse suurnäitus.

1933 – 6. augustil toimus juubeli-seakasvatusnäitus (tapamaja nurgakivi paneku 5.aastapäev), samal päeval kontorihoone ja jahutusruumi juurdeehituse avamine. 26. augustil pandi alus Kesk-Eesti Seakasvatajate Seltsile, asukohaga Võhmas.

1935 – Asutati Navesisse hõberebasekasvatus. 11. detsembril algas tootmine uues vorstiosakonnas.

1936 – Läks käiku konserviosakond. 9. oktoobril alustas tegevust eksporttapamaja Tallinna lihatööstus.

1937 – Ühisus „Võhma Eksporttapamaja“ liitmine Ühinguga „Eesti Lihaeksport“, likvideeriti Tallinnas asuv suitsu- ja vorstitehas.

1940 – Juunis natsionaliseeriti tapamaja nõukogude võimu poolt. Võhma Eksporttapamaja sai nimeks Võhma Lihakombinaat.

1941 – Juulis hävitati pea täielikult Võhma eksporttapamaja ühes tagavaradega ja ladudega. Kombinaat sai tagasi vana nime Võhma Eksporttapamaja.

1944 – Septembris sakslased taganesid, hooned mineeriti ja taheti õhku lasta, kuid kohalikud elanikud suutsid hädaohu likvideerida.

1947 – Rekonstrueeriti külmhoone.

1951 – Alustati konservide tootmist. Kinnitati kombinaadi kaubamärk 10 aastaks.

1958 – Kombinaadi koosseisu arvati Võhma Lastesõim. Lõpetati konservide tootmine.

1961 – Kombinaadi kaubamärgi kehtivust pikendati 10 aastaks.

1967 – Kinnitati uus kaubamärk, kuigi vana kaubamärgi kehtivusaeg oleks lõppenud alles 12.02.1971; taheti midagi kaasaegsemat ja tööstusele iseloomulikumat.

1972 – 11. augustil pandi sümboolne nurgakivi uuele lihakombinaadile.

1975 – 28. jaanuaril avati uus Võhma Lihakombinaat. 25. märtsil alustas tööd liha-vorstitsehh.

1977 – Võhma Lihakombinaadile allutati Valga Liha- ja Konservikombinaat. Kaubamärgi kehtivusaega pikendati 10 aastaks (kuni 30.12.1987).

1979 – Avati kombinaadi lastepäevakodu.

1994 – Esimene pankrot, Võhma Lihakombinaadi sai erastamisagentuur. 26. juulil ostis AS AF Pärnu Võhma Lihakombinaadi 10 miljoni krooni eest.

1996 – 20. märtsil seiskus tootmine. 24. mail kuulutas Pärnu Maakohus välja AS AF Pärnu pankroti.

Autori koostatud järgmiste allikate põhjal:

Ühisus "Võhma Eksporttapamajad" peakoosolekute ja nõukogu protokollid. 1928–1935. – ERA.1950.1.43, 1 2, 8, 22, 24, 25, 32p, 34, 47, 64p, 74p.

Ühisus "Võhma Eksport-tapamaja". 15.04.1928–11.02.1936. – ERA.14.7.794, 1 2.

Ühisuse "Võhma eksporttapamajad" Võhma eksporttapamaja. 05.11.1925–09.06.1937. – ERA.969.4.1784, 1 62.

Ühisuse "Võhma eksporttapamajad" Tallinnas, S. Pärnu mnt 92 lihatööstus. 24.04.1936–09.10.1936. – ERA.969.4.1785, 1 26.

Koort, R. 1986. *Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985.* [Kroonika]. Võhma, lk 2. *Arhitektuur-planeerimise ülesanded, load tööde teostamiseks, ekspluatatsiooni andmise aktid ja kirjavahetus nendes küsimustes.* 1959. – EAA.M-861.1.148, 1 38.

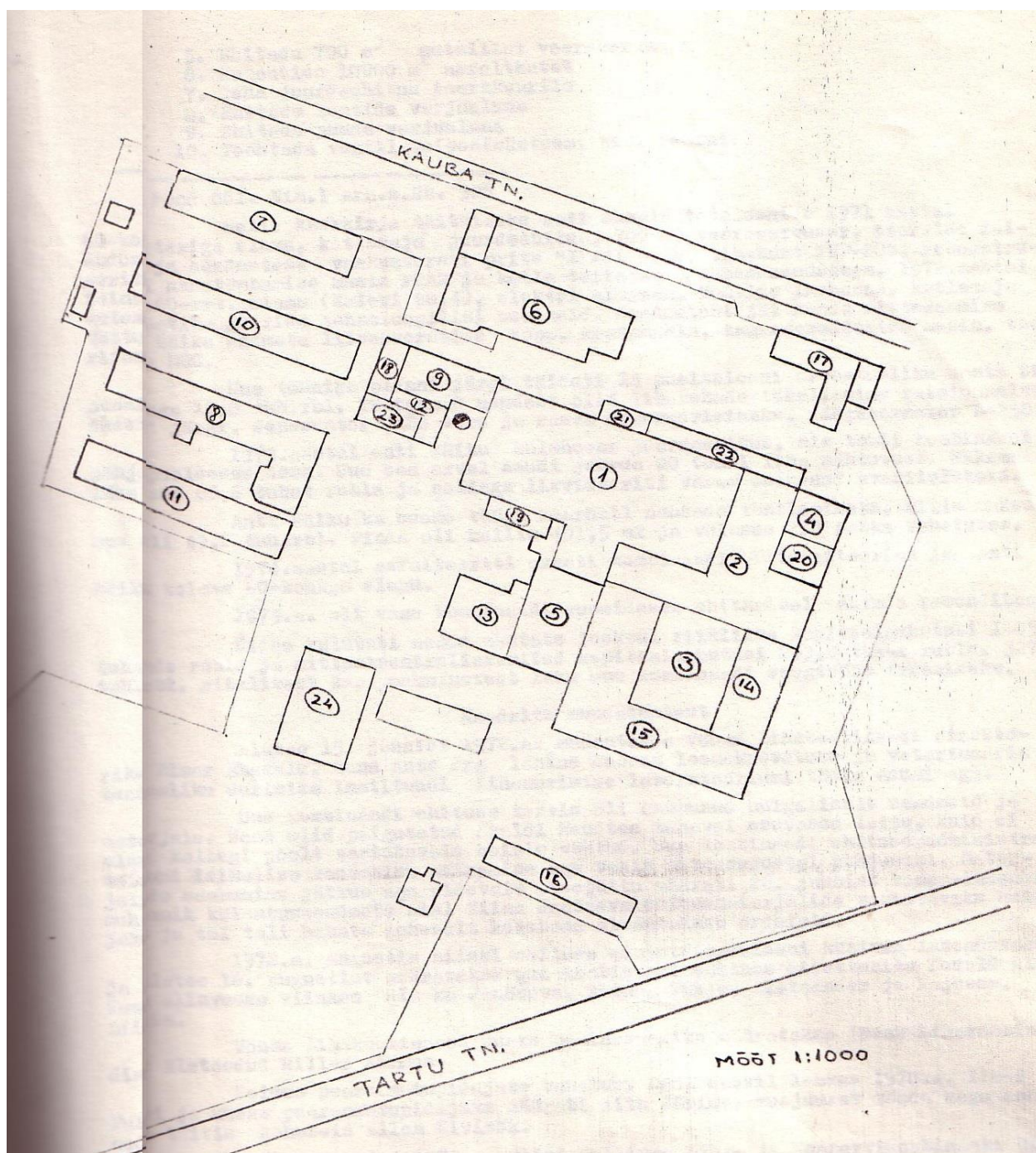
Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga tootmisalastes ja finantsküsimustes. 28.01.1975–03.12.1975. – EAA.M-861.1.440, 1 1.

ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad. 27.01.1977–28.12.1977. – EAA.M-861.1.478, 1 7.

Juhatuse koosolekute protokollid. 26.03.1993–06.05.1996. – VAMA.R-926.1.638, 1 19–21.

Aktsiaseltsi AF Pärnu pankroti väljakuulutamise materjalid (pankrotiavaldus, aruanne, kohtuotsus jm). 07.05.1996–03.06.1996. – VAMA.R-926.1.645, 1 4.

Lisa 4 Ehitus vanas kombinaadis kuni aastani 1973

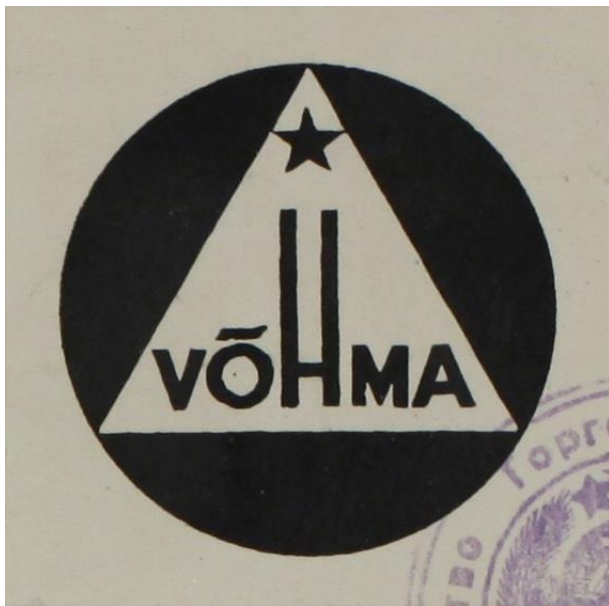

1.	Võhma Eksporttapamaja	1928
2.	Juurdeehitus jahutusruumidele ja karn-kontor-direktori korter	1932
3.	Vorstivabrik	1934
4.	Uus karn ja peekonmeistri korter	1939
5.	Tapatsehhi juurdeehitus	1942
6.	Garaaž-töökoda-saun	1942
7.	Taastatud laut	1943

8.	Taastatud laut	1943
9.	Katlamaja juurdeehitus (katel „Steinmüller“)	1943
10	Taastatud laut	1946
11.	Ladu-puidutöökoda	1948
12.	Katlamaja juurdeehitus (katel „Cornwall“)	1951
13.	Tapatsehhi juurdeehitus (suurloomade liin)	1955
14..	Sanitaarblokk	1960
15.	Vorstitsehhi juurdeehitus	1960
16.	Taaraladu	1962
17.	Väravahoone-kaalumaja	1963
18.	Katlamaja juurdeehitus (DKVR-4-13)	1963
19.	Tapatsehhi jahutusruumi juurdeehitus	1965
20.	Söökla-puhkeruum	1967
21.	Garaažid	1970
22.	Külmhoone juurdeehitus	1973
23.	Katlamaja juurdeehitus (DKVR-10-13)	1973
24.	Nahkade töötlemise kaarhall	1973

Allikas: **Koort, R.** 1986. *Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985*. [Kroonika]. Võhma, lk 149.

Lisa 5 Võhma Lihakombinaadi kaubamärk

Joonis 2 Kaubamärk kehtis 12.02.1951–12.02.1971

Allikas: Võhma Liha- ja Konservikombinaadi kaubamärk ja kirjavahetus selle kinnitamise kohta. 1961. – EAA.M-861.1.182, 17.

Joonis 3 Kaubamärk kehtis 30.12.1967–30.12.1987

Allikas: Koort, R. 1986. Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985. [Kroonika]. Võhma.

Lisa 6 Uue kombinaadi ehitustööliste majutamiseks vajalik elamispiind

Ä r a k i r i:

Võhma Lihakombinaat

a) Elamispinna vajadus 1973.a.

I Ühiselamu

1. Erigontingent	- 100 inimest
2. Trust "Prodmontaaz"	- 40 "
3. Trust "Santehmontaaz"	- 10 "
4. Trust "Energotehmontaaz"	- 8 "
5. Trust "Sevtapelektromontaaz"	- 5 "
6. Trust "Montaaztermoizdelija"	- 5 "
7. Trust "Montaazhinzaštšita"	- 10 "
8. Trust "EEE"	- 12 "
9. Paide MEK	- 20 "
10. Viljandi MEK	- 30 "

Kokku - 240 "

II Kortterid

1. Viljandi MEK	- 30 krt.
2. Paide MEK	- 2 krt.
3. Trust "EEE"	- 2 "
4. Trust "Prodmontaaz"	- 1 "

Kokku: - 35 "

b) Seisuga 01.02.73.a. olemas vaba pinda

I Ühiselamu 100 kohta

II Kortterid -

c) 1973.a. vaja juurde

I Ühiselamu kohti - 140 kohta

II Kortterid - 35

Nende inimeste majutamiseks läheb vaja üks 60-krt. elamu

/ O. Tamm /
Viljandi MEK peainsener

Lisa 7 1975. aastal valminud lihakombinaadi uue hoonetekompleksi erinevad hooned

	Ehitus-montaažitööde maksumus (tuh rbl)
Vee äravoolukanal	11,32
Liha- ja rasvatsehh	928,51
Külmhoone	808,46
Vorstitsehh	1000,09
Administratiivhoone	727,81
Värvavavalve ja kaalumaja	26,75
Abiehituste plokk	227,74
Tapa eelbaas	362,84
Sanitaartapamaja	247,88
Pressihoone	122,81
Vedelgaasiladu	16,20
Gradiir (jahutusseade)	29,82
Kondensaatorite hoone	35,83
Õlide ladu	3,99
Autode pesuhoone	58,90
Väliselekter	499,97
Trafoalajaam	108,06
Raudteed	162,80
Teekatted	313,08
Nõrkvoolumajandus	9,48
Välisvesivarustus	127,80
Väliskanalisatsioon	229,64
Välissoojatrass	431,78
Puhastusseadmed, sh alajaam, teenindushoone, mudaväljakud, selgistid, II astme selgistid, kontaktreservuaar, kloraatori hoone, biotiigid ja vertikaalplaneerimine, aerotankid	880,07
Katlamaja	254,27
Masuudi majandus	66,64
Vertikaalplaneerimine	73,55
Piire	21,86
Kokku:	7787,95

Allikas: Kirjavahetus NSVL ja ENSV ministeeriumide, riiklike komiteede ning keskasutustega Võhma Lihakombinaadi ehitamise küsimustes. Kõide I. 1973. – ERA.R-1.28.261, 1 56–58.

Lisa 8 Võhma Lihakombinaadi propagandistlik kaader

31.10.78 02-21/10312

Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse
Ministeeriumi Õppekombinaat
200005 Tallinn
Tartu mnt. 59

Andmed propagandistide
kohta

Alljärgnevas tabelis toodud andmed meie kombinaadis te-
gutsevate propagandistide kohta:

Jrk. nr.	Nimi	Sünni- aasta	Haridus	Partelli- sus	Ameti- koht	Staaž propa- gandis- tina	Atesteeri- tus
1.	Ameljušenko, Maia Karl	1942	kõrgem	NLKP	van. tehn. ins.	1971	EKP KK Marksismi- Leninismi 1976.a. Ühtuülikool
2.	Rohtla, Helgi Nikolai	1932	kõrgem	NLKP	van. tehn. ins.	1970	EKP KK jures Marksismi- Leninismi 1972.a. Ühtuülikool
3.	Valu, Johannes Johannes	1927	kõrgem	NLKP	van. vet. arst	1971	LPM ÜK-s 1972.a.
4.	Orula, Toivo Emil	1952	kõrgem	NLKP	kommerts- direktor	1977	-
5.	Kuus, Aivar Richard	1952	kõrgem	-	meister	1978	-
6.	Vesper, Kalev Olev	1952	kõrgem	ÜLKNÜ	külahoone juhataja	1978	-
7.	Leppik, Salme Oskar	1941	kesk	-	meister	1977	-
8.	Pleks, Enno August	1941	kõrgem	NLKP	tootmis- direktor	1971	-
9.	Vaaks, Hans Alfred	1941	kõrgem	-	van. ins. energeetik	1977	LPM ÜK-s 1978.a.
10.	Rommel, Joel Johannes	1933	kesk-eri	NLKP	direktor		-

Direktor *E. Lilv*
E. Lilv
23-671

J. Rommel

Allikas: Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga kaadrite kvalifikatsiooni tõstmise, sotsialistliku omandi kaitse tugevdamise alastes jt küsimustes. 14.03.1978–31.10.1978. – EAA.M-861.1.538, 12.

Lisa 9 Võhma eksporttapamaja töötajate arvu dünaamika 1928–1944

Aasta	Töötajate arv	Märkused	Vahe
1928	10	Masinist, peekonmeister ja 8 töolist	
1929	12	Täisealised meesterahvad	+2
1931	15		+3
1932	20	neist mehi 19 + naise 1; üldarvust teenijaid ja ametnikke – 4	+5
1933	23	neist mehi 20 + naise 3; üldarvust teenijaid ja ametnikke – 6	+3
1937	111	neist täisealisi mehi 103 + naise 8	+88
1938	155		+44
1939	155	140, neist ametnikke 34 + vorstitööstuses 15, neist ametnikke 2	0
1940	145	neist ametnikke 30	-10
1941	25	Ametnikud	-120
1943	92	25 öötöölist + 67 rasketöölist	+67
1944	51	neist ametnikke 19	-41

Autori koostatud järgmiste allikate põhjal:

Võhma tapamaja töötl. 1929. – Sakala, nr 8, 17.01., lk 5.

Nurgakivi Võhma tapamajale. 1928. – Sakala, nr 97, 11.08., lk 5.

Võhma eksport tapamajade järelevalve. 21.01.1929–05.12.1938. – ERA.921.1.318, l 6, 35, 46, 59, 96.

Suur, Julius, ühingu "Eesti Lihaeksport" Võhma eksporttapamaja vastutav juhataja. 18.06.1937–06.07.1937. – ERA.2126.3.224, l 5, 11.

Andmeid toiduainetööstuste toodangu kohta. 1939. – ERA.1831.1.4261, l 30, 34.

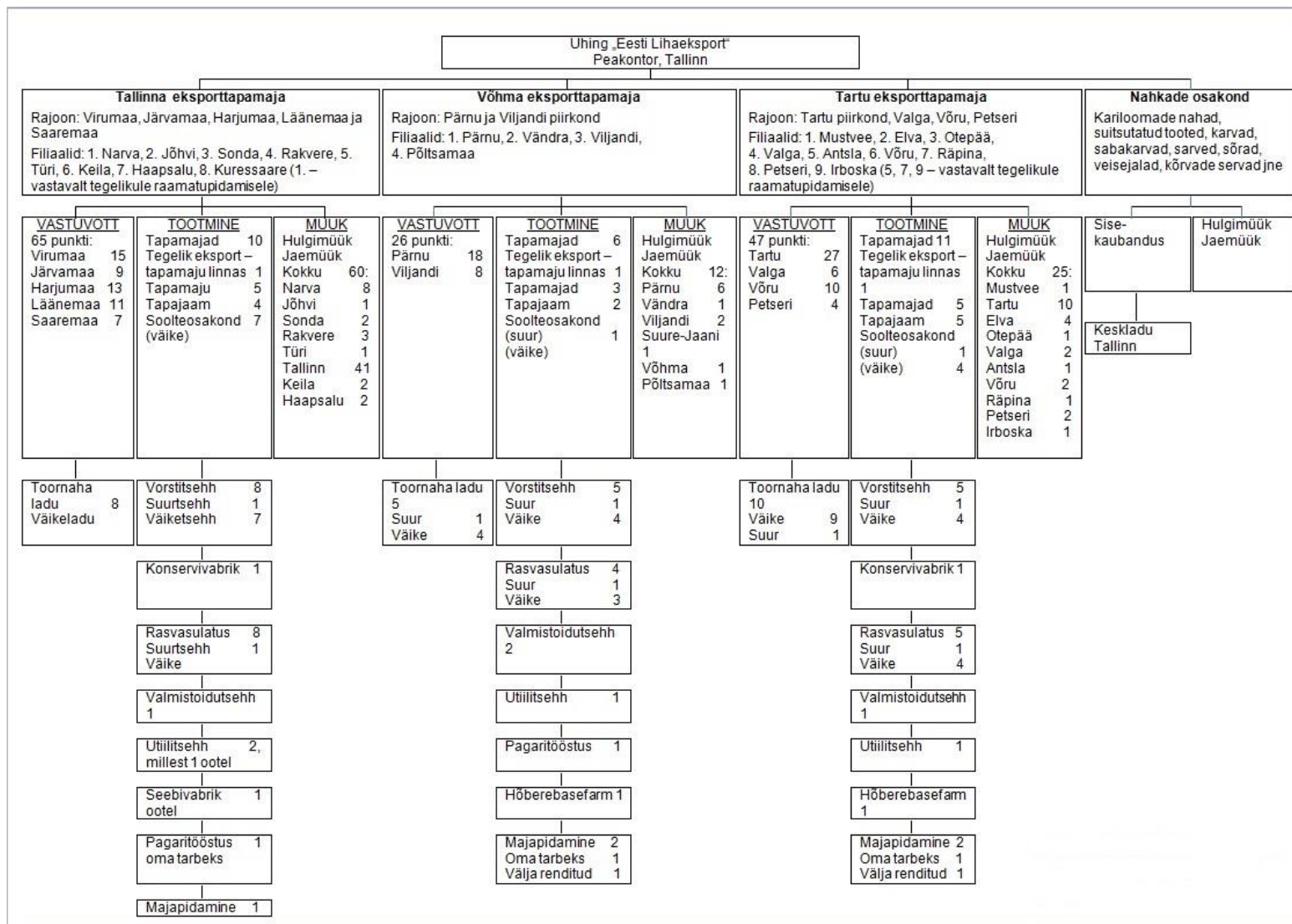
Võhma Eksporttapamaja teenistujate ja tööliste nimestikud. 1938–1943. – ERA.1950.1.307.

Lisa 10 Võhma Eksporttapamaja (arvatav) koosseis 1934–1936

Juhataja – 1 töötaja
Raamatupidaja – 1 töötaja
Arveametnik – 1 töötaja
Kassapidaja – 1 töötaja
Kaaluja – 1 töötaja
Veterinaararst – 1 töötaja
Laohoidja – 1 töötaja
Ekspediitor – 1 töötaja
Peekonmeister – 1 töötaja
Peekonmeistri abi – 1 töötaja
Vorstmeister – 1 töötaja
Vorstmeistri abi – 1 töötaja
Jõujaama masinist – 1 töötaja
Katlakütja – 1 töötaja
Välistöölised – 3 töötajat
Sugukuldijaam – 1 töötaja
Jäätööstus – 1–2 töötajat
Autojuht – 2 töötajat
Ristikheinaveski – 1 töötaja
Reiali talumajapidamine – 1 töötaja
Navesti hõberebasekasvandus – 2 töötajat
Traktorist – 1 töötaja
Pesuköögi pesunaine – 1–2 töötajat
Karni müüja – 5 töötajat
Tallinna lihatööstus – ~10 töötajat
Seakasvatuse instruktor – 1 töötaja

Allikas: autori koostatud seda ajaperioodi kirjeldavate tekstiliste arhiiviallikate põhjal.

Lisa 11 Ühingu „Eesti Lihaeksport“ struktuur

Allikas: autori koostatud (1942.–1943. a tegevuse aruanne. – ERA.1950.1.578a) põhjal.
(Originaaldokument saksa keeles. Tõlkinud K. Pakane, 09.04.2013).

Lisa 12 Ühingu „Eesti Lihaeksport“ Võhma Eksporttapamaja koosseisud 1937–1944

Eksporttapamaja koosseisud seisuga 01.07.1940:

Juhataja – 1 töötaja

Raamatupidaja – 1 töötaja

Raamatupidaja abi – 1 töötaja

Kassapidaja – 1 töötaja

Ostukorraldaja – 1 töötaja

Arveametnik – 3 töötajat

Ametnik – 5 töötajat

Käsundusametnik – 1 töötaja

Sigadetapatööstus:

peekonmeister – 1 töötaja

peekonmeistri abi – 1 töötaja

+ 32 töölist

Vorstitööstus:

vorstiosakonna juhataja – 1 töötaja

vorstimeistri asetäitja – 1 töötaja

+ 13 töölist

Masinamaja:

jõujaama juhataja – 1 töötaja

+ 10 töölist

Loomade tapatööstus:

juhataja – 1 töötaja

juhataja abi – 1 töötaja

+ 4 töölist

Ladu ja ekspeditsioon:

laojuhataja – 1 töötaja

ekspediitor – 1 töötaja

ametnikud – 3 töötajat

+ 4 töölist

Valmistoidutööstus ja toitlustajad: 7 töölist

Pesuköök: 3 pesunaist

Veopark ja kaubaväljavedajad: 5 autojuhti

Välistöölised (lautade juures päeviti töölkäijad):

välistööde juhataja – 1 töötaja

+ 20 töölist

Mitmesugused: 3 töölist

Karnid:

ärijuht – 2 töötajat

müüja- 8 töötajat

Navesti talu:

rebaste kasvanduse juhataja – 1 töötaja

+ 6 töölist

KOKKU: 145

Saksa okupatsiooni (dateerimata) 1944. a koosseis:

Ametnikud:

liha ja vorstitööstuse eriteadja ja tapamaja abijuhataja – 1 töötaja

elusloomade kokkuostu korraldaja – 1 töötaja

arveosakonna juhataja – 1 töötaja

arveosakonna juhataja abi – 1 töötaja

loomade hindaja – 1 töötaja

välistööde juhataja – 1 töötaja

rebasekasvanduse juhataja – 1 töötaja

ehitustööde juhataja – 1 töötaja

liha ja vorstilao hoidja – 1 töötaja

joonestaja – 1 töötaja

loomaarst – 1 töötaja

kaubamureitseja – 1 töötaja

arveametnik – 1 töötaja

garaaži vanem – 1 töötaja

Vorstitööstus: 8 töölist

Teenijad: 1 tallimees

Sigade tapatööstus: 1 tööline

Looma tapatööstus: 1 tööline

Jõujaam: 1 kütja

Välistöölised: 1 tööline

Laod: 1 kaaluja + 1 tööline

Veopark: 3 autojuhti + 1 tööline + 2 hobusemeest

Ehitus- ja rauatöölised: 2 töölist

Tapamaja: 1 tööline, 1 õpilane

Viljandi osakond: osakonna juhataja

Tsentraalid: 2 müüjat + 1 õpilane + 1 tööline + lihatsentraali nr 16 ärijuht

Põltsamaa: 1 loomatapja + lihatsentraali nr 65 müüja

Vorstitööstus: meister + tööline

Vändra osakond: arveametnik + lihatsentraali nr 29 ärijuht

KOKKU: 51

Allikas: *Võhma Eksporttapamaja teenistujate ja tööliste nimestikud.* 1938–1943. – ERA.1950.1.307.

Lisa 13 Võhma Lihakombinaadi töäjõu dünaamika 1944–1996

Aasta	Kogu personal	Tööstuslik- tootev personal	Mittetööstuslik personal	Vahe
01.10.1944	66	44	22	+15 (vt lisa 5)
1945	236	137	99	+170
1946	223	118	105	-13
1947	182	106	76	-41
1948	170	98	72	-12
1949	128	98	30	-42
1950	129	99	30	+1
1951	136	112	24	+7
1952	161	121	40	+25
1953	212	151	61	+51
1955	203	150	53	-9
1956	193	145	48	-10
1957	223	204	19	+30
1958	250	220	30	+27
1959	405	286	119	+155
1960	473	355	118	+68
1961	494	375	119	+21
1962	486	368	118	-8
1963	502	404	98	+16
1964	487	389	98	-15
1965	504	403	101	+17
1966	533	433	100	+29
1967	519	422	97	-14
1968	509	420	89	-10
1969	489	419	70	-20
1970	467	414	53	-22
1971	480	421	59	+13
1972	480	424	56	0

Aasta	Kogu personal	Tööstuslik- tootev personal	Mittetööstuslik personal	Vahe
1973	459	391	68	-21
1974	495	398	97	+36
1975	632	540	92	+137
1976	712 / 906 ^x	640 / 806 ^x	72	+80 / +274 ^x
1977	933 ^x	805 ^x	128 ^x	+27
1978	959 ^x	808 ^x	151 ^x	+26
1979	931 ^x / 718	801 ^x / 614	130 ^x / 104	-28 / -241 ^x
1980	735	615	120	-196 ^x / +17
1981	716	599	117	-19
1982	722	605	117	+6
1983	705	607	98	-17
1984	694	602	92	-11
1985	684	590	94	-10
1986	*	573	*	(keskmiselt) ~-10
1987	*	559	*	(keskmiselt) ~-10
1988	645	547	98	(keskmiselt) ~-10
1989	634	538	96	-11
1990	617	530	87	-17
1996	341			-276

Märkus: x = koos Valga tehasega aastatel 1976–1979

* = aastaaruandes olid toodud vaid andmed tööstuslik-tootva personali kohta

Autori koostatud järgmiste allikate põhjal:

Võhma Lihakombinaadi alustusbilanss seisuga 31.10.1944. a. – EAA.M-861.1.3, l 17–17p.

Põhitegevuse bilanss koos lisadega. 1944–1951, 1954–1965. – EAA.M-861.

Aastaaruanded 1966–1991. – EAA.M-861.

Koort, R. 1986. *Võhma Lihakombinaadi ajalooline areng 1940–1985*. [Kroonika]. Võhma, lk 342–343.

Aktsiaseltsi AF Pärnu pankroti väljakuulutamise materjalid (pankrotiavaldus, aruanne, kohtuotsus jm). 07.05.1996–03.06.1996. – VAMA.R-926.1.645, l 7–16.

Lisa 14 Võhma Lihakombinaadi koosseis seisuga 31.12.1975

Direktor – 1 töötaja
Peainsener – 1 töötaja
Direktori asetäitja – 1 töötaja
Direktori asetäitja tootmise alal – 1 töötaja
Peaveterinaararst – 1 töötaja
Peatehnoloog – 1 töötaja
Juriskonsult – 1 töötaja
Insener standardiseerimise alal – - 1 töötaja
Sekretär-stenografist – 1 töötaja
Arhivaar – 1 töötaja
Masinakirjutaja – 1 töötaja
Kunstnik – 1 töötaja
KOKKU: 12

Kaadrite osakond:

osakonna juhataja – 1 töötaja
kaadrite vanem inspektor – 2 töötajat
insener-metoodik kaadrite väljaõppe alal – 1 töötaja
masskutsealade instruktor – 1 töötaja
tsiviilkaitse insener – 1 töötaja
KOKKU: 6

Plaani-tootmisosakond:

osakonna juhataja – 1 töötaja
vanemökonomist – 1 töötaja
insener-tehnoloog – 1 töötaja
ökonomist – 1 töötaja
KOKKU: 4

Tehnikaosakond:

osakonna juhataja – 1 töötaja
peaenergeetik – 1 töötaja

vaneminsener ehituse ja kapremondi alal – 1 töötaja
peainseneri asetäitja ohutustehnika alal – 1 töötaja
TTO vaneminsener – 1 töötaja
vaneminsener ratsionaliseerimise alal – 1 töötaja
vaneminsener – 1 töötaja
vaneminsener-energeetik – 1 töötaja
vaneminsener-automaatik – 1 töötaja
vaneminsener plaanilise ja ennetusremondi alal – 1 töötaja
insener vesivarustuse ja kanalisatsiooni alal – 1 töötaja
insener mõõdumajanduse alal – 1 töötaja
peamehaanik – 1 töötaja
KOKKU: 13

Töö ja töötasu osakond:

osakonna juhataja – 1 töötaja
insener-normeeriija – 1 töötaja
vaneminsener töötasude alal – 1 töötaja
KOKKU: 3

Turustusosakond:

osakonna juhataja – 1 töötaja
vanemkaubatundja – 1 töötaja
materjalide ja pooltoodete vastuvõtja – 1 töötaja
ökonomist – 1 töötaja
KOKKU: 4

Varustusosakond:

osakonna juhataja – 1 töötaja
insener seadmete alal – 1 töötaja
instruktor – 1 töötaja
ökonomist varustuse alal – 1 töötaja
kaubatundja – 1 töötaja
vaneminsener seadmete alal – 1 töötaja
KOKKU: 6

Finants-ökonoomika osakond:

peaökonomist – 1 töötaja

vanemökonomist-finantsist – 1 töötaja

ökonomist – 1 töötaja

KOKKU: 3

Raamatupidamine:

pearaamatupidaja – 1 töötaja

pearaamatupidaja asetäitja – 1 töötaja

pearaamatupidaja II asetäitja – 1 töötaja

vanemraamatupidaja – 6 töötajat

raamatupidaja – 6 töötajat

kassapidaja – 1 töötaja

vanemrevident-raamatupidaja – 1 töötaja

KOKKU: 17

Kaalujad väravas – 3 töötajat

KOKKU: 3

Ekspeditsiooni ladu:

laohoidja-brigadir – 1 töötaja

laohoidja – 5 töötajat

laotööline – 1 töötaja

KOKKU: 7

Pesukoda:

pesupesija – 4 töötajat

saunakütja – 1 töötaja

KOKKU: 5

Sanitaarblokk:

koristaja-brigadir – 1 töötaja

koristaja-riietehoidja – 2 töötajat

koristaja – 5 töötajat

KOKKU: 8

Liha-rasvatootmise jaoskond:

meister – 2 töötajat

meister (nahkade osakond) – 1 töötaja

insener-tehnoloog (sooled, rasv) – 1 töötaja

tehnik-kontrolör – 3 töötajat

vanemveterinaararst – 1 töötaja

materjalide ja pooltoodete vastuvõtja – 1 töötaja

tehnoloog – 1 töötaja

veterinaararst – 3 töötajat

insener-mehaanik – 1 töötaja

tsehhi juhataja – 1 töötaja

meister (san.tapamaja) – 1 töötaja

meister (tehnilised fabrikaadid) – 1 töötaja

loomade töötleja – 25 töötajat

küülikute töötleja – 1 töötaja

tualettijate brigadir – 1 töötaja

tualettija – 17 töötajat

vet. praagi sorteerija – 2 töötajat

sooltetöötleja - 14 töötajat

sooltetöötleja-brigadir – 1 töötaja

nahkade töötleja – 4 töötajat

abitööline – 9 töötajat

subproduktide töötleja – 6 töötajat

tehniliste fabrikaatide töötleja – 3 töötajat

peade poolitaja – 1 töötaja

toidurasva sulataja – 2 töötajat

rasvade sorteerija – 2 töötajat

toidurasvade pakkija – 4 töötajat

keevitaja – 2 töötajat

lukksepp-keevitaja – 2 töötajat

lukksepp – 7 töötajat

rasvasulataja – 1 töötaja
tehnilise tooraine koguja – 1 töötaja
koristaja – 2 töötajat
rasvapakkimisautomaadi operaator – 1 töötaja
kaaluja – 1 töötaja
lukksepp-sanitaatehnik – 1 töötaja
nahkade soolaja – 1 töötaja
rümbakorrastaja – 1 töötaja
nahkade sorteerija – 1 töötaja
KOKKU: 130

Vorstitootmise jaoskond:

jaoskonna juhataja – 1 töötaja
vaneminsener-tehnoloog – 1 töötaja
meister – 5 töötajat
vanemmeister – 1 töötaja
insener-tehnoloog – 1 töötaja
veterinaararst – 1 töötaja
tehnik-kontrolör – 1 töötaja
kaaluja-vastuvõtja – 1 töötaja
lukksepp – 5 töötajat
suitsusaaduste valmistaja – 1 töötajat
sooneeraldaja – 12 töötajat
farsikoostaja – 4 töötajat
kondieraldaja – 10 töötajat
kamara eraldaja masinal – 2 töötajat
sooneeraldaja-brigadir – 1 töötaja
lihakehade tükeldaja – 1 töötaja
lihakehade tualettija – 1 töötaja
liha soolaja – 2 töötajat
poolfabrikaatide valmistaja – 10 töötajat
lihavedaja – 1 töötaja
vorstipritsija – 5 töötajat
vorstipritsija brigadir – 1 töötaja

vorstisiduja – 17 töötajat
koristaja – 4 töötajat
soolte ettevalmistaja – 4 töötajat
transporttööline – 8 töötajat
suutsutaja-keetja – 6 töötajat
vorsttoodete pakkija – 12 töötajat
pakkijate brigadir – 5 töötajat
süldikeetja – 3 töötajat
karbipesija – 1 töötaja
vere separeerija – 1 töötaja
keppide pesija – 1 töötaja
valvur – 1 töötaja
abitööline – 10 töötajat
liftöör – 1 töötaja
soonetustaja – 3 töötajat
brigadir – 1 töötaja
pekipeenenendaja – 1 töötaja
vorsttoodete vormija (siduja) – 2 töötajat
KOKKU: 158

Taaraladu:

laohoidja – 1 töötaja
taarapesija – 3 töötajat
taaratööline – 2 töötajat
KOKKU: 6

TVKO, laboratoorium:

laboratooriumi juhataja – 1 töötaja
vanembakterioloog – 1 töötaja
laborant – 1 töötaja
trihhinoskopist – 3 töötajat
laborant-mikrobioloog – 2 töötajat
desinfektor – 1 töötaja

vet. san praagi sorteerija – 1 töötaja

KOKKU: 10

Külmhoone:

külmhoone juhataja – 1 töötaja

meister – 3 töötajat

tehnoloog – 1 töötaja

veterinaararst – 2 töötajat

poolfabrikaatide ja materjalide vastuvõtja-kontrollija – 1 töötaja

laotööline-brigadir – 1 töötaja

laotööline – 18 töötajat

laadija – 2 töötajat

subproduktide pakkija – 3 töötajat

endokriintooraine külmutaja – 2 töötajat

tualettija – 1 töötaja

abitööline – 1 töötaja

laohoidja – 4 töötajat

kaaluja-vastuvõtja – 1 töötaja

KOKKU: 41

Elektrikud:

elektrik – 12 töötajat

lukksepp-automaatik – 3 töötajat

elektrik-automaatik – 3 töötajat

automaatik – 1 töötaja

automaatika lukksepp – 1 töötaja

elektrimontöör – 2 töötajat

KOKKU: 22

Remontjaoskond:

vanemmeister – 1 töötaja

meister – 1 töötaja

elektrikeevitaja – 1 töötaja

keevitaja – 1 töötaja

lukksepp – 5 töötajat
elektri gaasikeevitaja – 2 töötajat
arvutusmasinate lukksepp – 1 töötaja
kanalisatsiooni lukksepp – 4 töötajat
kaalu remondilukksepp – 3 töötajat
sepp – 1 töötaja
treial – 3 töötajat
laudsepp – 1 töötaja
puusepp – 2 töötajat
müürsepp – 7 töötajat
maaler – 2 töötajat
KOKKU: 35

Materjalide- ja kütteladu:

laohoidja – 4 töötajat
puusaagija – 2 töötajat
materjalide ja poolfabrikaatide vastuvõtja – 1 töötaja
KOKKU: 7

Katlamaja:

katlamaja juhataja – 1 töötaja
kütja – 12 töötajat
lukksepp – 4 töötajat
torulukksepp – 2 töötajat
keskküttesüsteemi masinist – 2 töötajat
operaator – 8 töötajat
laborant – 4 töötajat
koristaja – 2 töötajat
keevitaja – 1 töötaja
lukksepp-santehnik – 4 töötajat
vanemmeister – 1 töötaja
masinist-brigadir – 1 töötaja
masinist – 18 töötajat
KOKKU: 60

Transportjaoskond:

tsentraliseeritud vedude vanemmeister – 1 töötaja

autojuht – 11 töötajat

bussijuht – 4 töötajat

traktorist – 7 töötajat

transporttööline – 8 töötajat

tallimees – 1 töötaja

koristaja – 1 töötaja

autoremondilukksepp – 1 töötaja

keevitaja – 1 töötaja

KOKKU: 35

Puhastusseadmed:

vanemmeister – 1 töötaja

lukksepp-santehnik – 10 töötajat

analüsaator – 3 töötajat

klooristaja – 1 töötaja

dispetšer – 4 töötajat

operaator – 8 töötajat

koristaja – 1 töötaja

laborant – 1 töötaja

KOKKU: 29

Varumine ja eelbaas:

varumise vanemmeister – 1 töötaja

meister – 2 töötajat

varumisosakonna juhataja – 1 töötaja

ökonomist – 1 töötaja

vanemraamatupidaja – 1 töötaja

raamatupidaja – 2 töötajat

veterinaararst – 1 töötaja

loomade vastuvõtja – 4 töötajat

loomade tapale ajaja – 1 töötaja

loomade talitaja – 11 töötajat

öövalvur – 1 töötaja

termometrist – 1 töötaja

KOKKU: 27

Söökla:

kokk – 2 töötajat

köögitööline – 3 töötajat

KOKKU: 5

Lastesõim:

juhataja – 1 töötaja

majandusjuht – 1 töötaja

vanemõde – 1 töötaja

meditsiiniõde-kasvataja – 1 töötaja

sanitar – 5 töötajat

meditsiiniõde – 5 töötajat

kokk – 2 töötajat

nõudepesija-triikija – 1 töötaja

majahoidja – 1 töötaja

pesupesija – 1 töötaja

arveametnik – 1 töötaja

KOKKU: 20

Kommunaalosakond:

välitööde brigadir – 1 töötaja

koristaja-majahoidja – 1 töötaja

majahoidja – 1 töötaja

koristaja – 6 töötajat

majandusjuhataja – 1 töötaja

raamatupidaja – 1 töötaja

haljastusala insener – 1 töötaja

KOKKU: 12

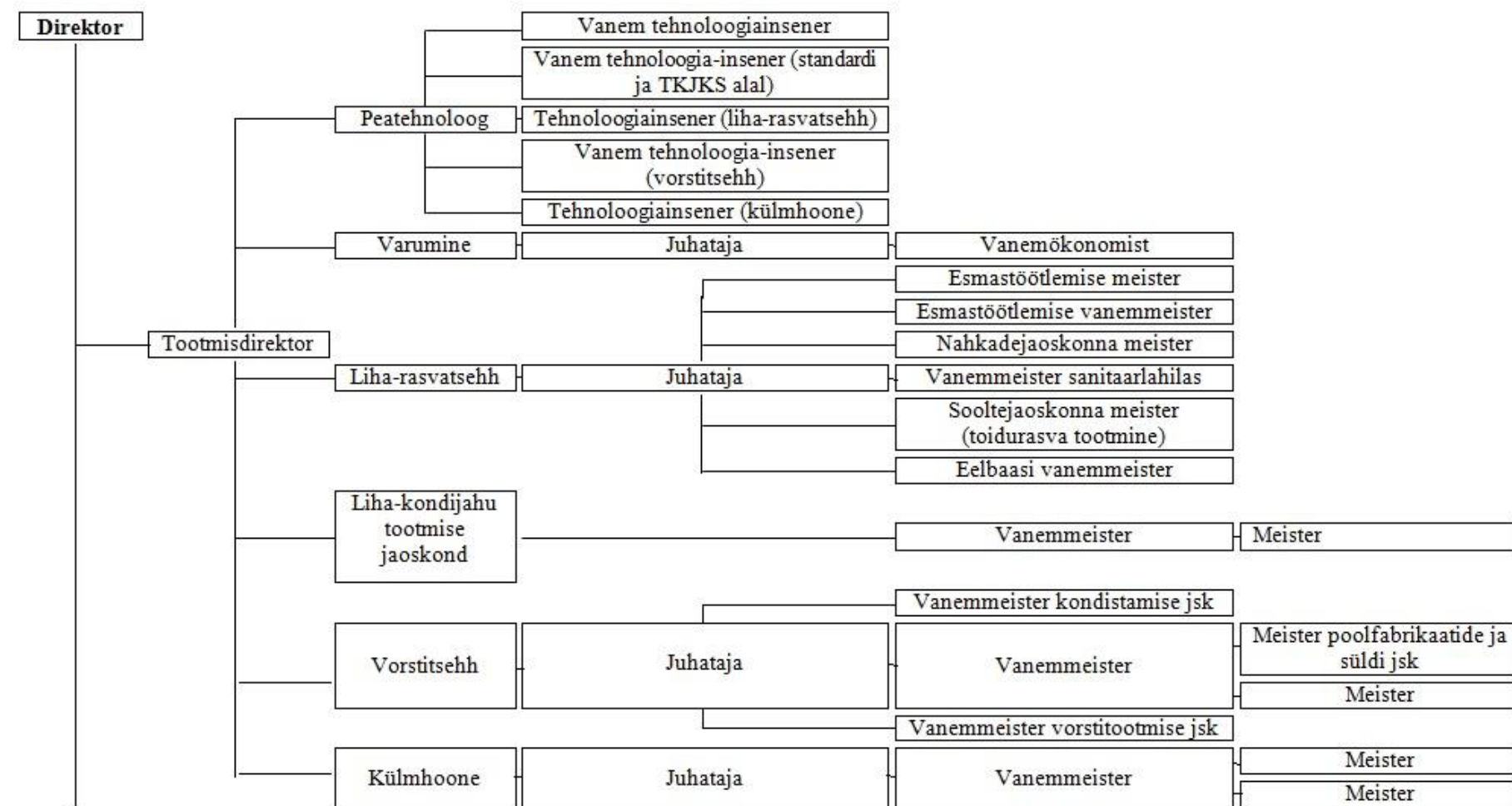
Kõik kokku: 688

Allikas: autori koostatud (1975.a kinnitatud koosseisude nimestikud ja administratiivkulude eelarve. – EAA.M-861.1.426) ja (Koort, R. 1986, lk 164–174) põhjal.

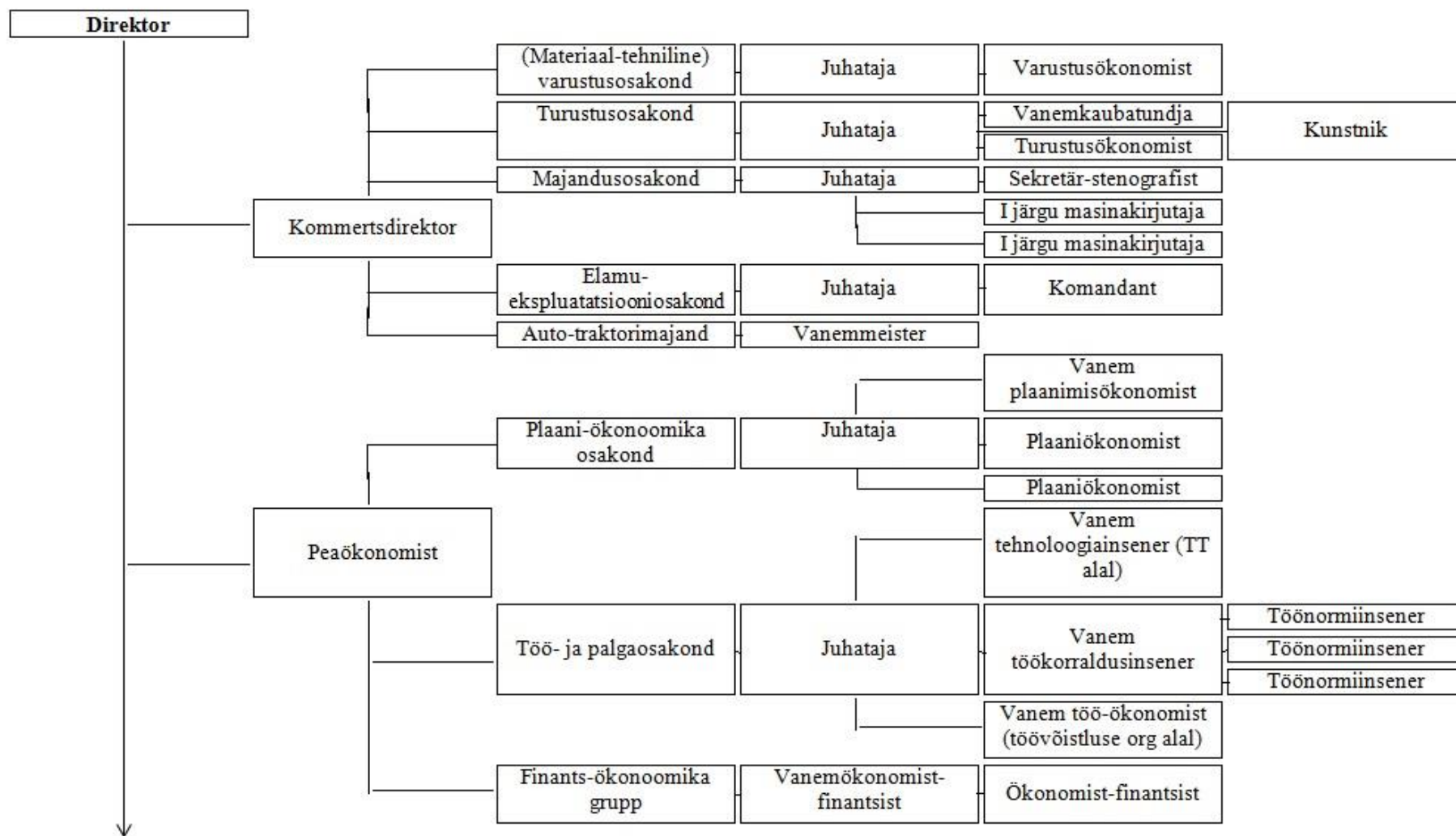
```

graph TD
    Direktor[Direktor] --> Peainsener[Peainsener]
    Direktor --> Peakonstruktor[Peakonstruktor]
    Peainsener --> Vaneminsener_tookaitse[Vaneminsener töökaitse ja tuleohutuse alal]
    Peainsener --> Peamehaanik[Peamehaanik]
    Peainsener --> Peaenergeetik[Peaenergeetik]
    Peainsener --> Peametroloog[Peametroloog]
    Peainsener --> Puhastus_filtreerimiskompleksi_meister[Puhastus-filtreerimiskompleksi meister]
    Vaneminsener_tookaitse --> Vanem_ratsionaliseerimis_leiundus_infoinsener[Vanem ratsionaliseerimis-, leiundus- ja infoinsener]
    Peamehaanik --> Vanem_tehnoloogiainsener_uue_tehnika[Vanem tehnoloogiainsener uue tehnika ja põhivahendite arvestuse üle]
    Peamehaanik --> Eelarvete_ja_ehitustehnoloogia_vaneminsener[Eelarvete ja ehitustehnoloogia vaneminsener]
    Peamehaanik --> Katlamaja_juhataja[Katlamaja juhataja]
    Peaenergeetik --> Vanem_energeetikainsener[Vanem energeetikainsener]
    Peaenergeetik --> Vanem_tehnoloogiainsener_kulmseadmete_alal[Vanem tehnoloogiainsener külmseadmete alal]
    Vaneminsener_tookaitse --> Remontjaoskonna_vanemmeister[Remontjaoskonna vanemmeister]
    Remontjaoskonna_vanemmeister --> Remondimeister_1[Remondimeister]
    Remontjaoskonna_vanemmeister --> Remondimeister_2[Remondimeister]
    Remondimeister_1 --> Puusepad_muursepad_betoneerijad_maalrid_monteerijad[Puusepad, müürsepad, betoneerijad, maalrid, monteerijad]
    Remondimeister_2 --> Remondilukksepad_treialid_keevitajad[Remondilukksepad, treialid, keevitajad]
  
```

(joonis järgneb)

(joonis järgneb)

(joonis järgneb)

Lisa 16 AS AF Pärnu Võhma Lihakombinaadi koosseis

JUHID:

tegevdirektor – 1 töötaja
tootmisdirektor – 1 töötaja
majandusdirektor – 1 töötaja
peainseneri kt – 1 töötaja
pearaamatupidaja – 1 töötaja
peaenergeetik – 1 töötaja
energeetika meister – 1 töötaja
peatehnoloog – 1 töötaja
peaveterinaararst – 1 töötaja
personalijuht – 1 töötaja
varumisosakonna juhataja – 1 töötaja
varumise meister – 1 töötaja
varustusosakonna juhataja – 1 töötaja
külmhoone juhataja – 1 töötaja
majandusosakonna juhataja – 1 töötaja
töö- ja palgaosakonna juhataja – 1 töötaja
laboratooriumi juhataja – 1 töötaja
remondijaoskonna meister – 1 töötaja
valveülem – 1 töötaja
a/ü peausaldusisik – 1 töötaja
eesttöövõtja – 1 töötaja

KOKKU: 21

SPETSIALISTID:

mikrobioloog – 1 töötaja
tehnoloogiainsener – 1 töötaja
kaubatundja – 2 töötajat
laboriinsener – 1 töötaja
raamatupidaja – 4 töötajat
kassapidaja – 1 töötaja
vanemkaubatundja – 1 töötaja

töönormiinsener – 1 töötaja
tehniline sekretär – 1 töötaja
sekretär-asjaajaja – 1 töötaja
meditsiiniõde – 1 töötaja
vanem standardiinsener – 1 töötaja
turustusökonomist – 2 töötajat
arveametnik – 1 töötaja
veterinaararst – 2 töötajat
varustusökonomist – 1 töötaja
insener I kategooria – 1 töötaja
KOKKU: 23

LIHA-RASVATSEHH:

Juhid:

meister – 2 töötajat
rasvade jaoskonna meister – 1 töötaja
liha-rasvatsehhi juhataja – 1 töötaja

Spetsialistid:

veterinaararst – 2 töötajat
tehnoloogiainsener – 1 töötaja
liha-rasva operaator – 1 töötaja
veterinaartehnik – 3 töötajat

TVKO:

keemilise bakteri analüüsi laborant – 1 töötaja
markeerija – 1 töötaja

Tehniline fabrikaat:

tehnotoodete valmistaja – 2 töötajat

Töölised:

endokrinoloogilise toorme koguja – 1 töötaja
kaaluja – 1 töötaja

nahkade viimistleja – 2 töötajat
toidurasvade valmistaja – 3 töötajat
sooletöötleva – 4 töötajat
rupsi-termotöötleva – 2 töötajat
remondilukksepp – 3 töötajat
rupsitöötleva – 4 töötajat
rümbakorrastaja – 8 töötajat
abitööline – 4 töötajat
loomatöötleva – 11 töötajat

Eelbaas:

Loomade vastuvõtja – 3 töötajat
Loomatalitaja – 1 töötaja
KOKKU: 62

VORSTITSEHH:

Juhid ja spetsialistid:

meister – 4 töötajat
vorstitsehhi juhataja – 1 töötaja
veterinaararst – 1 töötaja
poolfabrikaatide meister – 1 töötaja
kondistusjaoskonna meister – 1 töötaja
tehnoloogiainsener – 1 töötaja

Poolfabrikaat:

lihapooltoodete valmistaja – 7 töötajat
lihapooltoodete saagija – 1 töötaja

Töölised:

keeduvorsti automaatika operaator – 1 töötaja
segukoostaja – 2 töötajat
segu- ja täidisekoostaja – 3 töötajat
vorsttoodete termotöötleva – 6 töötajat
konditustaja – 12 töötajat

tootmisruumide koristaja – 3 töötajat
viineri automaatliini operaator – 3 töötajat
käsi-elektrikeevitaja – 2 töötajat
soonetustaja – 8 töötajat
vorstivormija – 15 töötajat
sooletöötaja – 2 töötajat
vorsttoodete töötaja – 10 töötajat
toiduainete vastuvõtja ja väljaandja – 2 töötajat
lihasoolaja – 3 töötajat
keeduvorsti valmistaja – 1 töötaja
remondilukksepp – 1 töötaja
valvur – 1 töötaja
kütja – 1 töötaja
abitööline – 2 töötajat
üleandja-vastuvõtja – 1 töötaja
suitsusaaduste valmistaja – 1 töötaja
rümbakorrastaja – 1 töötaja
lihapooltoodete valmistaja – 1 töötaja
puhastaja – 1 töötaja

Ekspeditsiooniladu:

laadija – 4 töötajat
müüja – 14 töötajat
laohoidja – 4 töötajat
kaaluja – 1 töötaja
kaupluse juhataja – 1 töötaja
vanemlaohoidja – 1 töötaja
kaubatundja – 1 töötaja
KOKKU: 126

KÜLMHOONE:

laadija – 7 töötajat
laadurijuht – 2 töötajat
remondilukksepp – 2 töötajat

laohoidja – 9 töötajat
tootmisruumide koristaja – 1 töötaja
pelmeenide valmistaja – 1 töötaja
rümbakorrastaja – 1 töötaja
laadija, pelmeenide valmistaja – 1 töötaja
vanemlaohoidja – 1 töötaja
frikadellide valmistaja – 1 töötaja
endokriinide ja ensüümide külmutaja – 1 töötaja
koristaja – 1 töötaja

Materjalide ladu:

pesemismasina juht – 3 töötajat
laohoidja – 1 töötaja
vanemlaohoidja – 1 töötaja
KOKKU: 33

SOOJUSSÕLM, KATLAMAJA:

katlaoperaator – 1 töötaja
soojussõlme operaator – 4 töötajat
aurukatla masinist – 3 töötajat
remondihooldus lukksepp – 1 töötaja

Kompressor:

külmutusseadmete masinist – 12 töötajat
tootmisruumide koristaja – 1 töötaja

Automaatikud:

kontrolli ja automaatika lukksepp – 7 töötajat

Elektrikud:

remondi ja hooldus elektrik – 5 töötajat
KOKKU: 34

Valveteenistus:

elektrik-automaatik – 1 töötaja

valvur – 9 töötajat

puldioperaator – 4 töötajat

kaaluja – 1 töötaja

kontrollinspektor – 1 töötaja

MAJANDUSOSAKOND:

ametiruumide koristaja – 3 töötajat

pakihooldja – 2 töötajat

remondilukksepp – 1 töötaja

hoovikoristaja – 1 töötaja

meditsiiniõde – 1 töötaja

Sanitaarblokk:

pesuwardja – 4 töötajat

erirõivaste pesija – 2 töötajat

Söökla:

kokk – 3 töötajat

kondiiter – 1 töötaja

Remontjaoskond:

puusepp – 1 töötaja

gaasi- ja elekterkeevitaja – 1 töötaja

treial – 1 töötaja

remondilukksepp – 2 töötajat

müürsepp – 1 töötaja

sanitaartechnika lukksepp – 1 töötaja

tuletõrje instruktor – 1 töötaja

KOKKU: 26

Kõik kokku: 341

Allikas: autori koostatud (Aktsiaseltsi AF Pärnu pankroti väljakuulutamise materjalid (pankrotiavaldus, aruanne, kohtuotsus jm). 07.05.1996–03.06.1996. – VAMA.R-926.1.645, l 7–16) põhjal.

Lisa 17 Tekkinud ja säilinud dokumentatsiooni võrdlus AIS-i ja toimikute nomenklatuuri põhjal

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Sari: Korraldused, käskkirjad, põhimäärused, põhikirjad			
Allsari: Määrused, käskkirjad, korraldused			
Kõrgemalseisvate organite käskkirjad	01-01	NSVL ja ENSV Liha- ja Piimatööstuse ministri käskkirjad ja korraldused, mis puudutavad kombinaadi tegevust	Alaliselt
	02-01	ENSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirjad kaadrite alal	Alaliselt
	18-01	Ministeeriumi käskkirjad, mis käsitlevad kaitseõppuse küsimusi	Alaliselt
	26-02	Ministeeriumist saadetud otsused, käskkirjad (kõrgemalseisvate organite poolt teadmiseks saadetud käskkirjad, otsused, korraldused)	Vajaduse möödumiseni, Võhma kohta alaliselt
	28-01	Ministeeriumi käskkirjad, korraldused ja instruktsioonid	Uutega asendamiseni
Direktori käskkirjad	01-05	Direktori käskkirjad põhitegevuse kohta	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
	01-07	Direktori käskkirjad kaadrite alal	Alaliselt
Allsari: Põhikirjad, põhimäärused, eeskirjad, passid			
Võhma Lihakombinaadi põhikiri	24-09	Kombinaadi põhikiri	Uutega asendamiseni
Eluruumide kasutamise ja korrashoiu eeskirjad	19-11	Ühiselamu passid	Alaliselt
Töö sisekorra eeskirjad	27-40	Sisekorra eeskirjad	Uutega sendamiseni
Täiendavad andmed kombinaadi passi juurde	11-01	Kombinaadi pass	Alaliselt
Töötajate premeerimismäärustik	04-08	Kombinaadis koostatud premeerimise määrustikud	Alaliselt
Osakondade põhimäärused ja ametijuhendid	01-04	Osakondade põhimäärused ja ametijuhendid	Alaliselt
Sari: Protokollid			
Tootmisnõupidamiste protokollid	01-11	Tootmisnõupidamiste protokollid	Alaliselt
	23-05	Tööliste ja teenistujate tootmisnõupidamiste protokollid	Alaliselt
Kaadrite ettevalmistamise ja kvalifikatsiooni tõstmise komisjoni protokollid	02-08	Kvalifikatsiooni ja atesteerimiskomisjoni ning tehnilise miinimumi katsete sooritamise protokollid	75 a
Õppe-metoodilise nõukogu protokollid	02-03	Õppe-metoodilise nõukogu tööplaanid ja protokollid	75 a
Kvaliteedimärgiga toodang (protokollid, komisjoni otsused jt dokumendid)	07-14	Kvaliteedimärgiga toodang	alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Administratsiooni nõupidamise protokollid	01-10	Aktiivi koosolekute protokollid	Alaliselt
Ratsionaliseerimisbüroo koosolekute protokollid	11-11	Ratsionaliseerimisettepanekute läbivaatamise protokollid koos juurdekuuluvate materjalidega	Alaliselt
Tehnikanõukogu koosoleku protokoll			
Võhmas toimunud vabariikliku kutseõistluse protokoll			
Sari: Plaanid, eelarved, aruanded, koosseisude nimekirjad			
Allsari: Eelarved, koosseisude nimekirjad			
Kosseisud ja administratiiv-majanduskulude eelarved	04-03	Kinnitatud koosseisud	Alaliselt
	23-02	Eelarve ja koosseisud	Alaliselt
	27-24	Eelarved ja koosseisude nimestikud	Alaliselt
Eelarved, aruanded ja kirjavahetus ratsionaliseerimistegevuse kohta	11-07 11-08	Ratsionaliseerimistegevuse aruanded Projekteerimise ja konstrueerimise tööde kirjavahetus	10 a EK 5 a
Materjalid statsionaarselt ja mittestatsionaarselt õppijate kohta kõrgemates ja erihariduslikes koolides			
Autasustatud töötajate nimekirjad ja iseloomustused	02-07	Autasustatud töötajate nimekirjad ja iseloomustused	Alaliselt
Lastepäevakodu eelarve	27-24	Eelarved ja koosseisude nimestikud	Alaliselt
Lastepäevakodu ning lastesõime eelarve ja koosseisud	23-02	Eelarve ja koosseisud	Alaliselt
Allsari: Plaanid			

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Tööstus-finantsplaan	03-02	Tootmis-tehniline finantsplaan	Alaliselt
Toodangu-, tööjõu, sordilisuse- ja muud plaanid	04-01	Kinnitatud tööjõu- ja töötasufondi plaanid struktuursete alajaotuste lõikes	Alaliselt
Kapitaalmahutuste plaanid, tiitelnimestikud ja materjalid uue tehnika juurutamise ning tootmistehnoloogia mehhaniseerimise kohta	09-03 11-04	Kapitaalehituse tiitelnimestikud Uue tehnika tootmisse juurutamise plaanid ja materjalid	Alaliselt
Turbatsehhi tehnilise ekspluatatsiooni plaan	09-05	Ehitusobjektide tehniline dokumentatsioon (projektid, eelarve)	Alaliselt
Finantsplaanid koos lisamaterjalidega	05-01	Finantsplaanid aasta lõikes	Alaliselt
Tootmise-, kaubatoodangu omahinna ja muud plaanid			
Kaadritealased plaanid ja kirjavahetus kvalifikatsiooni tõstmise küsimustes	02-04	Kaadrite ettevalmistamise ja kvalifikatsiooni tõstmise aastaplaanid ja –aruanded	Alaliselt
Plaanid, aruanded ja efektiivsuse arvestused uue tehnika juurutamise kohta	11-04	Uue tehnika tootmisse juurutamise plaanid ja materjalid	Alaliselt
Leiutus-ratsionaliseerimistöö plaanid, kulude eelarved, aruanded ja muud materjalid nendes küsimustes	11-11	Ratsionaliseerimissetepanekute läbivaatamise materjalid, säästu arvestused, kirjavahetus ratsionaliseerimise leiutuse küsimustes	Alaliselt
Tööjõuplaan ja selle täitmise aruanded	04-01	Kinnitatud tööjõu- ja töötasufondi plaanid struktuursete alajaotuste lõikes	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
	04-02	Koondaruanded tööjõu ja töötasufondi kasutamise kohta	
Ohutustehnika ja töökaitsealaste ürituste plaanid ja nende täitmise aruanded			
TTO plaanid ja nende täitmise aruanded	14-04	TTO plaanid	Alaliselt
	14-02	TTO ja info statistilised aruanded (aasta ja ühekordsed)	
Õppemetoodilise nõukogu tööplaanid ja protokollid	02-03	Õppemetoodilise nõukogu tööplaanid ja protokollid	75 a
Kombinaadi arendamise viisaastaku plaanid	03-06	Kombinaadi viisaastaku plaan koos lisadega	Alaliselt
Varumisplaanid ja nende täitmise aruanded	12-03	Varumise plaanid, plaanitäitmise analüüsid, varumisvõrgu loetelu (nimekirjad, suurus)	alaliselt
Allsari: Bilansid, aastaaruanded			
Võhma Lihakombinaadi alustusbilanss seisuga 31.10.1944. a			
Põhitegevuse bilanss koos lisadega			
Aruanded plaanide täitmise kohta			
Tehnilis-ökonoomilised näitajad			
Kvartali bilansid	06-66	Kvartalibilanss kõigi lisadega	3 a
Kuuenda viisaastaku 1956-1960 põhinäitajad	03-06	Kombinaadi viisaastaku plaan koos lisadega	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Võhma Turbatööstuse ülevõtmise bilanss seisuga 1. jaan 1959			
Ratsionaliseerimis- ja tööstusalased aruanded	11-07	Ratsionaliseerimistegevuse aruanded	10 a EK
Kaadritealased aruanded ning kirjavahetus kaadri väljaõppe ja kvalifikatsiooni tõstmise kohta	02-05 02-09	Kaadrialased statistilised aruanded Kirjavahetus kaadri ettevalmistamise ja kvalifikatsiooni tõstmise küsimustes	Alaliselt 3 a EK
Efektiivsuse arvestus Võhma Lihakombinaadi vorstitsehhi juurdeehituse rekonstrueerimise kohta			
Aruanded, ökonoomia arvestused ja kirjavahetus uue tehnika rakendamise kohta	11-16	Statistilised aruanded ratsionaliseerimise ja uue tehnika juurutamise kohta	Alaliselt
Aastaruanded	06-02	Aastaruanded kõigi lisadega	Alaliselt
Tootmisega seotud õnnetusjuhtumite aruanded ja analüüsid	17-04	Õnnetusjuhtumite aktid ja uurimisprotokollid	45 a
Koondaruanded toodangu plaani täitmise kohta	03-12	Dekaadi ja operatiivaruanded toodangu plaani täitmise kohta	1 a
Koondaruanded tööjõu ja töötasufondi kasutamise kohta	04-02	Koondaruanded tööjõu ja töötasufondi kasutamise kohta	Alaliselt
Aruanded töönormide täitmise kohta	04-04	Aasta aruanded töönormide täitmise kohta	Alaliselt
Elektrienergia kulutamise aastabilansid koos	08-06	Energiakulutamise aastabilanss	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
seletuskirjadega			
Kollektiivlepingu täitmise aruanded	04-07	Kollektiivlepingu täitmise kontrollaktid, protokollid ja aruanded koos kirjavahetusega	Alaliselt
Majandusliku tegevuse analüüs	03-05	Majandusliku tegevuse analüüsid ja seletuskirjad	Alaliselt
Tootmisvõimsuste bilanss	11-02	Tootmisvõimsuste bilansid	Alaliselt
Kapitaalmahutuste aastaaruanne			
Toodangu turustamise aruanded	13-21	Toodangu realiseerimise kuuaruanded/koondaruanded	3 a
Standardiseerimisalased aruanded	07-08	Standardiseerimise alane aruandlus	Uutega asendamiseni
Kvaliteedimärgiga toodang (aruanded, plaanid, protokollid jt dokumendid)	07-14	Kvaliteedimärgiga toodang	Alaliselt
Tootmiskasumi analüüs			
Aruanded varumise alal	12-08	Statistilised aruanded varumise alal (aasta ja ühekordsed) / statistilised aruanded varumise alal	Alaliselt
Toodangu kvaliteedi ja ressursside efektiivsema kasutamise alase seisukorra analüüs			
Allsari: Statistilised aruanded			
Statistilised aruanded	25-02	Statistilised aruanded	Alaliselt
Kaadrialased statistilised aruanded	02-05	Kaadrialased statistilised aruanded	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Statistilised aruanded plaani täitmise kohta	03-04	Statistilised aruanded plaani täitmise kohta (ühekordsed, aasta)	Alaliselt
Statistilised aruanded tooraine ja materjalide kulu kohta			
Aastased statistilised aruanded (vorm 2-TP, 57-TP ja 62-TP)			
Sari: Lepingud			
Kollektiivleping	04-06	Kollektiivleping	Alaliselt
Töö ja palgakokkulepe			
Sari: Aktid			
Dokumentaalrevideerimise akt ja kirjavahetus avastatud puuduste kohta			
Võhma Turbatööstuse ülevõtmise bilanss seisuga 1. jaan 1959. a			
Loomade vastuvõtupunkti üleandmise-vastuvõtmise akt ja materjalid Võhma Liha- ja Konservikombinaadile			
Arhitektuur-planeerimise ülesanded, load tööde teostamiseks, eksploatatsiooni andmise aktid ja kirjavahetus nendes küsimustes	09-01	Protokollid, aktid ja otsused maa-alade ehituse alla andmise kohta	Alaliselt
	09-10	Kapitaalehituse ja projekteerimistööde plaanid	
	09-05	Ehitusobjektide tehniline dokumentatsioon (projektid,	

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
	09-11 09-04	eelarved) Kapitaalehituse tööde vastuvõtuaktid Ehitusobjektide eksploatatsiooni andmise aktid, aruanded ja kirjavahetus lõpetatud ehitustööde kohta (objektide kompl)	
Materjalid, aktid ja kirjavahetus uue vorstitsehhi ehituse kohta	Sama (vt eelmist)		
Põhifondide ümberhindamise andmikud ja aruanded	06-02	Põhifondide ümberhindluse eeskirjad, juhendid ja kirjavahetus-aruandlus sel alal	10 a EK
Hoonete ja ehituste eksploatatsiooni andmise aktid	09-04	Ehitusobjektide eksploatatsiooni andmise aktid, aruanded ja kirjavahetus lõpetatud ehitustööde kohta (objektide kompl)	Alaliselt
Kombinaadi juhtimise ja varade üleandmise - vastuvõtmise aktid direktorite vahetusel	01-12	Juhtivate töötajate vahetusel koostatud üleandmis- vastuvõtu aktid	Alaliselt
Finantsmajandusliku tegevuse dokumentaalrevideerimise akt koos lisadega	06-07	Dokumentaalsevideerimise akt koos lisadega	5 a
Põhivarade ümberhindamise materjalid	06-02	Põhifondide ümberhindluse eeskirjad, juhendid ja kirjavahetus-aruandlus sel alal	10 a EK
Ehitusobjektide eksploatatsiooni andmise aktid	09-04	Ehitusobjektide eksploatatsiooni andmise aktid, aruanded ja kirjavahetus lõpetatud ehitustööde kohta	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
		(objektide kompl)	
Kompleksrevideerimise akt	04-19	Revideerimise aktid koos seletuskirjadega	3 a
Sari: Kirjavahetus			
Kirjavahetus majavalduste inventariseerimise ja plaanimiste küsimustes			
Kirjavahetus töötajate kvalifikatsiooni tõstmise, noorte õppimasuunamise ja muudes kaadrialastes küsimustes	02-09	Kirjavahetus kaadri ettevalmistamise ja kvalifikatsiooni tõstmise küsimustes	3 a EK
	02-27	Kirjavahetus kõrgemalseisvate organitega kaadrialastes küsimustes	
Materjalid ja kirjavahetus põhitegevuse ja töö organiseerimise küsimustes			
Arvestused ja kirjavahetus tööliste palkade kujunemise kohta lühendatud tööpäevale ülemineku puhul			
Materjalid uue tehnika juurutamise ning tootmistehnoloogia mehhaniseerimise kohta	11-06	Uue tehnika ja juurutamise aktid, säästu arvestused, premeerimismaterjalid	5 a EK
	11-05	Kirjavahetus uue tehnika tootmisel juurutamisega seoses olevate küsimustega	
Kirjavahetus ja dokumendid seoses kod Remmerilt hoonete ostmise ja ümberehitamisega	09-09	Kirjavahetus ehitusalastes küsimustes	5 a EK

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Võhma Liha- ja Konservikombinaadi kaubamärk ja kirjavahetus selle kinnitamise kohta			
Kirjavahetus Eriti Tähtsate Asjade Uurijaga Eesti NSV Prokuröri juures revideerimisega avastatud puudujääkide küsimustes			
Materjalid ja kirjavahetus Siniallikul 26.–27. juunil korraldatud lihanduspäevade kohta			
Kirjavahetus majanduslikes ja organisatsioonilistes küsimustes			
Eksportkaupade tellimused ja kirjavahetus sellel alal			
Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga tootmisalastes ja finantsküsimustes			
Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga kaadrite kvalifikatsiooni tõstmise, sotsialistliku omandi kaitse tugevdamise alastes jt küsimustes			
Kirjavahetus Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumiga tootmisvõimsuste rakendamise, kvalifikatsiooni tõstmise jt. küsimustes			

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Sari: Sotsialistliku võistluse dokumendid			
Kollektiivi sotsialistliku võistluse kohustused, kokkuvõtted nende täitmisest ja kirjavahetus	04-16	Sotsialistliku võistluse tulemuste kontrollimise materjalid	
Sari: Rahvakontrollgrupi materjalid			
Rahvakontrollgrupi päevik			
Rahvakontrollgrupi töö statistilised aruanded			
Sari: Ametiühingu dokumendid			
Allsari: Protokollid			
Komitee koosolekute protokollid	21-03	A/ü komitee koosolekute protokollid	Alaliselt
Aruande-valimiskoosoleku protokollid	21-03	A/ü komitee koosolekute protokollid	Alaliselt
Ametiühinguliikmete üldkoosoleku protokollid	21-02	A/ü üldkoosolekute protokollid	Alaliselt
Ametiühingu konverentsi protokoll			
Ametiühingukomiteede istungite protokollid			
Palgakomisjoni protokollid	21-04	A/ü komisjonide koosolekute protokollid (üksikute komisjonide lõikes)	Alaliselt
Revisjonikomisjoni protokollid ja revideerimise aktid	21-04	A/ü komisjonide koosolekute protokollid (üksikute komisjonide lõikes)	Alaliselt
Eelarve komisjoni protokollid	21-04	A/ü komisjonide koosolekute protokollid (üksikute komisjonide lõikes)	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Ametiühingu alaliste komisjonide protokollid	21-04	A/ü komisjonide koosolekute protokollid (üksikute komisjonide lõikes)	Alaliselt
Laste ja noorukite töö alalise komisjoni protokollid	21-04	A/ü komisjonide koosolekute protokollid (üksikute komisjonide lõikes)	Alaliselt
Allsari: Aruanded			
Eelarve ja finantsaruanne			
Eelarve, finantsaruanne ja statistiline aruanne	21-06	Eelarve, finants- ja statistilised aruanded	Alaliselt
Ametiühingukomitee aasta tööplaanid	21-05	A/ü komitee tööplaanid	Alaliselt
Allsari: Aktid, lepingud			
Revisjonikomisjoni revideerimise aktid	06-08	Kõrgemalseisvate organite poolt teostatud dokumentaalrevisjoni materjalid, aktid, protokollid	5 a EK
Kollektiivleping	04-06	Kollektiivleping	Alaliselt
Ametiühingukomitee tegevuse revideerimise aktid	21-07	Revideerimise aktid	Alaliselt
Sari: Muu			
Kombinaadi 40. aastapäeva pidustuste materjalid			
Autasustatud töötajate nimekirjad ja iseloomustused	02-07	Autasustatud töötajate nimekirjad ja iseloomustused	Alaliselt
Sari: Registrid			
Toimikute koondnomenklatuur	01-13	Toimikute kinnitatud koondnomenklatuur	Alaliselt
Ratsionaliseerimisettepanekute registreerimise žurnaal	11-10	Ratsionaliseerimisettepanekute registreerimise raamat	Alaliselt

ARHIIVI INFOSÜSTEEM	TOIMIKUTE NOMENKLATUUR		
	Tähis	Toimiku pealkiri	Säilitustähtaeg
Direktori käskkirjade register	01-17	Direktori põhitegevusalaste käskkirjade registreerimise raamat	5 a
	01-18	Direktori kaadrialaste käskkirjade registreerimise raamat	

Lisa 18 Tööstushooned: vana ja uus

Joonis 4 Võhma eksporttapamaja pärast valmimist 1929. aastal

Joonis 5 Võhma Lihakombinaat läks käiku 1975. aastal

Allikas: **Koort, R.** 1986. *Ajalugu pildis. Kombinaadi üldine areng aastatel 1928–1985.* [Kroonika]. Võhma.

SUMMARY

VÕHMA MEAT PROCESSING PLANT 1928 TO 1996

Angela Härm

The development of institutions is one part of the general development of the society. Our whole life is structured by and through institutions and the actions of humans take place within an institutional framework. If we know the history, the functions and the structure of institutions the future researchers are able to predict what can be found in certain archives.

The subject of the thesis was chosen due to the fact that the information systems of the archives in Estonia have collected the sources of the history of the Estonian institutions to their databases. The subject is also important and necessary for preserving the history of the once-largest employer of the author's hometown – Võhma Lihakombinaat (Võhma Meat Processing Plant). The plant played an important part in the local and the national industrial landscape and its history is worth researching and studying. This year also sees the 85th anniversary of the establishment of the company “Võhma Eksporttapamaja” (Võhma Export Slaughterhouse), the predecessor of Võhma Meat Processing Plant.

The general aim of this thesis was to describe the structure, the purpose and the documentation of the records and information management of Võhma Meat Processing Plant as an institution, and to analyse whether/how the changes in the structure and the function of the plant affected the records management of the establishment.

The study was mainly based on archive materials which were combined with other sources, such as articles from Võhma's cooperation calendars and articles and messages in the media that cover this time period. The source material was substantial and required thorough evaluation and arrangement; for this purpose source criticism, logical subsequence and comparison were used.

The main part of the thesis is divided into three chapters which in turn are divided into subchapters. The first chapter is presented in a chronological order; the subsequent chapters are organised both chronologically and thematically. The first chapter gives an overview of the general development of Võhma Meat Processing Plant, providing the readers with a historical background. Based on the historical point of view, the chapter is divided into four subchapters. Specifically, the first chapter focuses the development of the plant starting from the establishment of the company in 1928 to the opening of the new meat processing plant in 1975, and the activities in the new facilities up to March 1996 when the production was stopped and the company went bankrupt.

The second chapter is concerned with the structure and the functions of Võhma Meat Processing Plant. It describes the company's functions and the changes they underwent, and the structural units and the personnel in charge of fulfilling the company's assignments. The third chapter focuses on the records and documentation management of Võhma Meat Processing Plant and analyses if the changes in the structure and the purpose of the establishment affected their records and information management.

On 28 May 1928 the company "Võhma Eksporttapamaja" (Võhma Export Slaughterhouse) was established. It started out with 10 employees but along with the increase in consumption of meat and meat-based products the workload of the slaughterhouse outgrew the workers' abilities so the number of employees gradually increased. On 4 May 1937 the company "Eesti Lihaeksport" (Estonian Meat Export) was registered after the export slaughterhouses in Tallinn, Tartu and Võhma, the asset owner of the export slaughterhouse of Tartu, and the Estonian Bacon Export Company were joined together to form a joint venture. In 1937 the plant already had over 100 employees.

The first serious blow was delivered during the Soviet occupation in the summer of 1941 when the buildings of Võhma slaughterhouse were destroyed by the retreating forces. During the German occupation new buildings were erected and the work continued. By 1945 there were over 200 employees; in the 1960s the number of workers reached 500 and stayed stable throughout the years when production took place in the old buildings.

On 28 January 1975 the new Võhma Lihakombinaat (Võhma Meat Processing Plant) was opened. With the establishment of the new plant the number of employees increased even further. The new modern plant had approximately 650–700 employees; that number stayed about the same until Estonia returned to independence. The number of employees which had steadily increased since the establishment of the company peaked in the second half of the 1970s at approximately 900–950 workers when Valga Lihakombinaat (Valga Meat Processing Plant) was merged with the plant.

Võhma Export Slaughterhouse had 12 structural units in 1940. Võhma Meat Processing Plant, which began production on 1 October 1944 had 11 units; this number doubled in the 1970s and stayed quite stable (specifically, around 24–29) from that point forward. The number of structural units and the employees started decreasing after the initial bankruptcy in 1994. When the processing plant went bankrupt in 1996, 341 workers were laid off.

Despite undergoing some changes in the structure the institution's main functions stayed the same. Due to formation of the joint company Estonian Meat Export the main purpose of the export slaughterhouse was still the production and marketing of meat and meat-based products. There were also only minor changes in the main functions of the meat processing plant; the articles of association that were found in the archives only consisted of a few changes in the wording without affecting the core of the functions. Neither the organisational nor the few internal structural changes Võhma Meat Processing Plant underwent brought along major reorganisation in the company's assignments.

Records management was at the expected standard since the establishment of the plant; incoming and outgoing messages were registered, records of the general meetings, the governing bodies and the board were kept, budgets were established, the reporting system was operative, etc. During the Soviet period records and information management was done according to the file nomenclature and the rules, instructions and regulations from above.

The history of Võhma Meat Processing Plant goes back to the last century and has gone through various changes throughout the years. The author hopes that this thesis gives an overview of the changes of the institution that took place in 1928 to 1996 and helps preserve the history of the institution in the future.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ ANGELA HÄRM _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 25.02.1966 _____)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Võhma Lihakombinaat 1928–1996 _____,

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Lea Leppik _____,

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 17.05.2013